

Annariina Valtanen

KUTSUMUS KOHTAA KAUPALLISUUDEN
Kirjailijantyö ja vanhemmuus Juha Itkosen romaanissa *Ih-
mettä kaikki* ja romaanin mediajulkisuudessa

TIIVISTELMÄ

Annariina Valtanen: Kutsumus kohtaa kaupallisuuden. Kirjailijantyö ja vanhemmuus Juha Itkosen romaanissa *Ihmettä kaikki* ja romaanin mediajulkisuudessa

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Kirjallisuustieteen tutkinto-ohjelma

Kesäkuu 2024

Tutkielmassa käsitellään Juha Itkosen kirjailijakuva ja -brändiä, erilaisia kirjailijakäsityksiä, omaelämäkerrallista kirjoittamista ja vanhemmuuden kulttuurisia mallitarinoita. Tutkielmani kohdeteksteinä ovat Itkosen autofiktiivinen *Ihmettä kaikki* -romaanin (2018) sekä romaanista ja Itkosesta kirjoitetut mediatekstit. Romaanin ohella hyödynnän siis kohdeaineistonani erityyppisiä Juha ja Maija Itkosta käsitteleviä mediakirjoituksia, jotka on julkaistu aikavälillä 11.12.2016-25.3.2024. Osa kohdeteksteistä edustaa romaanin aikalaisvastaanottoa ja osa taas on kytköksissä Itkosen nykyiseen kirjailijakuvaan ja kirjailijabrändiin *Ihmettä kaikki* -romaanin julkaisun ja Itkosen saaman julkisuuden myötä. Suurin osa mediateksteistä edustaa kirja-arvostelun ja henkilöhaastattelun lajityyppejä. Yksi mediakirjoituksista on kustantamo *Otavan* kirjatiedote. Lisäksi aineistooni sisältyy kolme Itkosen kirjoittamaa mediatekstiä: lehtiartikkeli, kolumni sekä Instagram-päivitys.

Tutkielmassani tarkastelen, millaisiksi Itkosen kirjailijakuva ja -brändi ovat rakentuneet tässä ajassa ja paikassa, jossa romaani ja sitä kehystävät mediakirjoitukset ovat ilmestyneet. Tutkin Itkosta transmediaalisena kokonaisuutena käyttäen häntä tapausmerkkinä julkiskirjailijasta. Keskeisimmät tutkimuskysymyksetni ovat: Miten kirjailijakutsumus ja kaupallisuus yhdistyvät Itkosen ja *Ihmettä kaikki* -romaanin tapauksessa nykyajan markkinoituneessa mediayhteiskunnassa? Millaiseksi Itkosen kirjailijakuva on rakentunut tässä ajassa ja kirjallisessa julkisuudessa, jossa romaani ja sitä sekä Itkosta käsittelevät mediakirjoitukset on julkaistu? Miten julkiskirjailijuus vaikuttaa Itkosen kirjailijakuvaan ja kirjailijabrändin rakentumiseen? Millä tavoin perhe- ja vanhemmuusaihe kytkeytyvät Itkosen kirjailijakuvaan ja millaista vanhemmuutta romaanissa ja sitä käsittelevissä mediakirjoituksissa tuotetaan?

Teoreettisina kehyksinä tutkimuksessani toimivat kertomuksentutkimuksen, kirjallisuussosiologian ja perhesosiologian alan tutkimukset, joissa käsitellään kirjailijan työtä, kirjailijan asemaa, kirjailijakuva, kirjailijabrändiä, julkiskirjailijailmiötä, autofiktiota, transmediaalisuutta sekä vanhemmuuden kulttuurisia mallitarinoita. Hyödynnän tutkielmassani etenkin Elina Jokisen (2013), Elina Armisen (2013 & 2018) ja Tarja-Liisa Hypénin (2012 & 2015) kirjallisuustieteellisiä tutkimuksia. Tutkielmani kannalta keskeistä julkiskirjailijuutta tarkastellessani tukeudun aiempaan julkiskirjailijailmiöstä tehtyyn tutkimukseen Joe Moranin (2000) sekä John Englishin ja John Frow'n (2006) teoreettisia käyttäen. Lisäksi nojaudun Hypénin (2012 & 2015) julkiskirjailijuutta käsitteleviin tutkimuksiin. Myös Maria Mäkelän (tulossa) uudet narratologiset tutkimukset transmediaalisuudesta, kokemuksellisuudesta ja kirjailijasta myöhäiskapitalistisessa tarinataloudessa osoittautuivat hedelmällisiksi työni kannalta. Lisäksi hyödynnän eritoten Päivi Koiviston (2011 & 2013) autofiktio tutkimuksia omaelämäkerrallisuutta tarkastellessani. Anu Koivusen miesintiimin käsite on myös tutkielmalleni keskeinen. Vanhemmuuden representaatioita ja vanhemmuuden mallitarinoita tarkastellessani sovellan Petteri Eerolan ja Henna Pirskasen (2018) perhesosiologisia tutkimuksia yhteiskuntatutkimuksen puolelta.

Tutkielmani etenee laajemmista tutkimuskehysistä kohti rajatumpia. Etenen erilaisten kirjailijakäsitysten ja kirjailijan aseman sekä Itkosen kirjailijakuvan ja -brändin tarkastelusta kohti autofiktiivista kirjoittamista ja siitä vanhemmuuden mallitarinoin. Yhdessä nämä kehykset osallistuvat Itkosen brändin ja kirjailijakuvan rakentumiseen sekä tuottavat uutta tietoa Itkosen tämänhetkisestä kirjailijakuvasta. Keskeisimmät johtopäätökseni ovat, että *Ihmettä kaikki* -romaanissa sekä romaania ja Itkosta käsittelevissä mediakirjoituksissa ja sen myötä Itkosen kirjailijakuvassa ja -brändissä romanttinen kirjailijakutsumus yhdistyy kaupallisuuteen. Perhe- ja vanhemmuusaiheet sekä tunteistaan avautuva keskiluokkainen ja menestynyt moderni nykymies ja -isä liittyvät Itkosen kirjailijakuvaan ja brändiin vahvasti. Itkonen on esillä monilla eri areenoilla ja juuri julkiskirjailijan asema mahdollistaa hänelle familististen, keskiluokkaisten ja normatiivisten ajatusten esittämisen perhe-elämästä. Modernin tasa-arvoisan mallitarinan lomasta pilkistävät kuitenkin myös essentialisoivat ja biologiaan pohjaavat näkemykset vanhemmuudesta ja sukupuolista. Itkonen hyödyntää brändinsä rakentamisessa monenlaisia aineksia, jotka ovat nykyisin kulttuurisesti hyvin esillä ja tarjolla.

Avainsanat: *Ihmettä kaikki*, Juha Itkonen, kirjailijakuva, kirjailijantyö, kirjailijakäsitys, kirjailijabrändi, autofiktio, omaelämäkerrallisuus, julkiskirjailija, tähtikirjailija, tunnustuskirjallisuus, vanhemmuuden kulttuuriset mallitarinat, mallitarina, kirjailijakuvan tutkimus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Tutkimusongelma	1
1.2	Aineisto	4
1.3	Teoriakehys, keskeisimmät käsitteet ja tutkimuksen eteneminen	8
2	Kirjailijakuva ja brändäys	14
2.1	Romanttinen kirjailijäkäsitys ja -kutsumus	15
2.2	Myöhäiskapitalismin kirjailija vaikuttajana	20
2.3	Kaupallisuus ja kirjailijuus: työtä töiden joukossa?	26
2.4	Kirjailijabrändäys	36
3	Omaelämäkerrallisuus ja autofiktio	41
3.1	Autofiktio, kokemuksellisuus ja tunteet	41
3.2	Tunnustuksellisuus	51
4	Vanhemmuuden kulttuuriset mallitarinat	58
4.1.	”Tasaisessa työnjaossa oli puolensa” – jaettu vanhemmuus	59
4.2	”Olin hyvä siinä” – hoivaava isyys	65
4.3	”Jos lopulta kaikki kuitenkin palaa biologiaan” – äidin ensisijaisuus	69
5	Johtopäätökset	75
	Lähteet	79

1 Johdanto

1.1 Tutkimusongelma

Tarkastelen pro gradu -tutkielmassani kirjailijantyön ja vanhemmuuden esityksiä niin Juha Itkosen autofiktiivisessä romaanissa *Ihmettä kaikki* (2018) kuin romaanin markkinoinnissa sekä pohdin niiden merkitystä Itkosen kirjailijakuvan ja -brändin rakentumisen kannalta. Itkosen nykyiseen kirjailijabrändiin ja *Ihmettä kaikki* -romaanin liittyvät keskeisesti vanhemmuus- ja perheaiheet. Puhe perheestä on läsnä ja näkyy hyvin monin tavoin Itkosen kirjailijakuvassa, kirjailijabrändissä ja koko ilmiössä, ei vain hänen kirjallisessa tuotannossaan. Tutkin aineistoani, romaania ja Itkosta käsitteleviä mediakirjoituksia, tapausesimerkkinä siitä, millä tavoin erilaiset kirjailijakäsitykset kytkeytyvät Itkosen julkkiskirjailijan brändiin sekä kaupallisuuteen, joka leimaa kirjailijantyötä nykyisessä markkinoituneessa mediayhteiskunnassa. Itkosen voi nähdä hyödyntävän imagonsa rakentumisessa aineksia, jotka ovat kulttuurissa samanaikaisesti esillä ja hyvin tarjolla juuri nyt. Analyysini laajentuukin näin myös *Ihmettä kaikki* -romaanin (jatkossa myös IK) kansien ulkopuolelle omakohtaisen romaanin tuotteistavan kirjallisen julkisuuden alueelle, kun tarkastelen Itkosta intermediaalisena ilmiönä huomio- ja tarinataloudessa. Itkosen julkikuvaa ja imagoa tarkastelen julkkiskirjailijan käsitteen kautta. Käsittelem tutkielmassani kirjailijantyötä, erilaisia kirjailijakäsityksiä sekä kirjailijan asemaa ja brändiä myöhäiskapitalistisen markkinayhteiskunnan kontekstissa. Huomioni kiinnittyy tutkielmassa siis kirjallisuusinstituution eri osa-alueisiin.

Pyrin tutkielmassani vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin: Millä tavoin Juha Itkosen ja omakohtaisen *Ihmettä kaikki* -romaanin tapauksessa kirjailijakutsumus yhdistyy kaupallisuuteen, joka leimaa kirjailijan työtä nykyisessä markkinoituneessa mediayhteiskunnassa? Millaiseksi Itkosen kirjailijakuva on rakentunut tässä ajassa ja kirjallisessa julkisuudessa, jossa romaani ja siihen sekä Itkoseen liittyvät mediakirjoitukset on julkaistu? Miten julkkiskirjailijan asema vaikuttaa Itkosen imagoon ja kirjailijabrändin rakentumiseen? Millaisia merkityksiä liittyy autofiktioon, tunnustuksellisuuteen ja omaelämäkerralliseen kirjailijantyöhön? Millä tavoin perhe- ja vanhemmuusaihe kytkeytyvät Itkosen kirjailijakuvaan ja millaista vanhemmuutta romaanissa ja sitä käsittelevissä mediakirjoituksissa tuotetaan? Siirryn Itkosen kirjaili-

jakuva tarkastellessani tutkielmassani näin suuremmista kehyksistä kohti rajatumpia – kirjailijantyön esitysten kautta kirjailijabrändin rakentumiseen, omaelämäkerrallisista asioista kirjoittamiseen ja vanhemmuuden kulttuurisiin mallitarinoihin. Nämä kehykset yhdessä tuottavat uutta tietoa Itkosen nykyisestä kirjailijakuvasta ja hänen julkkiskirjailijan brändistään.

Juha Itkonen on vuonna 1975 Hämeenlinnassa syntynyt tunnettu ja arvostettu nykykirjailija. *Ihmettä kaikki* -romaanissaan hän kuvaa keskeytykseen päättyvää raskautta, alkavaa uutta monikkoraskautta sekä raastavia odotus- ja sairaalassaoloaikoja keskosina syntyneiden vauvojen kanssa aviomiehen ja perheenisän näkökulmasta. Romaanin julkaisupäivänä *Otava*-kustantamon kirjatiedotteessa kerrottiin, että Itkonen lahjoittaa romaanin tuoton HUS:n vastasyntyneiden teho-osastolle. Hieman salaperäisesti tiedotteessa myös ilmoitettiin ykskantaan, ettei kirjailija aio antaa haastatteluja uuteen omakohtaiseen ”yllätysromaanin” liittyen (Otava 30.8.2018). Tästä huolimatta mediaan ilmestyi useampia Itkosen ja hänen vaimonsa Maija Itkosen kommentteilla ryyditettyjä lehtijuttuja jo samana päivänä. Lehdistön puffijutut olivat kustantamon tiedotetta paljastavampia ja romaanin sisältöä esiteltiin niissä tarkemmin. Romaanissa kuvattujen tapahtumien yhteydet Itkosten yksityiselämään osoitettiin mediajulkisuudessa selvästi.

Hypoteesini on, että Itkonen on julkkiskirjailija, joka lunastaa asemansa tarjoilemalla julkisuuteen ja medialle omakohtaisia perhetarinoita ja vanhemmuuteen liittyviä kannanottoja sekä jakamalla ja kaunokirjallistamalla yksityisyyttään näistä samoista aiheista. Tänä päivänä Itkosen tähteyden ytimessä on familistinen, keskiluokkainen ja heteronormatiivinen ydinperhekäsitys. Nämä piirteet rakentavat Itkosen julkkiskirjailijan asemaa ja toimivat myös polttoaineena hänen brändilleen ja imagolleen. Koska vanhemmuus- ja perheaiheet ovat Itkosen kirjailijabrändin kannalta niin olennaisia, tarkastelenkin tutkielmassani myös romaanista esiin nousevia vanhemmuuden kulttuurisia mallitarinoita sekä siinä tuotettuja käsityksiä perhe-elämästä ja vanhemmuudesta.

Julkkiskirjailijuus toimii tutkielmani osia yhdistävänä tekijänä nivoessani kirjailijantyön representaatioiden tarkastelua vanhemmuuden mallitarinoiden ja perheaiheen analyysiin. Pohdin, millä tavoin vanhemmuus, tunnepitoisuus sekä autofiktio kietoutuvat toisiinsa Itkosen romaanissa sekä sen tuotteistamisessa. Nykyisessä kirjallisessa elämässä ja julkisuudessa omakoh-

taisuus, autenttisuus ja kokemuksellisuus toimivat useasti vastaanottoa määrittävinä tekijöinä. Monet ovat kiinnostuneita kirjailijan elämäntarinasta ja tahtovat ostaa sitä. Näin teksti ja sitä ympäröivä konteksti siis lankeavat toisiinsa nykyisin yhä useammin. Huomiotaloudessa lyövät leiville inspiroivat ja opettavaiset kokemustarinat, jotka ovat jaettavissa ja tuotteistettavissa eri alustoille. Näin kirjailijan eetoksesta tulee transmediaalinen eli alustalta toiselle siirtyvä ilmiö – sama tarina jatkuu lehtihaastattelusta podcast-ohjelmaan, romaaniin ja sosiaalisen median profiiliin. (Mäkelä tulossa, 1–4.) Romaania tulkitaan mediajulkisuudessa kirjailijan elämää vasten ja hänen yksityiselämänsä tai toimintansa julkisuudessa saattaa näyttäytyä jopa hänen tuotantoon kiinnostavampana (Koivisto 2007, 132). Tämä on havaittavissa myös *Ihmettä kaikki* -romaanin ja Itkosen tapauksessa.

Itkosen romaaniutuotannosta on tehty useita pro gradu -tutkielmia, mutta *Ihmettä kaikki* -romaanin ei kuitenkaan ole tutkittu aiemmin. Opinnäytteiden tekijöitä on innoittanut selvästi eniten hänen *Anna minun rakastaa enemmän* -romaaninsa (2005), joka sai Kirjallisuuden valtionpalkinnon. Muun muassa Suvi Kovanen on tarkastellut vuoden 2010 pro gradussaan romaanin päähenkilön identiteettiä. Musiikin merkitystä henkilöhahmojen identiteettien rakentumiselle romaanissa taas on tarkastellut Minttu Luomala vuonna 2013. Iina Tikanoja puolestaan on käsitellyt pro gradu -tutkielmassaan vuonna 2020 lukijan harhauttamista ja illusorisia maailmoja samaisessa romaanissa. Riina Lahtinen on tutkinut lajia, työtä ja perhettä Itkosen romaanissa *Kohti* (2007) vuoden 2011 pro gradu -tutkielmassaan. Muistoja, muistelua ja niiden välityksellä rakentuvaa menneisyyttä Itkosen *Hetken hohtava valo* -romaanissa (2012) taas on tarkastellut Erika Miettinen pro gradussaan vuonna 2015. Vertaisarvioidussa akateemisessa tutkimuksessa Itkoseen on lähinnä viitattu lyhyesti (esim. Arminen 2018).

Tutkielmani tuottaa uutta tietoa paitsi aineistostaan myös julkkiskirjailijailmiöstä, josta ei ylipäätään ole vielä kovin paljoa kotimaista tutkimusta. Tarja-Liisa Hypén (2015) on tehnyt urauurtavaa tutkimusta tarkastellessaan Jari Tervoa julkkiskirjailijan käsitteen kautta ja analysoidessaan Tervon bestselleristin brändiä. Kari Hotakaisen ja Sofi Oksasen julkisuuskuvasta tehdyissä tutkimuksissa on myös sovellettu brändin käsitettä. (Arminen 2018, 291.) Kirjailija-brändiä käsittelee myös Markku Lehtimäen monografia *Sofi Oksasen romaanitaide: Kertomus, etiikka, retoriikka* (2022). Kirjailijan henkilöllisyys kiinnostaa lukevaa yleisöä, mutta akateemisessa kirjallisuudentutkimuksessa tekijyyttä koskevaan keskusteluun on sisällytynyt jännitteitä ja ristiriitoja. Huomion kiinnittäminen tekijään on nähty samanaikaisesti sekä kiinnostavana

että jollain tapaa likaisena ja kartettavana. (Roiha 2023, 27.) Tutkielmassani olen kiinnostunut siitä, millä tavoin Itkonen samanaikaisesti sekä esittää että tuottaa julkiskirjailijuutta nykyajassa, ja millaiseksi hänen kirjailijakuvansa rakentuu tässä ajassa ja paikassa, jossa romaani ja sitä koskevat mediatekstit ovat ilmestyneet. *Ihmettä kaikki* -romaani sitä ympäröivine mediakirjoituksineen on herkullinen ja tärkeä tutkimuskohde, sillä se kytkeytyy moniin ajankohtaisiin aiheisiin: kirjailijantyössä tapahtuneisiin muutoksiin, kirjalliseen julkisuuteen, kirjallisuudessa vallitsevaan autofiktiotrendiin, uusliberalistiseen ajan henkeen sekä perheasiaan.

1.2 Aineisto

Ihmettä kaikki -romaani ilmestyi vuonna 2018. Itkosten raskaudenkeskeytykokemus ja keskoskaksosten syntymä ajoittuvat vuosiin 2016 ja 2017. Romaanin pohjautuminen tositapahtumiin korostui sitä käsittelevissä mediakirjoituksissa. Nimettömäksi jäävä minämuotoinen kertoja on kovasti kirjailija Itkosen kaltainen mies ja isä. Kerronnassa korostuvat tunteiden ja tuntemusten kuvailu sekä vanhemmuuteen ja aviomiehenä olemiseen kytkeytyvät ristiriitaiset pohdinnat tuskallisen epävarmuuden keskellä. Isyyden kuvaamisen lisäksi romaani sisältää myös kirjailijantyön kuvauksia. Kertoja pohtii myös, miltä tuntuu valjastaa hyvin henkilökohtainen, vaikea ja intiimi kokemus julkiseksi speaktaakkeliksi, tehdä itsestään viihdettä. Romaanista ilmenee, kuinka kirjailijan toimeentulo on nykyisin riippuvaista monista eri lähteistä – kirjoitustyön ohella on muun muassa saatava kasaan riittävästi erilaisia tilaustöitä, istuttava haastateltavana ja oltava runsaasti esillä julkisuudessa monien eri kanavien kautta. Kertoja tuottaa käsityksiä kirjailijantyöstä paitsi romanttisen taiteilijaklaiseen mukaisena kutsumuksena, jota luovaa työtä vimmaisesti tekevä poikkeusyksilö ei voi vastustaa, myös prekaarina ja arkisena työnä, johon kuuluu itsen myyminen ja julkisuudelle antautuminen.

Romaanista nousee esiin runsaasti tunnekylläistä pohdintaa vanhemmuudesta ja isyydestä, mutta myös kirjailijan ammatista. Kerronnasta välittyy monenlaisia perhe-elämään, parisuhteeseen ja dramaattisiin kokemuksiin liittyviä tunteita. Romaanin voikin nähdä ottavan kantaa niin vanhemmuuteen ja perheaiheisiin kuin kirjailijantyöhön ja niistä käytävään yhteiskunnalliseen keskusteluun. Romaanissa kuvaillaan kuitenkin myös runsaasti perheen tavanomaista elämää, todella keskiluokkaista arkea iloineen ja murheineen. Aiheiltaan ja tyyliltään *Ihmettä kaikki* on kuitenkin enimmäkseen vakava, surullinenkin. Romaanin kerronnassa pääpainon

saavat kertojan vaimon Rosen vaikea odotusaika ja raskaudenkeskeytykset, sekä tämän jälkeen käynnistynyt uusi kaksosraskaus ja huolien sävyttämät hetket teho-osastolla pikkukeskosina syntyneiden vauvojen, ”pikku karhun” ja ”pikku tiikerin”, kanssa. Nimet pikku karhu ja pikku tiikeri ovat viittaus Janoschin tunnettuihin lastenkirjoihin. Lasten kutsuminen kirjallisuudesta tutuilla nimillä ilmentää myös hyvin yksityisyyden ja kaunokirjallisen julkisuuden välisen rajan hämärtymistä. Kertojan ja Rosen perheeseen kuuluu ennestään kaksi poikaa, Joonatan ja Korppu. Lapsen kuoleman tematiikka aktivoituukin myös jo näiden Astrid Lindgrenin *Veljeni Leijonamieli* -lastenkirjasta (1973) tulevien nimien myötä.

Ihmettä kaikki jakautuu kahteen osaan, jotka on nimetty kirjoiksi. Tämän voi tulkita viittaavan *Raamattuun* ja näin aktivoivan romaaniin myös uskonnollisen tulkintakehyksen. Kertoja poh-tiikin läpi romaanin useaan otteeseen uskoa ja suhdettaan jumalaan. *Ensimmäinen kirja* ker-too Rosen piinaavasta ja keskeytykseen päättyvästä raskaudesta. Kohdussa on liian vähän vettä, mikä uhkaa vauvan kehitystä. Lääkärit, joita kertoja ja Rose käyvät tapaamassa, eivät ole yksimielisiä veden vähyyden seurauksista eivätkä myöskään anna vanhemmille selkeitä ohjeita raastavassa tilanteessa toimimiseen. Tilanne koettelee pariskunnan hermoja ja toistu-vien riitojen myötä he ajautuvat romaanissa väliin myös melko kauaksi toisistaan. Lopulta ker-toja ja Rose tekevät vaikean päätöksen raskaudenkeskeytyksestä. *Toisessa kirjassa* keskiössä taas on uusi kaksosraskaus: ”Kaksoset. Kaksoset, voi vittu”, kertoja jupisee epäuskoisena (IK, 170). Tämäkään odotusaika ei suju ongelmitta. Rose joutuu sairaalaan tarkkailuun ja vauvat syntyvät todella ennenaikaisina pikkukeskosina. Teho-osastolla vauvojen kanssa vietetty kesä kuormittaa vanhempia, ja samalla heidän on selviydyttävä arjesta poikiensa, Joonatanin ja Korpun, kanssa.

Heti ilmestyttyään *Ihmettä kaikki* keikkui kirjastojen varatuimpien teosten listoilla usean vii-
kon ajan. Romaani oli myös ehdolla Pohjoismaiden neuvoston kirjallisuuspalkinnon saajaksi. Itkosen kaksi teosta, *Myöhempien aikojen pyhiä* (2003) ja *Kohti* (2007) ovat aiemmin olleet Finlandia-palkintoehdokkaana. Kirjailija on palkittu Kalevi Jäntin palkinnolla sekä Kirjallisuuden valtionpalkinnolla. Nämä noteeraukset toimivat osoituksena Itkoselle suodusta arvostuksesta kirjallisuuden kentällä. Itkonen ja hänen teoksensa näyttäytyvät näin myös kirjalliseen kaano-niin nostettuina (vrt. Niemi 2000, 14). Kirjallisuusinstituution sisällä Itkoselle näyttääkin olleen mahdollista yhdistää julkiskirjailijuus ja kanonisointi niin kutsuttujen arvokirjailijoiden jouk-koon. Arvonannosta kertovat lukuisat palkintoehdokkuudet, muu hänen teostensa saama

huomio sekä hänen ajatuksiinsa kohdistuva mielenkiinto ja niille annettu tila (kirjallisessa) julkisuudessa.

Ihmettä kaikki -romaanin on miehen esitys perhe-elämästä, isyydestä ja äitiydestä. Romaanin kertoja pohtii paljon vanhemmuutta ja isyyttä, ja tällä tavoin romaanin voi nähdä osallistuvan keskusteluun erilaisista vanhemmuuden malleista nyky-yhteiskunnassa. Myös lihaa ja verta oleva kirjailija-Itkonen pohdiskelee vanhemmuutta runsaasti romaanin ulkopuolella mediajulkisuudessa eri areenoilla antaessaan haastatteluja, kirjoittaessaan kolumneja, tehdessään päivityksiä Instagram-tililleen ja osallistuessaan podcasteihin, joissa vanhemmuus- ja perheaiheet ovat esillä.¹ Itkonen on tunnettu perhe-elämän puolestapuhuja lehtien haastatteluissa ja keskusteluohjelmissa. Hän on kirjoittanut myös esseen perheaiheiseen *Kasvukausia – kirjoituksia äitiydestä* -kokoelmaan (2022). Lisäksi häneltä ilmestyi keväällä 2023 jälleen uusi perheaiheinen teos. *Teoriani perheestä* (2023) perustuu kaiken lisäksi *Ihmettä kaikki* -romaanin tapaan omakohtaisiin kokemuksiin ja teoksella on referentiaalinen suhde kirjailijaan. Teos kertoo sekä Itkosen hämeenlinnalaisesta lapsuudenperheestä että hänen nykyisestä omasta suurperheestään. *Helsingin Sanomissa Teoriani perheestä* nimettiin *Ihmettä kaikki* -romaanin sukulaisteokseksi, ja kirjailija totesi itse haastattelussa halunneensa "[--] jatkaa tarinaa ja kertoa jotain siitä, mitä meille tapahtui sen jälkeen, kun kaksoset tulivat kotiin" (Laari 5.3.2023).

Aineistonani tutkielmassa toimivat romaanin lisäksi mediassa julkaistut kirjoitukset Juha ja Maija Itkosesta, *Ihmettä kaikki* -romaanista ja *Teoriani perheestä* -teoksesta. Mediakirjoitukset on julkaistu eri vuosina aikavälillä 11.12.2016-25.3.2024, joten aikajänne on tarkasteluni kannalta sopivan laaja. Osa mediateksteistä edustaa *Ihmettä kaikki* -romaanin tuoretta aikalaisvastaanottoa ja osa liittyy romaanin ja Itkosen myöhemmän julkisen toiminnan kannalta

---

¹ Itkonen on esittänyt ajatuksiaan perheestä ja vanhemmuudesta esimerkiksi *Helsingin Sanomissa* alkuvuodesta 2021. Artikkelissa hän vastasi myös kymmeneen väitteeseen perhe-elämästä ja aiheutti kannanotoillaan polemiikkia. Sosiaalisessa mediassa kimpaannuttiin, Itkosen koettiin arvostelevan vapaaehtoisesti lapsettomia ja häntä kritisoitiin hyväosaisuudesta, keski-ikäisyydestä, valkoisuudesta, sukupuoliroolien sivuuttamisesta ja heteronormatiivisuudesta. (ks. Syrjälä 12.2.2021; vaikuttaja Emmi Nuorgamin Instagram-storyt 13.2.2021; Melender 2.3.2023; Laari 5.3.2023.) Keväällä 2023 *Eevan* haastattelussa Itkonen on myös pohtinut samoja asioita, perhe-elämän onnea sekä isyyttä runsaasti eri kanteilta (ks. Wirtavuori 23.4.2023), samaten *Suomen Kuvalehden* haastattelussa (ks. Melender 2.3.2023). Kolumneissaan hän on myös usein kirjoittanut perheaiheista ja eksplisiittisesti omasta perheestään (ks. esim. Itkonen 17.2.2021, 10.3.2021, 24.11.2021, 24.12.2021, 23.2.2022, 25.5.2022, 18.1.2023, 20.4.2023, 21.3.2024.) Hän on myös toiminut panelistina *Yle:n* perheaiheisessa *Melkein kaikki perheestä* -podcastissa vuodesta 2023. Lisäksi MTV3:lla esitetään keväällä 2024 *Race Across The World Suomi* -realityohjelma, johon Itkonen osallistuu kilpailijana niin ikään yhdessä vanhimman poikansa kanssa.

keskeisesti Itkosen nykyiseen kirjailijakuvaan, brändiin ja asemaan julkiskirjailijana. Mediateksteistä valtaosa edustaa kirja-arvostelun ja henkilöhaastattelun lajityyppettä. Kustantamo *Otavan* sivustolla julkaistu teksti on kirjatiedote. Lisäksi sisällytin aineistoon kaksi Itkosen kynäilemää mediakirjoitusta, lehtiartikkelin sekä kolumnin, ja mukana on myös Itkosen Instagram-päivitys.

Itkosista ja *Ihmettä kaikki* -romaanista kirjoitetuissa henkilöjutuissa vuodelta 2018 avataan tarkasti pariskunnan koettelemuksia. Mediatekstit ovat likipitään kaikki Itkosta ja romaania kiitteleviä sävyiltään lukijoita koskettamaan pyrkiviä. Omakohtaisen romaanin vastaanotto oli kirjailijan avoimuutta ja rohkeutta hehkuttavaa. *Helsingin Sanomien* kirja-arvostelussa romaania ylistettiin vuolaasti. "[u]udessa teoksessaan Juha Itkonen näyttää oman haavoittuvuutensa, mutta sen päähenkilöitä ovat muut", kriitikko Antti Majander (30.8.2018) kirjoitti arviossa nostaten romaanin päähenkilöiksi keskosvauvat. Romaanin ja sitä ympäröivän todellisuuden, fiktion ja Itkosten perhe-elämän suhde, esitettiin mediassa kaikkiaan hyvin suoraviivaisesti: "Tosiseikkoihin pohjautuvan romaanin tapahtumat eivät käyneet kelle tahansa, vaan Itkoselle itselleen. Ja tietysti tämän Maija-vaimolle" (Åkman 30.8.2018). *Iltalehden* haastattelun otsikossa kirjoitettiin, kuinka Itkonen "[--] kirjoitti vanhemmuuteen liittyvistä kipeistä kokemuksista omakohtaisen romaanin: [--]" ja otsikkoon nostettiin myös sitaatti kirjailijalta: "En osaa niistä puhua, mutta osasin kirjoittaa" (Lehtikanto 30.8.2018). Henkilöjutussa kirjoitettiin, kuinka kirjailija "[--] on päättänyt olla avaamatta uutuuskirjansa sisältöä haastatteluissa. Hän sanoo, että ei pysty sanomaan kirjoittamastaan tarinasta mitään paremmin kuin on jo kirjassa kirjoittanut" (mt.). Näin Itkonen siis totesi, ettei pysty sanomaan asiasta mitään eikä osaa puhua kokemuksistaan, mutta pystyi ja osasi sitten kuitenkin.

Kohdeaineistoni joukkoon mahtuu kuitenkin myös kriittisiä ääniä, vaikka valtaosa mediakirjoituksista on *Ihmettä kaikki* -romaanin vuolasta kehumista ja vahvasti sen omakohtaisuuteen keskittyvää. *Sanomalehti Karjalaisen* kirja-arvostelu asettuu ainoana mediatekstinä vastakkaiseksi *Helsingin Sanomien* yksinomaan ylistävälle ja tunnepitoiselle kirja-arviolle sekä muille Itkosia ja romaania käsitteleville mediateksteille, joissa painotus on selvemmin reaali maailman Itkosten kokemuksissa, ja romaani tarjoillaan yleisölle suuremmin niistä suodatetun julkisuuden läpi. Itkonen on jatkanut perheaiheista puhumista julkisuudessa *Ihmettä kaikki* -romaanin julkaisun jälkeen aina näihin päiviin asti, ja mediatekstiaineistoni uudempiin kirjoituk-

siin lukeutuukin henkilöhaastatteluja, jotka sisältävät runsaasti tätä perhepuhetta. Olen valinnut nämä tekstit aineistoksi, sillä tutkielmassa tarkastelemani asiat ja ilmiöt nousevat niistä hyvin esiin – kirjailijan työ ja asema, vanhemmuuden representaatiot ja Itkonen julkkiskirjailijana, kirjailijabrändinä sekä transmediaalisena kokonaisilmiönä.

1.3 Teoriakehys, keskeisimmät käsitteet ja tutkimuksen eteneminen

Hyödynnän ja keskustelutan tutkielmassani kolmea keskeistä teoriakehystä. Nämä ovat kertomuksen tutkimus eli narratologia, kirjallisuussosiologia sekä yhteiskuntatutkimuksen puolelta perhesosiologia. Tarkastellessani aineistoani sovellan kertomuksen tutkimuksen välineitä käyttäen metodinani tekstianalyysia. Tutkielmassa hyödynnän erityisesti Elina Jokisen (2013), Elina Armisen (2013 & 2018) ja Tarja-Liisa Hypénin (2012 & 2015) kirjallisuustieteellisiä tutkimuksia kirjailijan asemasta, kirjailijakuvasta, julkkis- tai tähtikirjailijuudesta, kirjailijabrändeistä ja niissä tapahtuneista muutoksista sekä alinomaa muuttuvasta kirja-alasta,² Joe Morannin (2000) sekä John Englishin ja John Frow'n (2006) tutkimuksia julkkiskirjailijailmiöstä, Sanna Karkulehdon ja Ilmari Leppihalmeen (2018) näkemyksiä kirjailijantyöstä ja kaupallisuudesta nykyisessä uusliberalistisessa, prekarisoituneessa ja markkinoituneessa yhteiskunnassa, Maria Mäkelän (tulossa) tutkimuksia transmediaalisuudesta sekä Päivi Koiviston (2011 & 2013) autofiktiota käsitteleviä tutkimuksia.

Tähti- tai julkkiskirjailijan käsitteellä (*celebrity authors, star authors*) viitataan siis kirjailijoihin, jotka ovat ensisijaisesti kirjallisten ansioidensa kautta tunnettuja, mutta jotka ovat omakseen laajan intermediaalisen toimijan roolin monipuolisella medianäkyvyydellä toimimalla esimerkiksi lehtien kolumnisteina tai vaikkapa talk show -esiintyjinä (Moran 2000, 6; English & Frow 2006, 41, 44). Julkkiskirjailijan käsite on tosin ollut vaikea kiteyttää yksiselitteisesti, sillä aihepiiriä käsittelevä tutkimus on vielä ollut melko vähäistä ja kohdetta eri kulmista lähestyvää, kuten Hypén (2012, 5) toteaa. Nykyisin julkkiskirjailijoilla on tärkeä paikka osana kirjalli-

---

² Kirjailijan työn, kirjailijan roolin ja kirjailijakuvan tutkimuksella on Suomessa pitkä perinne. Lähtökohdat ovat kirjailijoiden biografian tutkimuksessa. Myöhemmin kiinnostusta ovat herättäneet kysymykset kirjailijan ja julkisuuden suhteista sekä tekijyydestä. Ks. esim. Tarja-Liisa Hypénin tutkimukset *Kuvassa oikealla Juhani Aho. Suomalaisen kirjallisuustutkimuksen Juhani Aho -kuva 1880-luvulta 1990-luvulle* (1999) ja *Minä olen imagoni. Jari Tervon tuotanto, brändi ja kirjailijuus* (2015).

suusinstituutiota ja heidän kulttuurinen merkityksensä kasvaa sitä mukaa kun heidän kaupallinen merkityksensä ja mediajulkisuutensa lisääntyvät. Siksi heitä on syytä tutkia muunakin kuin vain markkinailmiönä. (mt.) Itkosen kirjailijakuvan ja -brändin tarkasteluun julkkiskirjailijan käsite on mielekäs, sillä hän on muun medianäkyvyytensä ohella myös esimerkiksi aktiivinen kolumnisti. Itkonen on kirjoittanut kolumneja muun muassa *Yle*:lle ja *Imageen*. Tällä hetkellä hänellä on kolumnipaikka myös *Anna*-lehdessä, jonka kolumnistina hän on toiminut vuodesta 2021 alkaen.

Tähtikirjailijoita yhdysvaltalaisessa kirjallisessa elämässä tutkineen Moranin (2000, 3–4) mukaan julkkisilmiö on monitahoinen ja muuttuva, ja seuraus niin kulttuurin tuottajien kuin vastaanottajien keskinäisestä neuvottelusta. Julkkisilmiötä kuvaa, että se vahvistaa sekä hallitsevia että vastustavia kulttuurisia merkityksiä, ja sen keinoin voidaan hahmottaa kulttuurisen tekijyyden ja vaihtoarvoisuuden kysymyksiä kapitalistisessa markkinataloudessa. On tosin huomattava, että USA:n kontekstissa kirjallisuusjärjestelmä nojaa markkinakapitalismiin selvemmin, kuin kirjallinen elämä Suomessa, jossa valtion tuki on yhä taiteessa tärkeää (Arminen 2018, 289, 307). Moran (2000, 3–4) katsoo, että julkkiskirjailijuus ei ilmiönä johdu aivan suorasti tavarastuneesta kulttuurista, vaan nostaa esille tärkeitä kysymyksiä niin markkinoiden ja kirjallisuuden kuin korkean ja matalan keskinäisistä suhteista. Moranin (2000, 5) mukaan kirjailijat eivät ensisijassa ole kaupallisen koneiston tuotteita vaan hän näkee julkkiskirjailijuuden ytimessä olevan luovan yksilön, joka nousee esiin erityisellä lahjakkuudellaan ja laadullisilla ansioillaan. Tässä tutkielmassa käytän termiä julkkiskirjailija tähtikirjailijan sijaan, sillä katson sen kuvastavan ilmiötä paremmin suomalaisessa kontekstissa ja Itkosen tapauksessa. Käsitettä on myös käytetty aiemmassa kotimaisessa tutkimuksessa yleisemmin, kuten tekee esimerkiksi jo mainittu Hypén.

Julkkiskirjailija-käsitteen ohella tärkeä termi tutkielmani kannalta on (kirjailija)brändi. Brändi näyttäytyy myös vahvasti julkkiskirjailijan tuotantoa määrittävänä ja vastaanottoa ohjaavana voimana. Brändillä viitataan globaalille kapitalismille tunnusomaiseen speaktaakkelimaiseen vaiheeseen, jossa tavaroiden kulutus ja hankinta välittyvät erilaisten kulttuuristen esitysten kautta. Kohteeseen liitettävät halutut mielikuvat muodostuvat brändätessä osaksi tuotetta, ja kuluttajien huomio pyritään kiinnittämään brändeillä. (Arminen 2013, 165.) Monikansallisia yhtiöitä, suuryrityksiä, merkkituotteita ja brändejä tutkinut Naomi Klein (2001, 25) toteaa, että

sanoja brändi ja mainonta käytetään usein hieman erheellisesti toistensa synonyymeina. Mainonta on yksi osa brändin suurta luomisprosessia – mainostaminen on vain eräs keino ydinajatuksen, brändin, ilmaisulle. Brändit eivät siis ole vain tuotteita, vaan ideoita, arvoja, asenteita ja elämyksiä (mt., 43). Brändi on se, jonka kuluttaja lopulta ostaa (mt., 26). Elina Armisen (2013, 165) mukaan markkinavoimien lisääntyneen vaikutuksen myötä ajatukset kirjailijabrändeistä hiipivät 1990- ja 2000-luvuilla myös kirja-alalle.

Nykyisessä myöhäiskapitalismissa näkyvimmistä ja menestyneimmistä kirjailijoista pyritään tuottamaan kaupallisia brändejä, joiden pitää myydä itseään (Häggman 2013, 181–183; Jokinen 2013, 170–174; Arminen 2013, 165–166; Karkulehto & Leppihalme 2018, 276). Arminen (2013, 165) kirjoittaa, kuinka tällaisen brändiajattelun mukaan kirjailijaan liittyvien mielikuvien, *sofioksasen* tai *jaritervon*, myyminen alettiin nähdä tehokkaana. Kirjailijanimi brändinä toimii myös siten, että se identifioi tuotteen eli kirjailijan teokset ja takaa niille laadun. Kun kyse on kirjallisuudesta ja kirjailijasta, laatu on vain symbolisempaa sorttia kuin tavallisesti tavaroita markkinoitaessa. (Wernick 1993, 93–94.) James F. English ja John Frow (2006, 52) tosin toteavat, että kirjailijan nimi brändinä ei ole milloinkaan pelkkä kaupallinen malli – arvopotentiaali muodostuu koko persoonan huolellisesta hallinnasta. Monet julkisuudenhenkilöt, kuten taiteilijat, mediahahmot ja urheilijat, ovatkin verrattavissa yrityksiin – ne ovat tavaroita tuottavien yritysten lailla jatkuvasti rukkaamassa ja kehittämässä brändipotentiaaliaan (Klein 2001, 43). Brändillä ja imagolla on lisäksi viitattu väljästi kirjailijan itsestään julkisuudessa antamaan kuvaan, ammatti-identiteetin tai itseyden esitykseen (Karvonen 1999, 18; Klein 2001, 26).

Ihmettä kaikki -romaani ja sitä ympäröivä mediajulkisuus kytkeytyvät omaelämäkerrallisen aineksen myötä myös autofiktioin lajiin ja ilmiöön. Erno Paasilinnan tunnetun mietelmän mukaan kirjailijaksi ei synnytä, vaan on eletävä sellainen elämä, josta syntyy kirjailija. Tämän ajatuksen voi nähdä kuvaavan mainiosti autofiktiota, joka on nykyisin todella suosittu kirjallisuuden genre.³ Päivi Koiviston (2011, 21) mukaan autofiktiolla on useita määritelmiä ja monet niistä ovat sangen laveita. Lajiin kuuluville teoksille on kuitenkin ominaista, että osa niiden

---

³ Viime vuosina julkaistuja autofiktioin lajiin luettavia teoksia ovat esimerkiksi Ossi Nymanin *Röyhkeys* (2017), Saara Turusen *Sivuhenkilö* (2018), Aino Vähäpesolan *Onnenkissa* (2019), Antti Röntgenin *Jalat ilmassa* (2019) sekä *Nocturno 21:07* (2021), Hanna Brotheruksen *Ainoa kotini* (2021), Laura Malmivaa-
ran *Vaiti* (2021) ja Sisko Savonlahden *Kai minä halusin tätä* (2021).

merkityksestä syntyy viittaussuhteesta tekijäänsä muistuttavaan tai samannimiseen henkilö-
hahmoon, ja viittaavuudella voi olla myös erittäin keskeinen merkitys. Autofiktio on siis laji,
jossa omaelämäkerrallisuus ja fiktio punoutuvat toisiinsa, ja kerronta on minämuotoista.
”Auto” viittaa omakohtaisuuteen, ”fiktio” taas sepitettyyn ja keksittyyn osaan romaanissa.
(mt., 29–50; Arminen 2018, 287.)

Autofiktion lajia edustavia teoksia on julkaistu viime vuosina runsaasti ja ilmiötä on kutsuttu
julkisessa keskustelussa ”autofiktiobuumiksi” (ks. esim. Gustafsson 29.12.2021; Laari
5.3.2023; Roiha 2023, 26–27). WSOY:n kustantaja Anna-Riikka Carlson katsoo genren suosion
kertovan jotain nykyajasta: ”Tosi-tv:n ja sosiaalisen median myötä omasta elämästä kertomi-
sesta on tullut luontevaa ja se on valunut myös kirjallisuuden puolelle” (Gustafsson
29.12.2021). Autofiktiivisiin teoksiin voi myös sisältyä kirjailijan ammatillisen identiteetin mää-
rittelyä ja reflektiota (Arminen 2018, 292). Lisäksi eräs keskeinen autofiktion konventio on kir-
jailijan pohdinta itsestä kirjoittamisen vaikeudesta (Koivisto 2013, 98).

Vanhemmuutta ja vanhemmuuden kulttuurisia mallitarinoita eritellessäni hyödynnän yhteis-
kuntatutkimuksen puolelta eritoten Petteri Eerolan ja Henna Pirskasen (2018) perhesosiolo-
gian alaan sijoittuvia tutkimuksia, jotka soveltavat sosiaalipsykologiaa. Vanhemmuuden malli-
tarinan käsitteellä tarkoitetaan Eerolan (2018, 300) mukaan kulttuurisiin ideaaleihin perustu-
via pelkistettyjä käsityksiä vanhempana olemisesta. Nykykulttuurissa vallitsee kolme keskeistä
vanhemmuuden mallitarinaa, jotka ovat *jaettu vanhemmuus*, *hoivaava isyys* ja *äidin ensisijai-
suus*. Muun muassa sosiaalipsykologi Vilma Hännisen näkemyksiin nojautuen Eerola (2018,
300) kuvaa mallitarinoiden olevan tiettyssä ajassa ja paikassa ilmeneviä yleistyksiä, jotka kieli-
vät tietynlaisista arvoista ja ihanteista sekä toimivat malleina yksilöiden toiminnalle. Mallitari-
nat eivät siis kuvaa asioiden todellista tilaa, vaan sitä, millä tavoin niistä on kerrottu kulttuuri-
sia tarinamalleja hyödyntäen (Kekäle & Eerola 2014, 19–20).

Vanhemmuuden mallitarinoiden analyysin ohien yhdistän kertomuksen tutkimusta, jossa
mallitarinan käsite on myös käytössä. Narratologian alalla mallitarina-käsitettä (*masterplot*)
on kehittänyt H. Porter Abbott (2008, 236), jonka määritelmän mukaan mallitarinalla tarkoi-
tetaan toistuvaa luurankomaista tarinaa, jota hallitsevat erityisesti yksilöt ja kulttuurit, joilla
on runsaasti määrittelyvaltaa identiteettien, arvojen ja elämän merkitysten kannalta. Mallita-
rinat ovat siis kulttuurisia kertomusmuotteja, jotka jäsentävät tapojamme elää ja kertoa. Ne

ovat muita kertomisen tapoja helpommin omaksuttavissa ja toimivat eräänlaisina tulkinnan kehyksinä. (mt., 236; ks. myös Mäkelä 2020a, 23, 38; Hyvärinen & Mäkelä 2020, 93.)

Jaettu vanhemmuus, hoivaava isyys ja äidin ensisijaisuus ovat nykyisin melko laajasti esillä suomalaisessa yhteiskunnassa. Nämä kulttuuriset vanhemmuusihanteet myös kohtaavat ja risteävät esiintyen rinnakkaisina ja päällekkäisinä, mutta niihin sisältyy kuitenkin myös ristiriitaja, minkä vuoksi niitä voi olla hankalaakin sovittaa yhteen. (Eerola 2018, 301.) Jaana Vuoren tutkimuksiin viitaten Eerola (2018, 301) tosin huomauttaa näiden mallitarinoiden ilmenevän ensisijaisesti keskiluokkaisessa, heteroseksuaalisessa ja valkoisessa kontekstissa. Tämä on nähtävissä myös *Ihmettä kaikki* -romaanissa kuvatusta pariskunnasta sekä Juha ja Maija Itkosta käsittelevistä mediateksteistä. Niin hoivaavan isyyden kuin jaetun vanhemmuuden ideaalit ilmenevät myös eritoten korkeasti koulutettujen nuorten kaupunkilaismiesten piirissä (mt., 302). Yhteiskuntatieteellisen mallitarina-käsitteen ja narratologian mallitarina-käsitteen voikin nähdä keskustelevan monella tapaa keskenään, sillä kertomusteoriassakin ajatellaan, että mallitarinan määrittelevät ne, joilla on valtaa.

Laajempaan kehyksenä tutkielmaani liittyy uusliberalismin käsite, sillä tarkastelen Itkosta julkiskirjailijana ja kirjailijabrändinä osana nykyistä kirjallista kenttää. Myös kirjailijabrändien ja kirjailijan roolin markkinaistumisen voi nähdä linkittyvän tähän talouden ilmiöön, jolla viitataan tässä yhteydessä 1970- ja 1980-luvun taitteessa nousseeseen yhteiskuntakehityksen suuntaan, nykykapitalismin hallitsevaan muotoon. Ilmiöstä käytetään myös termejä markkinakapitalismi ja liberaalikapitalismi ja sen voittokulku vauhdittui 1980- ja 1990-luvuilla, jolloin tähän yhteiskuntajärjestelmään alettiin mukautua Suomessa. Tämä merkitsi siirtymistä hyvinvointivaltion kaudesta markkinaperustaisen kilpailuyhteiskunnan kauteen. (Sevänen 2013, 16–17.) Vapaan markkinatalouden toimintaperiaatteet on haluttu saattaa tässä suuntauksessa vallitseviksi kaikkialla maailmassa, minkä myötä yksittäiset kansalliset yhteiskunnat ovat markkinallistuneet. Ne siis noudattavat pitkälti samoja toimintatapoja, kuin kapitalistinen yksityis-sektori on markkinataloudessa tyypillisesti noudattanut. (mt., 15–16; Ojajarvi, Sevänen & Steinby 2018, 7.)

Niin romaanissa kuvattu pariskunta kuin tosielämän Juha ja Maija Itkonen näyttävät mediakirjoituksissa monin tavoin uusliberalististen ja keskiluokkaisten ideaalien mukaisina yksilösubjekteina. Uusliberalistiset yksilökeskeiset ihanteet edellyttävät ihmiseltä monenlaisten

elämään liittyvien riskien hallintaa, sopeutumista muuttuviin tilanteisiin ja vastoinkäymisten sietämistä. Uusliberaaliin politiikkaan liittyy myös se, miten vanhempien nähdään olevan nykyisin aiempaa enemmän vastuussa lastensa sosiaalisesta, koulutuksellisesta ja taloudellisesta tulevaisuudesta. (ks. Mustosmäki & Sihto 2019, 170.) Romaanissa mainitaan riskinä esimerkiksi, kuinka Rosen kohtu on rakenteeltaan vauvan ennenaikaiselle syntymälle altistava, ja kaksosraskautta kuvataan riskinä jo itsessään. Raskauteen liittyvien riskien tiedostamisen ohella romaanista nousee esiin myös runsaasti lastenkasvatukseen liittyvää riskitietoisuutta, mikä ilmenee usein kertojan tajunnankuvauksissa tämän pohtiessa hyvää isyyttä ja tunnetyön merkitystä suhteessa poikiinsa. Lisäksi Itkosen pariskunnasta ja romaanin kertojasta ja Rosesta huokuu uusliberalististen hyveiden mukaista työteliäisyyttä ja ahkeruutta huolimatta heidän kokemistaan vastoinkäymisistä, halua käsitellä vaikeita kokemuksia sekä pyrkimystä päästä niistä yli.

Kuten aiemmin johdannossa alaluvussa 1.1 toin esiin, tutkielmani etenee laajemmista tutkimuskehyksistä rajatumpiin. Toisessa luvussa tarkastelen erilaisia käsityksiä kirjailijantyöstä. Osoitan Itkosen kirjailijakuvasta piirteitä näistä eri kirjailijäkäsityksistä omissa alaluvuissaan ja viimeisessä alaluvussa 2.4 tarkastelen Itkosen kirjailijabrändiä. Tutkielmani kolmannessa luvussa otan tarkasteluun omaelämäkerrallisista aineksista kirjoittamisen, kun erittelen *Ihmettä kaikki* -romaanista autofiktion lajin tunnuspiirteitä ja romaanista sekä siihen liittyvästä mediajulkisuudesta esiin nousevaa kokemuksellisuutta sekä tunnepitoisuutta alaluvussa 3.1. Seuraavassa alaluvussa 3.2 syvennyn tarkemmin tunnustuskirjallisuuden piirteisiin ja tunnustuksellisuuteen, joita romaanista myös ilmenee. Tutkielmani neljännessä luvussa paneudun erilaisiin vanhemmuuden kulttuurisiin mallitarinoihin niin romaanissa kuin sitä koskevissa mediakirjoituksissa. Lopuksi esittelen vielä johtopäätökset luvussa viisi.

2 Kirjailijakuva ja brändäys

Tässä luvussa syvennyn Itkosta esimerkkinä käyttäen erilaisiin kirjailijakäsityksiin ja peilaan niitä kirjallisuusinstituution muutoksiin. Tarkastelen *Ihmettä kaikki* -romaanista sekä siihen ja Itkoseen liittyvistä mediakirjoituksista ilmeneviä käsityksiä kirjailijantyöstä sekä Itkosen kirjailijabrändiä. Huomioni kohdistuu Itkosen kirjailijakuvan kannalta olennaisiin kirjailijakäsityksiin tarkastellessani hänen julkisuuskuvastaan esiin nousevia kirjailijatyyppejä. Kirjailijantyö on ollut eri aikoina hieman erilaista, ja myös siihen liitetyt mielikuvat ovat vaihdelleet. Suomalaisen lukijoiden ja kirjailijoiden keskuudessa eläkin hyvin monenlaisia tapoja ymmärtää kirjailijan työ (Arminen 2020, 89). Avaan kirjailijan ammatissa, siihen liittyvissä käsityksissä ja kirjamarkkinoilla tapahtuneita muutoksia romantiikasta myöhäiskapitalismiin tarkastellessani Itkosen ja *Ihmettä kaikki* -romaanin tapausta kirjallisuusinstituution muutoksia vasten. Osoitan, miten romanttinen kirjailijakäsitys ja ajatus kirjailijakutsumuksesta yhdistyvät niin moderniin ja vapaaseen ammattikirjailijan tyyppiin kuin myöhäiskapitalismin kirjailijaan yhteiskunnallisena vaikuttajana. Lisäksi tarkastelen kirjailijantyön kaupallisuutta sekä käsitystä kirjailijantyöstä arkisempänä työnä töiden joukossa.

Nykykirjailijoiden asemaa leimaa sekä moninaisuus että pysyvyys, kun eri ajoilta peräisin olevat kirjailijan ammattia koskevat mielikuvat ovat samanaikaisesti voimissaan. Kirjailijantyötä tehdään nykyisin monenlaisista lähtökohdista ja erilaiset kirjailijakäsitykset elävät rinnakkain. (Jokinen 2013, 159–160.) Erilaiset kirjailijakäsitykset ovat myös sidoksissa toisiinsa, kuten tulen tässä luvussa osoittamaan. Myös kirjallisuutta on määritelty historian saatossa eri tavoin eikä yksimielisyyttä käsitteestä ole saavutettu (Rojola 2004, 31). Esimerkiksi 1900-luvun alkupuolella Suomessa varsin paatoksellinenkin nationalismi läpäisi puhetta kirjallisuudesta ja kirjailijoista (Kivimäki 2002, 58). Onkin tärkeä huomata, että kirjallisuuden määritelmiin sisältyy aina tiettyjä arvolatauksia. Myös kaunokirjallisuuden käsite on läpeensä poliittinen. (Rojola 2004, 31–32.) Niin kirjailijuus kuin kirjallisuus ovat siis jatkuvassa muutoksessa samoin kuin käsitykset kirjailijan ammatista sekä kirja-alasta.

Lähden liikkeelle käsittelemällä ensimmäisessä alaluvussa 2.1 romanttista kirjailijakäsitystä ja siihen kytkeytyvää taiteilijakutsumusta ja osoitan *Ihmettä kaikki* -romaanista ja Itkosesta kirjoitetuista mediateksteistä tämän kirjailijakäsityksen mukaisia piirteitä. Seuraavaksi alaluvussa 2.2 paikannan romaanista ja Itkosesta kertovista mediateksteistä nykyisenkaltaisen myöhäiskapitalismin kirjailijan piirteitä. Tarkastelen näitä piirteitä vasten perinteistä kansalliskirjailijan hahmoa ja siinä tapahtuneita muutoksia sekä syvennyn kirjailijan rooliin yhteiskunnallisena vaikuttajana. Kolmannessa alaluvussa 2.3 tarkastelen romaanista sekä Itkosta ja romaania käsittelevistä mediakirjoituksista ilmeneviä käsityksiä kirjailijantyöstä kaupallisuuden leimaamana prekaarina työnä töiden joukossa. Alaluvussa 2.4 tarkastelen nykyisessä markkinaperustaisessa mediayhteiskunnassa toimivan kirjailijan työhön tiiviisti liittyvää kirjailijabrändäystä sekä erittelen Itkosen kirjailijabrändin piirteitä.

2.1 Romanttinen kirjailijakäsitys ja -kutsumus

Ihmettä kaikki -romaanissa sekä Itkosesta ja romaanista kirjoitetuissa mediateksteissä tuotetaan romanttista käsitystä kirjailijan työstä sekä kuvataan kirjailijuutta kutsumuksena. Elina Jokinen (2010, 143–145) on tutkinut teoksessaan *Vallan kirjailijat* (2010) nykykirjailijoiden kertomuksia omista identiteeteistään ja heidän ammatillista suhtautumistaan kirjailijantyöhön. Näitä erilaisia kyselytutkimuksen perusteella esiin nousseita kirjailijantyön diskursseja Jokinen kutsuu 1990-luvun kirjailijaidentiteeteiksi. Tutkimuksen tuloksista erottui Jokisen (2010, 146–148) viimeisiksi romantikoiksi nimeämä ryhmä, joiden kerronnassa painottuivat romanttiseen neromyyttiin samastuminen, sisäinen pakko ja luomisen vimma. Romanttinen tekijäkäsitys on siis yhä voimissaan, vaikka sen rinnalla elää muunkinlaisia kirjailijakäsityksiä. Tyypillinen yhdistelmä Jokisen (2010, 149) tutkimusaineiston valossa oli kirjailijayrittäjämäistä ja romanttista puhetapaa yhdistävä kirjailija. Tällainen kirjailijatyyppi on havaittavissa myös Itkosen kirjailijakuvassa.

Itkosen voi nähdä nojaavan romanttiseen taiteilijakäsitykseen ja -kutsumukseen, kun hän sanoitti ajatuksiaan *Ihmettä kaikki* -romaanin kirjoittamiseen liittyen: ”[e]n osaa niistä puhua, mutta osasin kirjoittaa”, hän totesi *Ilta-lehdessä* viitaten kokemuksiinsa (Lehtikanto 30.8.2018). *Ilta-Sanomissa* kirjailija taas lausui, kuinka ajautui ”[–] elämän ja kuoleman kysy-

mysten äärelle, ja se pakotti kirjoittamaan” (Åkman 30.8.2018). Näin romaania ja Itkosta markkinoivista henkilöjutuista välittyy käsitys kirjoittamisesta pakkona sekä Itkosesta luovana poikkeusyksilönä, joka kykenee kirjoittamisen keinoin sanoittamaan sellaisia asioita, joista ei olisi muutoin helppo puhua. Taide ja kirjallisuus näyttäytyvät erityisenä ja toimivana väylänä sanallistaa mielteitään vaikeistakin aiheista. Merkillepantavaa on kuitenkin, kuinka Itkonen selvästi osasi – ja osaa yhä – puhua hankalista kokemuksistaan, toisin kuin hän antoi romaanin julkaisupäivänä haastatteluissa ymmärtää.

Romaanin ohella kertoja rustailee myös vaimolleen kirjeitä, kuin dekadenttina boheemina tunnettu runoilija-kääntäjä Pentti Saarikoski ikään. *Kirje vaimolleni* (1968) on eräs Saarikosken tunnetuista autofiktiivisistä ja tunnustuksellisista proosateoksista. Rosen ensimmäinen vaikea raskausaika on ajanut kertojan niin suuren ahdistuksen valtaan, että hänelle on tullut univaikeuksia ja hänen on ”[--] pakko kirjoittaa” (IK, 109). On kiinnostavaa, kuinka romaanin genreen sekoittuu lisäksi tällä tavalla kirjemuotoista kerrontaa, jossa kertoja jäsentää ajatuksiaan, purkaa sydäntään ja perustelee raskaudenkeskeytyspäätöstä parhaan kykynsä mukaan Roselle piinaavan raskauden aikana. Kirjeidensä avulla kertoja kokee aluksi saavansa ilmaista itseään kaikkein selkeimmin hankalissa ja riitaisissa tilanteissa: ”Kirjoittamalla asiat ratkeavat, tämäkin asia” (IK, 91). Kertoja on vakuuttunut kirjallisista kyvyistään ja uskoo, että asiat ratkeavat kirjoittamalla. Aivan kuten *Ihmettä kaikki* -romaanista ja Itkosesta kertovissa mediakirjoituksissakin, romaanin sisällä kirjoittamista kuvataan tällä tavoin myös erityisen toimivana tapana sanoittaa kirjailijan ajatuksia. Luovan työn kuvaamisen yhteydessä pienelle epäilyksen häivähdyksellekin jätetään kuitenkin mahdollisuus:

Päätän kirjoittaa vaimolleni. Ei ole mitään toista tapaa. Mitään muuta asiaa maailmassa en osaa paremmin kuin kirjoittaa.

Menen työhuoneelleni. Asetun työpöytäni ääreen niin kuin satoja kertoja aiemminkin. Kaivan läppärin esiin laukusta, työnnän töpselin pistokkeeseen, avaan uuden tiedoston. Alan kirjoittaa, saman tien etten alkaisi epäröidä. (IK, 90.)

Lainauksesta on kertojan omiin kirjoituskykyihinsä luottavaisesti suhtautumisen ohella havaittavissa varsin kaavamaisista kuvailua kirjoitustyöstä. Kertoja kuvaa kohta kohdalta hyvin mekaanisen oloisesti, kuinka asettuu työpöydän ääreen, kaivaa kannettavan tietokoneen esille, työntää virtajohdon seinään ja avaa tiedoston. Tällainen kuvaus kirjailijantyöstä istuu kirjailijaihanteeseen ammattikirjoittajasta (vrt. Jokinen 2013, 167). Palaan tuonnempana alaluvussa

2.3 tarkemmin tähän kirjailijakäsitykseen, jossa kirjailijantyö näyttäytyy arkisempia sävyjä saavana käytännön työnä. Lähemmäs raskaudenkeskeytyspäätöstä tultaessa kertoja alkaa kuitenkin täysin kyseenalaistaa vaimolleen kirjoittamiensa kirjeiden toimivuutta: ”Tajuun jo, etteivät kirjeeni toimi, enkä silti voi olla kirjoittamatta niitä” (IK, 109).

Lisäksi romaanin tuottojen ohjaamisen hyväntekeväisyyteen voi nähdä istuvan perinteiseen käsitykseen taiteilijakutsumuksesta. Tällä tavoin kirjailija ikään kuin osoittaa, ettei tarvitse rahallista korvausta työstään. *Ihmettä kaikki* -romaanin takakannessa kerrotaan, että Itkonen lahjoittaa tuoton romaanista Lastenklonikoiden kummien välityksellä vastasyntyneiden tehosastolle. Tämän kynnystekstin lisäksi asia kävi ilmi myös *Otavan* kirjatiedotteesta, *Helsingin Sanomien* kirja-arvostelusta sekä iltapäivälehdistön puffijutuista romaanin julkaisupäivänä. ”[h]alusin tehdä jotain konkreettista, koska saimme hyvää hoitoa siellä”, Itkonen perusteli lahjoitusta *Iltta-Sanomille* samana päivänä, kun tiedote julkaistiin (Åkman 30.8.2018). Toisaalta lahjoittaminen muuntaa ja uudistaa perinteisemmän taiteilijakutsumuksen ajatuksen päivittäen sen nykyaikaan, jossa hyväntekeväisyys vaikuttaa myös tehokkaalta markkinointikikalta. Lahjoittaja nähdään sankarina ja hyvänä ihmisenä ja hyväntekeväisyys näyttäytyy vastaansanomattomana jalomielisyytenä, vaikka sillä paikataankin usein monia puutteita, rakenteellisia ongelmia ja politiikkaa, joihin huomio voitaisiin yhtä hyvin kiinnittää. Keskosvauvojen tehohoidon ei välttämättä tarvitsisi olla riippuvaista yksittäisten ihmisten almuista.

Kiinnostava kysymys on myös, kenellä ylipäättään on mahdollisuus lahjoittaa työnsä tuotto hyväntekeväisyyteen. Itkosen Maija-vaimo on toinen nyhtökaurafirma *Gold & Green Productsin* perustajista. *Helsingin Sanomille* antamassaan haastattelussa Itkonen kuvailee yrittäjäpuolisonsa menestyksen herättäneen hänessä monenlaisia tunteita: ”Olin Maijasta ylpeä hänen ensimmäisestä vuonna 2009 perustetusta Power Kiss -yrityksestään lähtien ja ällistynyt nyhtökauran menestyksestä” (Laari 5.3.2023). Haastattelussa Itkonen kertoo myös, miten ”[t]appelimme siitä, kumpi on tärkeämpää; Maijan startup vai minun kirjoittamiseni. [--] pitkään harmitti, että koska olin vapaa kirjailija, minä olin se, joka jousti ajankäytöstään” (mt.,). Puolison menestyksekkään yrityksen voi kuitenkin nähdä osaltaan myös mahdollistavan Itkoselle vapaana kirjailijana toimimisen. Henkilöjutussa mainitaan myös kirjailijan luopuneen vakitöistään viikkolehden toimituksessa, ja kuinka hän ”[--] tunsu välillä itsensä tarpeettomaksi ilman työpalavereja ja juttukeikkoja” (mt.,).

Kertojalla todetaan *Ihmettä kaikki* -romaanissa hieman stereotyyppisen romanttisen taiteilijaklaiseen mukaisesti olevan taipumusta masennukseen (IK, 206). Myös keskustelussa, jonka kertoja ja hänen äitinsä käyvät keskoskaksosten synnyttyä, kertojan äiti toteaa: ”Sulla on mustia jaksoja. Sä olet välillä synkkyteen taipuvainen. Mutta aina sä olet jaksanut. Aina sä olet vaan jatkanut matkaa. Mä luotan suhun.” (IK, 265.) *Eeva*-lehdessä Itkonen taas kuvaa hieman ristiriitaisesti olevansa: ”[--] sunnuntailapsi, perusvaloisa ja luottavainen” (Wirtavuori 23.4.2023). On kiinnostavaa, että tällainen maininta sunnuntailapsesta löytyy myös romaanista kertojan kuvaillessa itseään: ”[--] lapsuuteni oli ollut enimmäkseen onnellinen, hiljattain kokemistani vastoinkäymisistä huolimatta olin aina ollut sunnuntailapsi” (IK, 164).

Iltalehden puffijutussa todettiin myös Itkosen ja toimittajan äänet sekoittaen, kuinka ”[h]änen oli kirjoitettava tämä kirja. Kirjoittaminen oli hänelle tapa käsitellä asioita” (Lehtikanto 30.8.2018). Näin Itkonen ja *Iltalehden* henkilöjuttu tuottavat romanttisen taiteilijaklaiseen mukaista käsitystä kirjoittamisesta ja kirjailijuudesta vahvana kutsumuksena, jopa pakkona, josta taidetta taiteen vuoksi tekevä luova poikkeusyksilö ei voi kieltäytyä. Ajatus elämänmittaisesta kirjailija- tai taiteilijakutsumuksesta kytkeytyy juuri romantiikan yksilölliseen tekijäkäsitykseen, mikä puolestaan on historiallisesti sidoksissa myös Itkosta kuvaavan modernin, ammattimaisen ja vapaan kirjailijäkäsityksen syntyyn (Käkelä-Puumala 2011, 80). Mediajulkisuudessa omakohtaisiin aiheisiin perustuvien kokemusten kanssa esillä oleminen ja haastattelujen antaminen taas ilmentävät, kuinka kyse on myöhäiskapitalismissa toimivasta julkkiskirjailijasta. Näin tunteen palolla vimmaisesti kirjoitettava romanttinen miesneromyytti ja nykykirjailija kaupallisena toimijana yhdistyvät Itkosen kirjakuvassa. Puhe sisäisestä pakosta ja siihen vetoaminen taiteellisen luovan työn yhteydessä onkin melko yleistä ja yhdistettävissä hyvin erilaisiin kirjailijantyön kuvauksiin (Jokinen 2010, 147).

Kirjoittamisen kuvaaminen tapana ”[--] käsitellä asioita” on kiinnostava ja istuu hyvin nyky yhteiskunnassa vallitsevaan terapiakulttuuriin ja uusliberalistisiin ihanteisiin, joissa ihmiseltä odotetaan sopeutuvuutta muuttuviin tilanteisiin sekä vastoinkäymisten sietämistä (Mustomäki & Sihto 2019, 170). (Vaikeidenkin) tunteiden ilmaisu, käsittely ja selvittäminen kuuluvat keskeisesti tällaiseen terapeuttiseen diskurssiin (mt., 160). Myös *Eeva*-lehden haastattelussa Itkonen kertoo kirjoittamisen terapeuttisuudesta: ”Kirjoittaminen on myös terapeuttista. Kirjoittamalla oppii koko ajan jotain itsestään ja elämästä yleensä.” (Wirtavuori 23.4.2023). Palaan tähän tutkielmassa vielä tuonnempana autofiktion käsittelyn yhteydessä.

Itkonen rakentaa romanttisen kirjailijan imagoa myös gnoomisilla lauseilla ja toteamuksilla, joita sisältyy runsaasti niin *Ihmettä kaikki* -romaaniiin kuin eri mediakirjoituksiin. Gnoomisuus tarkoittaa universaalien viisauksien ja totuuksien autoritääristä esittämistä (kreikan gnōmē, ajatus, mielipide) (Mäkelä 2016, 53–54). Tällaisia yleistäviä totuuslauseita ilmenee romaanista kertojan esittäessä ajatuksiaan esimerkiksi perheestä, vanhemmuudesta, parisuhteesta, erilaisista tunteista ja elämästä yleensä. Gnoomisuuutta esiintyy esimerkiksi parisuhdetta ja rakkautta kuvaavassa pohdiskelussa kohdassa, joka nostettiin myös *Iltalehden* romaanista ja Itkosesta kertovaan puffijuttuun yhdeksi suoraksi lainaukseksi romaanista:

Rakastan häntä. On paljon helpompaa rakastua toiseen ihmiseen kuin rakastaa häntä pitkään, mutta jos siinä onnistuu, jos kumpikaan ei luovuta ja päästään vaikeiden vaiheiden yli, rakkaus muuttuu itse asiassa koko ajan täydemmäksi ja mielenkiintoisemmaksi. (IK, 129; Lehtikanto 30.8.2018.)

Romaanin viislauslauseissa on paikoin myös varsin aforistinen sävy: ”Onko kauneutta, jossa ei olisi edes ripausta surua? Liian suuri annos surua, eikä mikään ole enää kaunista. Kauneutta ei pysty surultaan näkemään” (IK, 28). Kun Itkonen myös esittää – paikoin jopa sanatarkasti – samankaltaisia yleistäviä ajatuksia lehtihaastatteluissa, kolumneissaan tai muualla julkisuudessa esillä ollessaan, lukijalle käy todella vaivattomaksi romaanin päähenkilökertojan samastaminen kynäilijäänsä. Esimerkiksi Helsingin Sanomien haastattelussa kirjailija totesi seuraavaa: ”Ajattelen, että elämän suuri kaari on itsekkyydestä vähitellen irti päästämistä ja sen hyväksymistä, että olemme täällä muita varten” (Laari 5.3.2023). Liki pitäen sama ajatus toistuu romaanissa:

Avioliitto oli antautumista. Perhe-elämä oli. Mutta toisin kuin olin pitkään kuvitellut, antautuminen ei tarkoittanutkaan luovuttamista tai edes tappiota; ainoastaan sitä, että ihmisen luontainen itsekkyyks hälväni ja oman elämän merkitys ja onni alkoivat rakentua enemmän kokonaisuuden, myös muiden ihmisten onnen ja elämän kautta. (IK, 287.)

Kirjailijan taipumus universaalien viisauksien lateluun noteerattiin myös *Aamulehden* kirja-arvostelussa Itkosen tuoreimmasta *Teoriani perheestä* -teoksesta. Arviossa kirjoitetaan, kuinka ”[–] sujuvan kirjailijan käsissä monet kokemukset jalostuvat paperilla lähes aforistisiksi viisauksiksi” (Järvelä 1.3.2023). Tämän tapaisten gnoomisien viisauksien esittämisen myötä Itkosen mediassa eri areenoilla antamiin lausuntoihin ja *Ihmettä kaikki* -romaaniiin hiipii tietynlai-

nen yleisyys. Tällainen ylätyyli kietoutuu voimakkaasti yhteen myös romanttisen kirjailijakäsityksen kanssa. Tässä alaluvussa olen osoittanut *Ihmettä kaikki* -romaanista sekä Itkosta ja romaania käsittelevistä mediateksteistä ilmeneviä romanttisen kirjailijakäsityksen ja -kutsumuksen representaatioita. Autoritäärisyys ja kyseenalaistamattomien totuuksien latelu on liittynyt perinteisesti myös mielikuvaan (mies)kirjailijasta eräänlaisena kansallisena edustusälykkönä ja aktiivisena yhteiskunnallisena keskustelijana (esim. Roiha 2023, 26). Seuraavassa alaluvussa syvennyn tähän tarkemmin kurotellessani myöhäiskapitalismin kontekstissa operoivaa kirjailijaa kansakunnan kaapin päältä.

2.2 Myöhäiskapitalismin kirjailija vaikuttajana

Kaunokirjallisuus ja kansallisuusaate kehittyivät Suomessa rinta rinnan 1800-luvun kuluessa, ja taide-elämä nivoutui vuosisadan jälkipuolella vahvasti kansallisuusaatteeseen. Snellmanilaisen kirjallisuuspolitiikan mukaisesti kansalliskirjailijan tuli työssään yhdistää kansallinen ja kansanomainen sekä valistunut tieto ja romanttinen tunne. Kirjailijoiden työ nähtiin merkittävänä kansakuntaprojektin kannalta – kirjailijoiden kontolle säilytettiin tärkeänä pidetty kansallisen identiteetin, yhtenäisyyden ja kollektiivisen menneisyyden luomistyö. 1800-luvun romanttinen taiteilijaneromyytti on siis kytketty alusta pitäen vahvasti kansalliseen tehtävään. Kansalliskirjailijuutta leimasi lisäksi mieheys ja maskuliinisuus, sillä naiset eivät hegeliläisittäin katsoen kyenneet sellaiseen itsereflektioon, jota vaadittiin kansakuntasubjektilta. (Hypén 2002, 30–31; Kivimäki 2002, 56–57; Jokinen 2013, 162.) Kirjallisuushistoriat pullistelevatkin mieskirjailijoita, sillä kirjoittavia naisia ei ole kelpuutettu niihin samoissa määrin (Rojola 2004, 31–32).

Läpi 1900-luvun Suomessa vallitsi suhteellisen voimakas kansallinen yhtenäiskulttuuri, joka ulotti vaikutuksensa myös kirjallisuutta ja kirjailijoiden asemaa koskeviin käsityksiin. Yhtenäiskulttuurissa suhtautuminen ja asenne kirjailijoita kohtaan oli myönteinen ja arvostava. Tästä huolimatta suomalaisen kirjallisuuden kentällä on vuosisadan kuluessa vaikuttanut monenlaisia kirjallisia suuntauksia, lajeja ja sukupolvia, eikä vaikkapa luokka- ja sukupuoliristiriidoilta ole tyystin vältytty. (Jokinen 2013, 160, 162.) Tietynlainen tunnistettava ja geneerinen kansalliskirjailijan hahmo on joka tapauksessa leimannut suomalaista kirjailijaihannetta halki 1900-luvun. Yhtäältä tällaiseen kirjailijakäsitykseen liittyvät Väinö Linnan kaltaisen henkisen auktoriteetin piirteet, toisaalta kansalliskirjailijahahmossa näkyvät boheemit Eino Leinon tapaiset

vaikutteet, vaikka näiden näkemysten yhdistyminen onkin melko ristiriitaista. (mt., 159; Jokinen 2010, 150.) Terävän yhteiskunnallisen keskustelijan ja romanttisen taiteilijaneromyytin voi siten nähdä yhdistyvän tällaisessa kirjailijakäsityksessä, joka kuvaa joiltain osin myös Itkosta tämän kirjoittaessa aineistoni valossa paitsi rakkaudesta lajiin myös vaikuttamisenhalusta. Kansalliskirjailija on kuitenkin ennen muuta kirjailijamielikuva, joka on verrattavissa romanttiseen taiteilijaneromyyttiin (Jokinen 2010, 150). Nykykirjailijoiden kuvauksissa identiteeteistään ei Jokisen (2010, 150) mukaan niinkään ilmene puhetta kansalliskirjailijasta, toisin kuin romanttisesta taiteilijamyytistä.

Jos vielä 1950-luvulla Väinö Linnan tapainen kirjailija edusti vahvana yhteiskunnallisena vaikuttajana, kykeni yhdistämään kansaa ja luomaan kollektiivisia kokemuksia esimerkiksi sotakokemuksia sanallistamalla, nykyisessä markkinapohjaisessa mediayhteiskunnassa asia on hieman toisin. Kirjailijoiden asemaa eräänlaisina sosiaalisina auktoriteetteina saatetaan kyseenalaistaa nykyajassa herkästi ja heidän älähdyksiään mediajulkisuudessa ei enää noin vain purematta niellä. Kuluttajina lukijoilla on myös taloudellista vaikutusvaltaa, ja he voivat ostokäyttäytymisellään vaikuttaa kirjailijoiden statukseen (Käkelä-Puumala 2011, 98). Aikaisemmin itseoikeutettua viisauden auraa kantanut kirjailija saa hakea paikkaansa uudelleen nykyisessä kulttuurisessa ilmapiirissä ja tietämisen uudelleenmäärittelyn tekstuaalisessa kentässä, kun autoritäärisen ja kokemukseen perustuvan tiedon raja yhteiskunnallisissa puhetavoissa hämärtyy (Mäkelä 2016, 55). Nykymaailmassa kirjailija näyttäytyy usein eräänlaisena kokemusasiatuntijana, mikä on kytköksissä niin sosiaalisen median influensserikulttuuriin kuin autofiktion kirjallisuudenlajin suosioon. Tätä kautta voi hahmottaa, millä lailla Itkonenkin nykykirjailijana osallistuu yhteiskunnalliseen keskusteluun romaaninsa välityksellä. Kokemuksellisuuden tarkasteluun palaan myös vielä tuonnempana autofiktion lajin ja tarinatalouden käsittelyn yhteydessä tutkielmani kolmannessa luvussa.

Itkosen kirjailijakuvasta esiin nousevat erityisesti perheeseen ja perheonneen liittyvät asiat, joihin hän on ottanut useasti painokkaasti kantaa julkisuudessa eri medioissa ja mediuumeissa. *Ihmettä kaikki* -romaanin, siihen liittyvä mediajulkisuus sekä Itkosen eri alustoilla esittämät ajatukset näyttäytyvätkin vahvana kannanottona perheen puolesta. *Aamulehden* kirja-arvostelussa *Teoriani perheestä* -teoksesta neljän eri-ikäisen lapsen isän kuvataan olevan "[...] lapsi-

perhe-elämän kovan luokan kokemusasiantuntija” ja todetaan, kuinka hän on “[–] viime vuosina profiloitunut äänekkääksi perheiden puolustajaksi” (Järvelä 1.3.2023). Perhesosiologi Riitta Jallinoja on tutkinut tällaista perhemyönteisyyttä ja käyttänyt siitä käsitettä familismi. Teoksessaan *Perheen vastaisku* (2006) Jallinoja on tarkastellut Helsingin Sanomien perheaiheisia mediakirjoituksia vuosilta 1999–2003 ja paikantanut niistä noina vuosina kehkeytynyttä ilmiötä, familistista liikehdintää. Medialla oli keskeinen merkitys familismin nousun kannalta, sillä se toi ilmiön julkisuuteen (mt., 10). Mediassa ja sen ulkopuolella familismi värittyi vahvasti ideologiaksi ja Jallinojan (2006, 24–25) mukaan kuvaavia sanoja ilmiölle ovat myös eetos, mieliala, mentaliteetti tai suhtautumistapa.

Sosiaalisessa mediassa syntyi kuohuntaa vuonna 2021 sen seurauksena, kun Itkonen kertoi *Helsingin Sanomissa* näkemyksiään perheestä ja esitti huolensa vapaaehtoisesta lapsettomuudesta. Kirjailija ilmaisi haastattelussa kyllästymisensä siihen, kuinka lapset nähdään vanhempien elämän pilaajina. Itkonen totesi haastattelussa, kuinka ei usko “[–] kritiikittömään positiiviseen ajatteluun”, mutta kuinka ihminen voi silti “[–] psyykkata itsensä näkemään erityisesti monet tavalliset ja toistuvat asiat joko synkästä tai valoisasta näkökulmasta.” (Syrjälä 12.2.2021.) Pari vuotta myöhemmin Itkosta haastateltiin *Helsingin Sanomissa* uudelleen. Henkilöjutussa hän mainitsi kahden vuoden takaisen kohun kirpaiseen itseään ja harmitteli, kuinka häntä “[–] tulkittiin väärin” (Laari 5.3.2023).

”Kritiikkini kohdistui juuri keskiluokkaiseen perhepuheeseen. Lapsiperheköyhyys on iso ongelma, mutta sitä ei ratkaista hyväosaisten negatiivisuudella”, Itkonen sanoo.

”Sitä paitsi eikö sekin ole jotenkin loukkaava ajatus, että onni korreloisi suoraan tulo-
tasojen kanssa? Rikkaat perheet voivat olla rikki, vähävaraiset onnellisia ja toimivia, ja elämän arvaamattomuus koskettaa kaikkia.” (Laari 5.3.2023.)

Itkosen esittämät kannanotot perhe-elämästä ja onnesta voi tulkita väkevän normatiivisiksi ja perhepuheen sävyltään essentialisoivaksi. Itkonen siis tekee tiettyjä vahvoja yleistyksiä perheen käsittelyssään ja vetää yksityisestä johtopäätöksiä yleiseen. Elämän ontologinen arvaamattomuus kyllä koskettaa jollain tapaa jokaista, mutta esimerkiksi Itkosen asemassa olevan vauraan ja menestyneen keski-ikäisen ja -luokkaisen valkoisen miehen todellisuus ja mahdollisuudet elämässä ovat tyystin toisenlaiset kuin monien heikommassa asemassa olevien ihmisten. En siis tarkoita tällä elämän ennakoimattomuuden sivuuttamista. Jotkut ihmiset kohtaa-

vat elämässään kohtuuttomia vastoinkäymisiä ja tällä ei tosiaan ole välttämättä tekemistä sosiaalisen aseman kanssa. Yksilön lähtökohtien ja yhteiskunnallisten rakenteiden merkitys on kuitenkin merkittävä siinä, mitä tulee elämässä eteen tulevien vastoinkäymisten kohtaamiseen. On aivan eri tilanne saada esimerkiksi romahduttava tieto sairaudesta, mikäli turva-verkko on kunnossa ja henkisestä ja materiaalisesta pääomasta ei ole puutetta. Itkosesta kirjoitettuja henkilöjuttuja myös kehystää ainoastaan hänen yksityiselämänsä, eikä esimerkiksi minkäänlainen sosiaalipolitiikan asiantuntijan lausunto. Vaikkapa köyhyystutkijan linssin läpi tarjoiltuna Itkosesta kertovat mediakirjoitukset voisivat näyttäytyä hyvin toisenlaisina.

Itkosesta kirjoitetut henkilöjutut aktivoivat lukijan mielessä self-help-oppaiden viitekehyksen Itkosen stilistisesti elämänviisauksia muistuttavien ajatusten myötä. Esimerkiksi kummassakin *Helsingin Sanomille* antamassaan haastattelussa hän korostaa positiivisen ajattelun tärkeyttä ja kertoo mietteitään siitä, mitä perhe-elämä on hänelle opettanut: "[--] uskon, että asioiden jatkuva katsominen kielteisen kautta ei lisää onnellisuutta. Ainakin omalla kohdallani tietoinen näkökulman vaihtaminen toimii" (Laari 5.3.2023). Itkonen tuottaa näin hyvin geneeristä elämäntaitovalmentajamaista puhetta kuvaillessaan, kuinka "[--] ihminen pystyy monella tavalla vaikuttamaan siihen, miten asiat kokee" (mt.,). Lainauksista on havaittavissa normatiivinen, holhoava ja opettavainen sävy, ja tämäntyyppinen puhetapa jättää huomiotta sen, kuinka lähtökohdat elämässä hyvin laajasti ymmärrettynä eivät ole ihmisillä suinkaan samat. Julkkiskirjailijan asemassa Itkonen saa kuitenkin paljon näkyvyyttä ajatuksilleen ja tämä mahdollistaa hänelle cis-heteronormatiivisen ja erittäin keskiluokkaisen perhekäsityksen esittämisen yleisenä ja vastaansanomattomana totuutena.

Omien oivalluksiensa ohella Itkonen jakaa kirjailijakollegoiltaan kuulemiaan elämänohjeita alustalta toiselle niin kirjallisessa tuotannossaan kuin mediajulkisuudessa esiintyessään. *Ihmettä kaikki* -romaanissa kertoja muistuttelee itseään armollisuuden tärkeydestä tuoreena suurperheen isänä: "Kohtuullinen riittää, Miika aina sanoi. Se oli hyvä ja armollinen ohje ja päti erityisesti isyyteen" (IK, 235). Samaa kollegansa Miika Nousiaisen neuvoa kirjailija on tuonut esiin myös useissa hänestä tehdyissä haastatteluissa. Romaanista ja Itkosta käsittelevistä mediakirjoituksista esiin nousevaa gnoomisuuutta, viislauslauseiden viljelyä ja vahvasti yleistävää sävyä onkin kiinnostavaa pohtia vasten sitä, kuinka nykyisessä myöhäiskapitalistisessa tarinataloudessa self-help on nähty hallitsevana tulkintakehyksenä ja lukutapojen on esitetty liukuneen itseapukirjallisuuden lukemisen tapojen suuntaan (ks. esim. Mäkelä 2020b, 263).

266). *Helsingin Sanomissa* kirjoitetaan, kuinka Itkonen kertoo uusimmassa *Teoriani perheestä* -kirjassaan siitä, mitä on oppinut perhe-elämästä, vaikkei kirja elämäntaito-opas olekaan (Laari 5.3.2023). Kirjailija mainitsee haastattelussa myös ”positiivisen filosofian” ja tuo esiin etäisyyttänsä siihen kriittisesti suhtautuvista kulttuuripiireistä:

Siinä tullaan ehkä jo positiiviseen filosofiaan, jota kriittisesti ajattelevissa kulttuuripiireissä pidetään kirosanana tai oikeistolaisena höpöhöpönä. Niissähän keskustelu heilahtaa nopeasti siihen, että mutta kun on nämä rakenteelliset ongelmat ja köyhyys ja kaikki.” (Laari 5.3.2023.)

Etäisyyden ottaminen ja tietynlainen asennoituminen käy ilmi paitsi kriittisten kulttuuripiirien mainitsemisesta ivaavassa merkityksessä myös arvottavan sanavalinnan ”[--] oikeistolaisena höpöhöpönä” käyttämisestä. Lainauksesta on luettavissa myös ylenkatsovaa ja arvottavaa suhtautumista köyhyyteen ja rakenteellisiin ongelmiin liittyen, joista kuitenkin on olemassa runsaasti tutkimustietoa. Aiemmassa närkästyttä herättäneessä *Helsingin Sanomien* henkilöjutussa Itkonen pohdiskeli: ”Onko se elämäntilanteessa olennaista, että lasten haalareihin pukeminen on ärsyttävää? Vai sittenkin jokin muu?” (Syrjälä 12.2.2021). Vanhemmat ja perheet saattavat kuitenkin kohdata elämässä myös haalarien pukemista haastavampia vaikeuksia, joissa ”[--] tietoinen näkökulman vaihtaminen” ja itsensä psyykkaaminen positiiviseen ajatteluun ei välttämättä riitä (mt., Laari 5.3.2023).

Iltä-Sanomissa Itkonen puolestaan kertoi halunneensa aiheen surullisuudesta huolimatta valottaa keskosuusaihetta ja pienkeskosten hoitoon liittyviä asioita yleisemmin: ”En halunnut kirjoittaa pelkästään surusta, vaan avata myös sitä maailmaa, mitä pienkeskosten hoito on” (Åkman 30.8.2018). Näin Itkosen voi haastattelussa nähdä pyrkivän lisäämään tietoisuutta keskosuudesta ja ikään kuin kouluttavan lukijoita näistä aiheista oman kokemuksensa myötä. Samantyyppisiä ajatuksia ihmisten opettamisesta nousee esiin myös *Ihmettä kaikki* -romaanista, jossa kertoja ottaa autofiktiivisyyden rinnalle myös didaktisen näkökulman: ”Ehkä kirjoittaisin vielä tästäkin. Ehkä, ihan vain siksi että ennenaikaisuus ei olisi samanlainen jokseenkin täydellinen mysteeri kuin se suurimmalle osalle ihmisistä tuntui olevan” (IK, 291). Katkelmaan ilmaantuu myös metafiktiivinen taso kertojan uumoillessa, kuinka tulee eräänlaisena kokemusasiantuntijana mahdollisesti kirjoittamaan keskosuusaiheesta tulevaisuudessa. Myös Jokisen (2010, 145) tutkimustuloksista nykykirjailijoiden ammatillisista identiteeteistä erottui tällainen kirjailijatyyppejä, jonka kerronnasta välittyi voimakkaasti ajatus siitä, että kirjailijalla on

jokin yhteiskunnallinen tehtävä. Kirjailija hahmottui tämän näkemyksen mukaan eräänlaisena opettajana suhteessa lukijaan (mt., 145).

Jokinen (2010, 156–160) on nimennyt tämän kirjailijaidentiteettityypin herättäjiksi. Herättäjille tärkeintä kirjoitustyössä on kaikenlainen vaikuttaminen tärkeiksi kokemiinsa asioihin, ja he kokevat kirjailijalla olevan yhteiskunnallinen tehtävä (mt., 157–159). Juuri tällaisen yhteiskuntakriittisyyttä korostavan puhettavan esiin nousemisen myötä Jokinen (2010, 159) näkee kansalliskirjailijuuden ja kirjailijan yhteiskunnallisen vaikuttajan roolin olevan vielä voimissaan. Perheonnan puolesta kirjoittamisen ja puhumisen ohella Itkosen yhteiskunnallista vaikuttajuutta ilmentää se, että hän on toiminut kansallisen lukutaitofoorumin puheenjohtajana ja on edelleen mukana kuvioissa Lukukeskuksen hallituksen puheenjohtajan ominaisuudessa. *Eeva-*lehden henkilöjutussa Itkonen kertoo olevansa nykyisin myös Valtion taideneuvoston puheenjohtaja: ”Haluan vaikuttaa ja sanoa mielipiteeni sellaisista asioista, joista jotain tiedän ja jotka ovat minulle merkityksellisiä. Eniten minua kiinnostavat kulttuuriasiat sekä lapset ja lapsiperheet.” (Wirtavuori 23.4.2023.) Näin Itkonen tuottaa itsekin käsitystä kirjailijantyöstä yhteiskunnallisena vaikuttamisena.

Kriitikko Ville Hämäläinen (Hämäläinen & Itkonen 2020) on käynyt Itkosen kanssa kirjeenvaihtoa kirjailijantyöstä tarinataloudessa. Keskustelujen aiheina heillä ovat muun muassa kirjailijoiden muutos elämäntarinatuotteiksi sekä kirjailijoiden toimiminen lukutaitotyössä esimerkiksi eräänlaisina lukemisen ilosanoman sanansaattajina. Hämäläinen kysyy kirjeessään Itkoselta lukemiseen liittyvien kampanjoiden keulakuvana toimimisesta:

Jos kymmenen vuotta sitten olit ”kiltti ja sympaattinen kirjailijapoika”, nykyään olet lukutaitokampanjoiden keulakuva. Miten näet kampanjoiden suhteen kirjeenvaihdosamme esillä olleeseen kirjoittamisen ja fiktion vähäiseen ihanteellisuuteen ja monin tavoin ristiriitaiseen luonteeseen? Eikö tämä peitä alleen sen, miten arveluttavasta toiminnasta kirjailijuudessa on kyse? (Hämäläinen & Itkonen 2020, 218.)

Vastauksessaan Hämäläiselle Itkonen pohtii rooliaan lukutaidon puolestapuhujana ja tämänkaltaisena vaikuttajana toimimisen ristiriitaisuutta suhteessa kirjailijan rooliin: ”Kirjailija on taiteilija, lukutaitokampanjoija yrittää olla yhteiskunnallinen vaikuttaja” (Hämäläinen & Itkonen 2020, 219). Lisäksi hän kuvaa, kuinka “[--] puhuessani ja toimiessani lukutaidon puolesta koen edistäväni jotain yhteistä hyvää. Jotenkin se on tuntunut sopivan tähän elämäntilanteeseen sekä vaiheeseen, jossa kirjailijanurallani olen.” (mt., 219.)

Edellä olen tarkastellut Itkosesta ja *Ihmettä kaikki* -romaanista koskevista mediateksteistä sekä romaanista ilmeneviä käsityksiä kirjailijantyöstä yhteiskunnallisena vaikuttamisena, joka on historiallisesti sidoksissa niin perinteiseen tunnistettavaan kansalliskirjailijan hahmoon kuin alaluvussa 2.1 käsittelemääni romanttiseen tekijäkäsitykseen. Vanhempaa perua oleva kansalliskirjailijan tyyppi saa kuitenkin nykyisessä kirjallisessa elämässä ja julkisuudessa joitakin myöhäiskapitalismille leimallisia uusia piirteitä, kuten olen edellä tuonut esiin. Seuraavaksi siirryn tarkastelemaan vielä itse romaanista sekä Itkosta ja romaania käsittelevistä mediakirjoituksista esiin nousevia käsityksiä kirjailijan ammatista prekaarina ja arkisempänä kaupallisuuden läpitunkemana työnä.

2.3 Kaupallisuus ja kirjailijuus: työtä töiden joukossa?

Ihmettä kaikki -romaanissa tuotetaan myös käsitystä kirjoittamisesta pakkona – työnä, jota on tehtävä velvollisuudesta. Kertoja tuskailee romaanissa stressaantuneena työpaineiden keskellä, kun vaimon käynnissä oleva vaikea raskaus kalvaa mieltä ja tuo tilanteeseen oman kuormittavan lisänsä: ”On kuitenkin pakko yrittää saada aikaan tarina, jonka olen luvannut musiikkiluokan lastenlevylle” (IK, 66). ”[m]iten me aiotaan selvitä kaikkien lasten kanssa niin että me mahdollisesti tehdään vielä jotain töitäkin. Pakko tehdä, entistä enemmän vaan”, kertoja taas uumoilee keskuskaksosten synnyttyä (IK, 242). Tällainen arkisempi, paikoin jopa ankeita sävyjä saava kuvaus kirjailijan työstä puurtamisena, näyttäytyy kiinnostavana vasten tosielämän Itkosen elämänvaiheita ja heidän menestyneisyyttä huokuvaa imagoaan. Kirjailijantyötä ei myöskään representoida arkisena puurtamisena aivan yhtä tehokkaasti Itkosta ja romaania käsittelevissä mediakirjoituksissa. Puurtaminen sanana mainitaan eräässä Itkosen liikuntatottumuksia käsittelevässä *Yle*:n haastattelussa, jossa kommentoidaan myös kirjailijantyötä. Henkilöjutussa kirjoitetaan, kuinka ”[k]irjailijan työ on enimmäkseen yksinäistä puurtamista, mutta niin ovat olleet myös monet hänen urheilulajinsa” (Pajunen 9.1.2016). Itkonen kuvailee haastattelussa kirjoittamista yksilölajina rinnastaen sen urheilutaustaansa: ”– Yksilölajithan ne mulla on. Kirjoittaminen on yksilölaji ja yksilöurheilija olin myös aktiiviaikoina” (mt.,).

Helsingin Sanomien henkilöjutussa tosin sivutaan hieman kirjailijan työn ehtoja samalla, kun Itkosen todetaan perustelevan tietoista päätöstään positiivisesta ajattelusta perheenisäyksellä: ”Ylevän perustelun lisäksi näkökulman muuttamiseen oli myös raadollinen syy: kahden

lapsen syntymä ennestään kaksilapsiseen perheeseen vaati konkreettista uudelleenorientoitumista.” (Laari 5.3.2023.) Kirjailija myös kertoo haastattelussa, kuinka suurperheen isyys on vaikuttanut hänen kirjalliseen työskentelyynsä: ”En voinut haikailla, että haluaisin juuri nyt kirjoittaa valtavan merkkiteoksen. En edes ajatuksen tasolla hangata sitä vastaan, etten ole tässä täysillä mukana.” (mt.,.) Myös *Ihmettä kaikki* -romaanissa kertoja pohdiskelee, haluaako ylipäänsä lisää jälkikasvua. Kertoja epäröi jaksamistaan ja on myös huolissaan perheenisäyksen vaikutuksista kirjailijantyöhön. Lainauksesta ilmenee, kuinka kertojalla on ollut tapana toteuttaa ammattiaan suuntaamalla yksikseen ulkomaille ja vetäytymällä omassa rauhassa kirjoitustyöhön:

Kuinka käy kirjoittamiseni? Onko minulla enää mahdollisuuksia yksinäisiin kirjoitusleireihini Münchenissä tai Los Angelesissa? Tai elämäni ylipäätään, johan tässä nukutaan makeasti eikä vaippoja tarvitse vaihdella, pitäisikö suosiolla siirtyä vähitellen seuraavaan elämänvaiheeseen eikä palata takaisin lähtöruutuun? (IK, 98.)

Nykyisessä markkinoituneessa maailmassa kirjailijan työtä on alettu hahmottaa yhä useammin työnä muiden töiden joukossa. Tällaiset näkemykset kirjailijan ammatista korostuivat 2000-luvun alkupuolella, kun taiteellisen ja luovan työn sijaan kirjailijuus alettiin nähdä ammatin harjoittamisena ja perin arkisena työnä, ja siitä riisuttiin pois romantiikanaikaista myytisyyttä. (Jokinen 2013, 164, 170–171; Karkulehto & Leppihalme 2018, 280.) 2000-luvun alussa nousussa olivat peräti puhettavat, joissa kirjailijan ammatti nähtiin vapaan apurahakirjailijuiden sijaan yrittäjyytenä, ja kirjailijaihante rinnastui menestyvään yrittäjään. Monessa tapauksessa yrittäjämäisyys oli kuitenkin vain mielikuva, joka ei vastannut todellisuutta käytännössä. (Jokinen 2013, 160, 164, 167, 170.) Mielikuvat ovat kuitenkin tärkeitä, ne eivät synny tyhjiössä ja niiden voi nähdä johtavan muutoksiin myös niitä ympäröivässä todellisuudessa. Jokisen (2010, 145) tutkimien kirjailijaidentiteettien joukosta nousi myös esiin moderni ja ammattimainen kirjailijatyyppe, jonka kohdalla korostui se, kuinka taiteen ei nähty juuri eroavan niin sanotusta tavallisesta palkkatyöstä. Suhtautuminen kirjailijantyöhön oli tämän näkemyksen mukaan ennen muuta käytännöllinen (mt., 167). Tämänkaltaisen käsityksen kirjailijatyöstä erottuu myös *Ihmettä kaikki* -romaanista:

Taistelen jälleen työhuoneella päivä päivältä pahenevan työkyvyttömyyteni kanssa. Kirjoittaminen, tekstin konkreettinen tuottaminen, on itse asiassa mekaaninen, toki taitoa ja kärsivällisyyttä vaativa toimenpide. Ratkaiseva osa tapahtuu sitä ennen, jossain alitajunnan ja tietoisien ajattelun rajapinnalla siinä muun elämän sivussa. Se vaatii vain vapaata ajatustilaa ja kohtuullisen huoletonta mieltä, ja sellaista minulla ei nyt

ole, aivot eivät ole ehtineet valmistaa ajatuksia, jotka työpöytäni ääressä muotoilisin lauseiksi. (IK, 66.)

Kiinnostavaa on, miten kirjoitustyö palautetaan katkelmassa mekaaniseksi suoritukseksi, ja miten tavallisesti salaperäiseksi mielletyn ratkaisevan osan kuvataankin tapahtuvan muun elämän sivussa. Näin lainauksessa riisutaan taiteen tekemisestä pois siihen romantiikan ajoista asti liitettyä myyttisyyttä, ja kirjailijantyö näyttäytyy varsin arkisena käytännön puurtamisena. Myös Jokisen (2010, 157–158) tutkimuksesta erottuneella herättäjien kirjailijatyypillä mystisyys on karissut pois suhtautumisessa kirjailijantyöhön. Samanaikaisesti tekstin tuottamisen todetaan kuitenkin vaativan sekä taitoa että kärsivällisyyttä. Kertojaa huolestaa katkelmassa myös Rosen vaikea raskaus, ja tilanne heijastuu vahvasti hänen työkykyynsä – ”[–] vapaata ajatustilaa ja kohtuullisen huoletonta mieltä [–]” ei kertojalla nyt ole. Katkelmasta erottuu lisäksi edellä mainittu autofiktiopiiirre kirjoittamisen vaikeuden pohdinnasta. Palaan tähän tarkemmin vielä seuraavassa luvussa autofiktiota käsitellessäni.

Kirjailijantyötä ja kirjailijoiden asemaa voidaan kutsua prekaariksi suomalaisessa kontekstissa tehdyn tutkimuksen pohjalta (esim. Jokinen 2010; Roiha 2023, 24). Prekaarisuus ei kuitenkaan kuvaa tutkimuskohdettani kirjailija Itkosta parhaalla mahdollisella tavalla, eikä hänen asemassaan oleva vapaa julkkiskirjailija joudu liiemmin kärsimään ilmiöstä. Prekarisaatiolla tarkoitetaan työelämän ja työmarkkinoiden huonontumista sekä epävarmuuden lisääntymistä, mikä on kytköksissä johdannossa esittelemääni uusliberalistiseen ja markkinoituneeseen yhteiskuntakehitykseen (Karkulehto & Leppihalme 2018, 264). Kirjailija on epävarmasti määrittyvän ja historiallisesti vaihtelevan arvon tuottaja (Käkelä-Puumala 2011, 98). Kirjailijoiden toimeentulo muodostuu nykyisin yleisesti monista puroista. Tulojen hajanaisuus ei kuitenkaan merkitse sitä, että jokainen kirjailija olisi erityisen köyhä ja ammattikunnan sisällä on suuriakin eroavaisuuksia koskien tulonmuodostusta. (Roiha 2023, 24.) Silti hyvin harva kirjailija pystyy elämään pelkästään varsinaisesta taiteellisesta työstä saamallaan palkalla, ja tärkeän osan kirjailijoiden toimeentulosta muodostavat esimerkiksi apurahat sekä erilaiset esiintymisistä maksettavat palkkiot (Grönlund 2018, 20–24).

Apurahoin tuettu vapaa kirjailijuus on ollut pitkään eräs vakiintunut ammatillinen kirjailijaihanne ja muun muassa kirjallisuuspalkinnoilla ja -kriitikeillä on merkittävä epäsuora vaikutuksensa apurahojen saamiseen (Jokinen 2013, 162; Kantokorpi 2013, 201). Myös Itkonen kertoo *Helsingin Sanomien* haastattelussa, kuinka on kirjailijanuransa aikana seurannut läheltä monia kirja-alan muutoksia kuten äänikirjojen tuloa alalle sekä ihmisten tietämättömyyttä taiteilijoiden tulonmuodostuksesta: ”Minua ahdisti se, miten väärää tietoa ihmisillä on taiteilijoiden tulonmuodostuksesta ja myös se, miten kulttuuriin yleisesti suhtauduttiin.” (Laari 5.3.2023.)

Ihmettä kaikki -romaanista ilmeneekin kuvauksia eri tilaisuuksissa esiintymisistä yhtenä osana kirjailijan ammattia. Esimerkiksi seuraavassa lainauksessa kertoja kuvaa osallistumistaan kirja-alan tilaisuuteen yhdessä muiden kirjailijoiden kanssa. Kollegan aihevalinta kauhistuttaa kertojaa ja tuntuu hänestä pahaenteiseltä sen nostaessa ajatukset omasta vaikeasta elämäntilanteesta pintaan:

Lauantaina Ateneumissa on yleisötilaisuus, jossa esiinnyn. Olemme kaikki viisi kirjailijaa kirjoittaneet taideaiheiset novellit erääseen Ateneumin julkaisuun, puhumme niistä. Heidi kertoo Gallen-Kallelan syntymässä kuolleesta tyttärestä, takanaan valkokankaalla maalaus jossa on luuranko ja ristejä, ja sydäntäni kylmää, pelkkä sattuma tietenkin mutta tuntuu vain niin pahaenteiseltä. (IK, 79–80.)

Romaaniin sisältyy myös kuvaus siitä, kuinka kertoja ajaa autolla kolme tuntia kestävän matkan Sastamalaan, otaksuttavasti kirjailijavierailulle Suomalaisen kirjan museo Pukstaaviin. Tekstiin ilmestyy myös metatasa kertojan mainitessa Sastamalan, sillä Itkonen vieraili kirjamuseo Pukstaavissa Kulttuuritorstai-tapahtuman esiintyjänä vuonna 2016 (ks. Alueviesti 8.9.2016). Katkelmassa Rose kuvaa kirjailijuutta käyttäen hieman vieraaksi tekevää ilmausta ”[o]lemaan kirjailija” ja nivoen sen nimenomaan esiintymiseen, ihmisten ilmoilla olemiseen:

”Mitä sä muuten teet siellä nyt?”

”En mitään. Ei pysty kirjoittamaan. Pitäisi varmaan syödä jotain.”

”Syö. Ota sieltä pakkasesta. Sitä pitäisi tyhjentää.”

”Joo. Mä otan. Ja sit mun pitää lähteä ajamaan sinne Sastamalaan.”

”Ai niin. Kuinka kauan sinne ajaa?”

”Melkein kolme tuntia. Katsoin Google Mapsista.”

”Ai kamala.”

”Ei se niin paha ole. Itse asiassa mä lähden ihan mielellään ajamaan. Missä tahansa kunhan ei työhuoneella.”

”Hyvä. Sulle tekee hyvää päästä vähän ihmisten ilmoille. Esiintymään. Olemaan kirjailija.” (IK, 71.)

Vuoropuhelussa Rosen kanssa kertoja tuo ilmi tyytyväisyytensä siitä, että pääsee istumaan auton rattiin työhuoneen sijaan. Kirjoittamiseen on vaikeaa keskittyä hermoja raastavassa epävarmuuden tilassa ja kertoja toteaa olevansa mieluummin missä tahansa muualla. *Helsingin Sanomien* henkilöjutussa kirjoitetaan Itkosen työhuoneen sijaitsevan Suvilahdessa ”[--] missä perheenjäsenet eivät käy ikinä” (Laari 5.3.2023). Kirjailija kertoo haastattelussa ajattelevansa, että ”[--] myös mieskirjailija, jolla on neljä lasta, tarvitsee oman huoneen” ja tulee näin viittanneeksi Virginia Woolfin feministiseen klassikkoesineeseen ”A Room of One’s Own” (1929) (mt.,). Itkosen tokaisun voi tulkita suurperheen isän vitsikkäänä heittona hänen implikoissaan kirjailijantyötä rauhaa vaativana työnä. Viittaus sadan vuoden takaiseen feministisen kirjallisuuden klassikkoon näyttäytyy humoristisena, sillä Woolfin essee on kriittinen teksti naisten asemasta, epätasa-arvosta ja aivan konkreettisista mahdollisuuksista tehdä kirjailijantyötä. Itkonen taas on menestynyt ja kaikin puolin asemansa vakiinnuttanut julkkiskirjailija, jolla kaikki edellytykset kirjailijan ammatissa toimimiseen täyttyvät ja hän kykenee tekemään työtään vaivatta.

Jokisen (2010, 169) eräs tutkimuslöydös oli lisäksi se, kuinka ammattikirjoittajat perustelivat työtään tyyppillisesti eräänlaisesta mukavuusnäkökulmasta. *Ihmettä kaikki* -romaanista kertojan kuvauksesta siitä, kuinka ”[m]itään muuta asiaa maailmassa en osaa paremmin kuin kirjoittaa”, voi myös tulkita tällaisen mukavuus- ja helppousnäkökulman (IK, 90). Lisäksi kertoja pohtii Roselle kirjoittamiensa kirjeiden toimivuutta epäillessään, kuinka puhuminen olisi sitenkin saattanut olla parempi ratkaisu kirjeiden sijaan: ”Kirjoittaminen on minulle liian helppoa, asetelma oli epäreilu, [--]” (IK, 121). Tällainen kirjailijantyöstä puhumisen tapa on leimallinen postmodernien ammattikirjoittajien ryhmälle, jotka vievät ammatillisen suhtautumisen kirjailijantyöhön kaikkein pisimmälle Jokisen (2010, 166) tutkimista kirjailijaidentiteeteistä – eroa palkkatyön ja taiteen välillä pyritään häivyttämään ja kirjailijan rooli näyttäytyy yksityis-yrittäjämäisenä taiteilijakutsumuksen sijaan. Kutsumuspuhetta ei löydy tällaisen yrittäjämäisen kirjailijatyypin kerronnasta (mt., 170).

Kirjailijan työ on paitsi prekaaria myös kaupallisuuden läpäisemää. Kirjailijan rooli kaupallisena toimijana nousee kirkkaasti esiin niin Itkosesta kirjoitetuista mediateksteistä kuin *Ihmettä kaikki* -romaanista sekä Itkosesta kokonaisena transmediaalisena ilmiönä hänen ollessaan esillä julkisuudessa eri areenoilla. Romantiikasta alkaen kirjallisuuden ja muun taiteen arvo tavattiin hahmottaa taloudelliselle arvolle vastakkaisena (Käkelä-Puumala 2011, 96). Perinteisesti luovaa työtä ei olekaan nähty liiketoimintana, mutta nykyisin kirjabisnes sekä monin tavoin verkottuneet kirjamarkkinat messuineen ja palkintoineen ovat itsestäänselvyys (Jokinen 2013, 170–171). Kirjoille voidaan määrittää markkina-arvo ja ne päätyvät muiden taideobjektien tapaan osaksi yleistä tavaroidenkiertoa, vaikka ne eroavatkin monella tapaa muista kulutustuotteista. Niinpä myös kirjailijat ovat pakostakin taloudellisia toimijoita, jotka tavoittelevat vähintäänkin näkyvyyttä ja yleisöä. (Käkelä-Puumala 2011, 95–97.) Digitaalisten kanavien, verkkosivujen, sensaatiolehtien, radion ja television välityksellä kaunokirjailija tavoittaakin nykyisin suuren joukon myös sellaisia ihmisiä, jotka eivät muuten ole kirjallisuudesta kovin kiinnostuneita (Häggman 2013, 181). Tällaisten näkemysten voi nähdä vaikuttavan myös julkis-kirjailijailmiön taustalla ja ruokkivan sitä.

Kirjailijan teosten sisältöjen rinnalle on siis noussut kirjailijan mediapersoona, joka varastaa herkästi koko show'n, ja jonka medianäkyvyydestä teosten myynti on enenevässä määrin kiinni (Roiha 2023, 13). Tämä näkyy myös Itkosesta kirjoitetuissa henkilöjutuissa sekä hänen muussa julkisessa toiminnassaan. Lehtijuttujen, kolumnien ja eri alustoille annettujen haastattelujen ohella Itkosen henkilömarkkinoinnista käy esimerkiksi myös hänen osallistumisensa keskustelu- ja televisio-ohjelmiin.⁴ Niin kirjailijan työn prekaarisuus kuin kaupallisuus välittyvät seuraavasta romaanin katkelmasta, jossa mainitaan televisio-ohjelman kuvaukset sekä tilausnovellin kirjoittaminen. Kertoja äimistelee, kuinka "[--] kaikki hoidettavat asiat oli edelleen hoidettava", vaikka henkilökohtaisessa elämässä on juuri meneillään valtavia mullistuksia:

Tuntui kummalliselta, ettei maailma pysähtynytäkään. Ilmeinen poikkeustilamme ei muuttanut mitään, heti syntymän jälkeisinä päivinä kaikki hoidettavat asiat oli edelleen hoidettava. Istuin palaverissa tv-ohjelmasta, josta tuskin koskaan tulisi mitään.

---

⁴ Johdannossa mainitsemieni perheaiheisten keskustelu- ja tv-ohjelmien lisäksi Itkonen on toiminut va-kiopanelistina Yle:n yhteiskunnallisiin aiheisiin keskittyvässä *Pyöreä pöytä* -podcastissa syksystä 2015 alkaen. Perhe- ja kasvatusaiheet ovat toisinaan esillä myös *Pyöreässä pöydässä*, esimerkiksi jaksossa "Neljän lapsen isä Juha Itkonen: Kotona tehtävä "metatyö" ei ole työtä – vaan vain elämää" (Yle Areena 23.10.2019). Lisäksi Itkonen on luotsannut kaksi tuotantokautta omaa tv-ohjelmaa *Minun musiikkini* Yle:lle vuonna 2023.

Metsästin ylihintaisia fidget spinnereitä Kampin kauppakeskuksesta. Veistelin kebabrullaa Eerikin pippurin keittiössä, puoli vuotta sitten olin kirjoittanut kebabaiheisen tilausnovellin suomalaisten ruokamuistoja käsittelevään kirjaan. Nyt näistä ruokamuistoista kuvattiin tv-ohjelmaa, olin lupautunut mukaan, ja kun tuottaja sitten sairaalassa ollessani hätyytteli minua sovituista kuvauksista, en enää kehdannut perua. Maistelin siis höyryäviä kebabsuikaleita juontajien kanssa, juttelin mukavia ja poljin sitten hyytävän kylmässä sateessa imetystarvikeliikkeeseen vuokraamaan rintapumppua. (IK, 202.)

Vastasyntyneiden pikkukeskosten isä häärii tv-studiossa kebabsuikaleiden äärellä, koska ei "[...] enää kehdannut perua" sovittua työkeikkaa. Kohdasta ilmenee, kuinka kertojalla olisi halutessaan mahdollisuus peruakin televisio-ohjelman kuvauksiin osallistuminen, mutta hän ei vain kehtaa tehdä niin tuottajan hätyyttellessä ja kuvauspäivän ollessa jo lähellä. Katkelmasta välittyy, kuinka kertojalla on siis kuitenkin lopulta varaa valita, minkälaisia työtarjouksia ottaa vastaan, ja kaikkeen ei tarvitse suostua. Moni kirjailija ei ole tämän suhteen samassa asemassa.

Tässä yhteydessä on myös kiinnostavaa havainnoida, millaisena romaanissa näyttäytyy se seikka, että Itkonen on valjastanut hyvin henkilökohtaisen ja intiimin perheensä kokemuksen julkiseksi speaktaakkeliiksi ja epäsuorasti kaupallisiin tarkoituksiin (vrt. edellä mainittu *Ihmettä kaikki* -romaanin tuottojen lahjoittaminen hyväntekeväisyyteen ja sitä seurannut gloria). Sanna Karkulehdon ja Ilmari Leppihalmeen (2018, 272–273, 281) mukaan taiteilijoiden prekaarisuuden ja affektiivisuuden läpäisemää työtä sekä asemaa nyky-yhteiskunnassa voidaan tarkastella vasten itsen myymisen ajatusta. Tässä yhteydessä tarkoitetaan siis myös muunlaista itsen, omien arvojen ja periaatteiden sekä intimitietin kauppaamista varsinaisen seksityön sijaan. *Ihmettä kaikki* -romaanin viittaussuhde kirjailijaan itseensä nousee esiin, kun Itkosen voi tulkita käsittelevän tätä itsen ja intimitietin uhraamista julkisuuden alttarille romaanissa kriittisesti kertojahahmon avulla. Julkisuuden valokeilassa ärtynyt kertoja tuntee olevansa "[...] munasilleen riisuttu" (IK, 197). Seuraavassa katkelmassa alkukesän auringonpais- tekin vertautuu kertojan mielessä paljastumisen kokemukseen inhottavassa tilanteessa:

Aurinko tunki sisään työhuoneen ikkunoista, toukokuun viimeisen päivän tungetteleva, kesää viimeinkin lupaava aurinko, ja minusta tuntui että se loisti lävitseni, paljasti minut kokonaan, koko saatanan maailma näki minut ja meidät ja meidän liian pienet vauvamme, jotka meidän ehdottomasti olisi pitänyt pitää salassa tai ainakin poissa Iltalehden viihdeutisista.

Viihdettä, voi helvetti. Oliko paljonkin viihdearvoa kahdessa kauhistuttavan keskeneräisessä, elämästään tai joka tapauksessa terveydestään kamppailevassa ihmistaimessa?

Tietenkin olin tehnyt tämän itselleni. Tehnyt itsestäni viihdettä, minä, ei niinkään Rose. Mutta ainakin olisin itse osannut ohjata tätä viihdeohjelmaa, meidän molempien puolesta, jos minun vain olisi annettu. (IK, 198–199.)

Katkelmasta käy hyvin ilmi, miten kertoja kokee julkisuuden. Itkosen voi nähdä refleктоivan romaanissa kertojan suulla kirjailijan asemaa nykyisessä median vallan ja julkisuuden läpäisemässä kirjallisessa elämässä. Kertoja manaa, miten itse on tietenkin tehnyt itsestään viihdettä, ja vaikuttaa ahdistuneelta tilanteen vuoksi. Hän ei näe heiveröisissä ja täysin ennenaikaisina syntyneissä vauvoissa lainkaan viihdearvoa ja kiroaa, miten asiat ovat päätyneet sensaatiolehdistön viihdeuutisiin, joista ne ehdottomasti olisi pitänyt pitää poissa. Kertoja kutsuu tilannetta, johon he ovat Rosen kanssa ajautuneet, viihdeohjelmaksi, ja pohtii harmistuneena osaavansa ohjata sitä itse paremmin molempien puolesta, jos hänen vain annettaisiin niin tehdä. Näin kertojan voi tulkita pyrkivän hallitsemaan julkisuutta ja asemaansa siinä, ja hän uskoo selviytyvänsä siitä Rosea etevämmin. Julkkiskirjailijat pyrkivätkin itse tällä tavoin esimerkiksi julkisella esiintymisellään ja myös teksteillään muovaamaan julkkisilmiötä sekä väistämään joitakin sen vaikutuksia (English & Frow 2006, 44). Tämä on myös tyypillinen autofiktion tunnusmerkki, johon palaan vielä seuraavassa autofiktiota käsittelevässä luvussa. Kirjailijan ammattiin liittyvä julkisuus ja median merkitys tunnustetaan katkelmassa, mutta julkista kuvaa pyritään tietoisesti hallitsemaan ja ohjaamaan. Kertojan avoimen tuskailun voi nähdä myös keinona, jolla kirjailija pyrkii puolustamaan itseään ja hallitsemaan omaa subjektiuttaan.

Kertoja kuvaa romaanissa myös kaipaavansa edesmennyttä isoäitiään, joka myös on menettänyt lapsensa. Kertoja uskoo, että jaettu suru lapsen kuolemasta yhdistäisi heitä nykyajassa. Hän haluaisi jutella mummunsa kanssa kuten joskus ennen silloin kun mummu oli vielä elossa. Kertoja uskoo, että he kohtaisivat nyt "[–] syvemmällä ja merkityksellisemmällä tasolla kuin silloin" (IK, 100). Itkonen kirjoitti vuonna 2014 romaanin *Ajo*, jossa hän kuvasi isovanhempiensa perhettä kohdannutta tragediaa. Kirjailijan isovanhempien nuorin lapsi, Itkosen isän nuorin veli, kuoli auto-onnettomuudessa, jossa auton kuskina oli Itkosen isoisa. *Ihmettä kaikki* -romaanissa kertoja toteaa myös kirjoittaneensa kirjan tällaisesta aiheesta ja näistä lähtökohdista: "Mummu menetti melkein aikuisen lapsensa, sen täytyy olla vielä paljon pahempaa kuin

tämä, ja tämäkin on kamalaa” (IK, 100–101). Kertojan mainitessa sukunsa lähihistoriaan liittyvästä onnettomuudesta ja osoittaessa sen yhteydet aiemmin kirjoittamaansa romaaniin näin suoraan teksti saa metafiktiivisen luonteen. Tällä tavoin myös tapahtuma kirjailijan ja hänen sukunsa elämäntarinasta liitetään osaksi romaania. Oman itsen, perheen ja osittain myös suvun intimitetin valjastaminen kaupallisiin päämääriin mietityttää kertojaa myös kohdassa, jossa hän kertoo tästä aikoinaan kirjoittamastaan romaanista:

Yritin kuvitella hänen surunsa. Aloitin romaanini kun hän [mummu] oli vielä elossa, kirjoitin sen loppuun hänen kuolemansa jälkeen. Tarkoitukseni oli vilpitön. Vakuuttelin itselleni ja muille, ettei siinä ollut mitään väärää. Ei siinä ehkä ollutkaan.

Kuitenkin minua kaduttaa, että kirjoitin sen kirjan. Katumukseni johtuu taikauskosta, jota toisinaan tunnen ja jota moni kolleganikin on myöntänyt tuntevansa. Ei ole täysin poissuljettua, ettei kirjoittamalla voisi muuttaa tulevaisuuttaan. Ennustaa tai ennakoida tulevia tapahtumia, jotenkin kirjoittamalla vahvistaa omat pelkonsa ja sanella ne tapahtuviksi. Alitajunnalla on valtavat voimat. Kirjoittaminen, erityisesti fiktion kirjoittaminen, on näiden voimien tietoista masinoimista, niiden valjastamista luomistyön ja samalla omien kirjallisten ja kaupallisten tavoitteidensa käyttöön. Siinä on jotain pelottavaa ja mahdollisesti rangaistavaa. (IK, 100.)

Lainaukseen sisältyy (taika)uskon sävyttämää kuvailua menneisyyden perhetragediasta ja kirjoitustyöstä. Kohdasta ilmenee myös pohdintaa rangaistavuudesta, jota esiintyy romaanista muutoinkin runsaasti. Kertoja on taipuvainen ajattelemaan, että häntä rangaistaan jostakin, tyypillisimmin hybriksestä, ja tämä ajatus toistuu kerronnassa useampaan otteeseen. Palaan tähän vielä myöhemmin tutkielmassa. Lisäksi kertoja hahmottaa kirjoittamisen alitajuisten voimien tietoisena masinoimisena ja valjastamisena paitsi kirjallisiin ja kaupallisiin tavoitteisiin myös luomistyöhön. Näin kohdassa hieman mystifioidaan taiteellista luovaa työtä kaupallisuuden pohtimisen ohella. Luomistyö on uskonnollista sanastoa ja viittaa *Raamattuun*. Tämä näyttäytyy romaanissa uskontoon viittaavana elementtinä samoin kuten romaanin nimi *Ihmettä kaikki* sekä johdannossa mainitsemani romaanin osien nimeäminen *kirjoiksi*. Kertoja pohtii romaanissa monin paikoin suhdettaan uskoon ja jumalaan. Romaaniin sisältyy kertojan rukoilun kaltaista tajunnankuvausta ja kertoja kohdistaa myös pyyntöjä jumalalle, vaikka toteaa samaan hengenvetoon sen olevan naurettavaa: ”Naurettavaa. Ja jos Jumala sitten toteuttaisikin toiveeni, en luvannut edes uskoa häneen, lupasin vain olla pyytämättä enempää. Sitä paitsi sitäkin lupausta en pitäisi. Tiukan paikan tullen keksisin takuulla uutta pyydettävää.” (IK, 224.)

Jo edellä tutkielmassa mainitsemissani kirjeenvaihdossaan Hämäläinen ja Itkonen (Hämäläinen & Itkonen 2020) pohtivat myös eettisiä kysymyksiä koskien omakohtaisista asioista kirjoittamista. Hämäläinen kysyy Itkoselta asioista, joista olen itsekin kiinnostunut tutkielmassani kirjailijantyöhön liittyvän kaupallisuuden ja itsen (ja läheisten) intimiteetin myymisen näkökulman valossa, ja joihin palaan vielä seuraavassa tutkielmani luvussa:

Jos on taitoa kirjoittaa, kipeimmistä tragediasta syntyy taatusti hyvä kirja – ja samalla tulee omineeksi myös läheistensä tuskan. Uskon eettisen kysymyksen koskevan jokaista kirjoittajaa, sillä kukaan ei kirjoita tyhjiössä tai tyhjästä. Mutta miten se, että kirjailija elää toisten tuskasta ja sen kirjoiksi jalostamisesta, on yhteensovittavissa siihen, että kirjailijan on oltava lukijoiden mukavana kohdattavana ja julkisuudessa hymyileväisenä? (Hämäläinen & Itkonen 2020, 218.)

Kaupalliset vaatimukset siis koskettavat kustannusalaan monella tapaa. *Otava*-kustantamon tiedotteessa kuvailtiin uteliaisuutta herättävällä tavalla, kuinka *Ihmettä kaikki on* "[--] koskettava ja omakohtainen romaani siitä, miten poikkeustilojenkin keskellä arjen on jatkuttava [--]" (Otava 30.8.2018). Kustannusmaailman paineet ja kirjailijakuvan tuotteistamiseen liittyvät seikat näkyvätkin romaanista tiedottamisessa hyvin siinä, miten vastaanottajissa pyrittiin selvästi saamaan aikaan mielenkiinnon herääminen romaania kohtaan paljastamalla siitä juuri sopivan paljon. Myös tunnevaikutuksiin vedottiin kirjatiedotteessa luonnehtimalla romaania koskettavaksi. Palaan tähän tarkemmin vielä seuraavassa luvussa. Kirjailija Itkonen pääsi itsensä ääneen tiedotteessa:

"Elämässä tapahtuu joskus asioita, jotka pakottavat perimmäisten kysymysten äärelle. Niin myös minulle. Kirjailijana käsittelen niitä kirjoittamalla. Useinkaan näistä ei puhuta ääneen, ja jokainen kokee olevansa tilanteessaan täysin yksin. Itse uskon vaikeidenkin kokemusten jakamiseen, sillä kaikki me kohtaamme elämässämme tilanteita, joissa tulevaisuus on tuntematon ja omaa käytöstäänkään ei voi etukäteen ennustaa", Juha Itkonen kertoo. (Otava 30.8.2018)

Hivonen mystisen ja gnoomisiakin sävyjä sisältävän puhvin pohjalta median kiinnostus ja sitä myöten tehokas kirjamarkkinointi oli taattu. Romaania ja Itkosten elämää käsitteleviä media-kirjoituksia alkoi ilmestyä julkisuuteen jo samana päivänä. Toimittajat referoivat kirjatiedotetta ja toistensa kirjoituksia henkilöjutuissaan ahkerasti. Itkonen ja Maija-vaimo myös antoivat lehdistölle lausuntoja romaanista ja sen taustalla olevista rankoista kokemuksistaan, vaikka tiedotteessa olikin mainittu, ettei haastatteluja anneta. *Iltalehdessä* kirjoitettiin, kuinka "Itkonen [--] sanoo, että ei pysty sanomaan kirjoittamastaan tarinasta mitään paremmin kuin

on jo kirjassa kirjoittanut” (Lehtikanto 30.8.2018). Näin *Iltalehden* henkilöjutunkin voi nähdä houkuttelevan lukijoita tarttumaan romaaniin. Maija Itkonen viittasi romaanin mahdollisesti aikaansaamiin tunnevaikutuksiin *Iltä-Sanomissa*: ”Jos joku voi löytää tästä kirjasta omille tunteilleen vastinetta, jonkinlaista valonpilkettä tai ymmärrystä, se on täyttänyt tarkoituksensa.” (Åkman 30.8.2018.) Lukeva yleisö onkin tavallisesti korostanut lukemisesta saatavaa mielihyvää tai siihen liittyvää affektiivisuutta (Käkelä-Puumala 2011, 98). *Iltalehdessä* Maija lausui hyvin samaan tapaan, kuinka ”[romaanin] on täyttänyt tarkoituksensa jos joku saa siitä jotain sanoitusta tunteilleen ja ymmärtää, että tällaista tapahtuu” ja totesi myös, että romaani oli hänen mielestään ”[--] tärkeä kirjoittaa” (Lehtikanto 30.8.2018).

Tämänkaltainen herkistä ja vaikeiksi koetuista omakohtaisista asioista vilpittömästi puhuminen ja julkisesti avautuminen on nykyisin hyvin tavallista, ja tällainen uusvilpityksen tendenssi on nähtävissä myös kirjallisessa elämässä ja julkisuudessa. Tunteilla, omakohtaisuudella ja kokemuksellisuudella on merkittävä rooli myös *Ihmettä kaikki* -romaanissa ja sen tuotteistavan kirjallisen julkisuuden myötä Itkosen kirjailijakuvassa ja koko Itkos-ilmiossa. Palaan lukemiseen liitettyihin tunnevaikutuksiin myös vielä myöhemmin tutkielmani neljännessä luvussa. Arminen (2013, 165) mukaan kirjailijaan liittyvä julkisuus rakentaa osaltaan myös kirjailijabrändiä, samoin kuin kirjailijan tuotanto ja teosten markkinointi, halusi kirjailija sitä tai ei. Seuraavassa alaluvussa syvennyinkin tarkemmin Itkosen brändiin ja siihen, millaisia vaikutuksia *Ihmettä kaikki* -romaanin markkinoinnilla on hänen julkiseen imagoonsa. Käsittelen sekä omakohtaisen romaanin saaman mediajulkisuuden että itse romaanin vaikutuksia Itkosen brändin rakentamiseen. Lisäksi tarkastelen, millä tavoin hieman myöhemmät *Ihmettä kaikki* -romaanin julkaisun jälkeiseen aikaan sijoittuvat Itkosta käsittelevät mediakirjoitukset vaikuttavat hänen kirjailijabrändiinsä.

2.4 Kirjailijabrändäys

Kirjailijoiden medianäkyvyyttä pidetään nykyisin valtavan tärkeänä, ja myös henkilöjulkisuuden merkitys on kasvanut kirjallisuusaiheita käsiteltäessä (Arminen 2013, 165–166). Kai Häggman (2013, 179–180) kirjoittaa Sanoma-konsernin Learning & Literature -ryhmän johtajan Jacques Eijkensin *Helsingin Sanomissa* kesällä 2010 julkaistuihin kohua herättäneisiin näke-

myksiin viitaten, kuinka kirjailijan on oltava lukijan saatavilla ja jatkuvasti esillä kaikilla mahdollisilla areenoilla, etenkin sähköisessä mediassa – pelkkä kirja ei enää riitä. Eijkens totesi kohahduttaneessa haastattelussaan: ”Kirjailijoiden pitää oppia ajattelemaan kaupallisemmin. [...] On tärkeää, että kustannuskonseptin takana on kiinnostava persoona. Ihmiset eivät halua vain kirjaa, he haluavat kirjailijan.” (Majander & Saarikoski 22.6.2010). Läpi 2000-luvun Suomessa onkin keskusteltu kriittisesti kirjailijoihin liittyvästä julkisuudesta – on käsitelty kirjallisuuden tuotteistumista ja pohdittu, onko kirjailijan saama mediahuomio, hänen julkisuuskuvansa sekä taiten hoidettu markkinointityö tärkein avain menestykseen (Arminen 2018, 291).

Itkosen kohdalla markkinointi ja henkilöjulkisuuden kasvattaminen on nähtävissä siinä, millä tavoin hän on esillä monissa eri medioissa ja tapahtumissa. Hänen kasvoihinsa törmää naistenlehtihaastatteluista television realityohjelmiin ja hän kertoo ajatuksistaan niin kirjamesuilla, podcasteissa kuin kolumneissa, kuten jo edellä tutkielmassa olen tuonut esiin. Eri medioissa ja alustoilla esiintyminen myös rakentaa Itkosen kirjailijabrändiä, ja brändiä voidaan näin levittää ympäriinsä tehokkaasti eri väyliä pitkin. Monet edellä käsittelemäni muutokset kirjailijoiden työnkuvassa kytkeytyvätkin kirja- ja kustannusalalla tapahtuneisiin rakenteellisiin muutoksiin. Nykyistenkaltaisten kirjailijabrändien kehitys ja kirjallisuuden tuotteistuminen taas linkittyvät median ja julkisuuden muutoksiin. (Häggman 2013, 181; Jokinen 2013, 159–160; Arminen 2013, 166.) Markkinoituneen kulttuurin kirjailija on kiistatta tuote, joka halutaan saada myydyksi (esim. Jokinen 2013, 170–171). Kirjailijabrändiä myös myydään markkinoituudessa kirjallisessa kulttuurissa näkyvämmän kuin kirjallisuutta (Karkulehto & Leppihalme 2018, 279).

Mervi Kantokorven (2013, 195) mukaan henkilöjulkisuuden rakenteet ovat tunkeutuneet myös päivälehtien kirjallisuutta ja kirjailijoita käsitteleviin artikkeleihin, joissa korostuvat juttujen näyttävä asettelu ja lukijoiden viihdyttäminen, ja tämän journalistisen käänteen myötä myös kritiikin ja kriitikoiden asema on kehnontunut. Kriitikoista ja arvostelijoista on siis kehkeytynyt eräänlaisia lukijoiden palvelijoita ja kirjojen esittelijöitä, jotka ovat “[...] yleisen kulttuurisen hyvän” asialla ja edistäessään kirjallisuutta ja lukemista (mt., 197). Tämä näkyy esimerkiksi jo edellä mainitsemissani *Helsingin Sanomien Ihmettä kaikki* -romaanista kirjoitetussa kirja-arviossa, joka huokui voimakasta tunteellisuutta ja avasi romaanin sisältöä, aiheita ja teemoja runsaskätisesti (Majander 30.8.2018). Päivälehtien kritiikin kohteeksi valikoituu kaikista julkaistuista teoksista ylipäätään yhä suppeampi osa. Kritiikin sisällöstä riippumatta

jokainen kulttuurisivuilla julkaistu arvio vahvistaa kuitenkin teoksen näkyvyyttä ja lisää myös osaltaan kirjailijan nimen tunnettuutta. (Logrén 2020, 125.)

Eräs tärkeä merkki kirjailijan maineikkuudesta ovat myös hänen nimensä yhteydessä esiintyvät vakiintuneet epiteetit eli tunnistussanat (Rodden 1989, 87, 91; ks. myös Hypén 2012, 6). Toistuvat tunnistussanat ilmaisevat, tuottavat ja ylläpitävät kirjailijabrändiä sekä kuvaavat mielikuvaa, joka kirjailijasta vallitsee (Hypén 2012, 6). Itkosen yhteydessä esille nousee usein perheaihe, ja häneen liittyviä epiteettejä ovat muun muassa 'perheen puolustaja', 'isyys', 'keskiluokkaisuus' ja 'tasa-arvo'. Itkosella on vahva modernin, tasa-arvoisen ja keskiluokaisen miehen ja isän profiili, johon kytkeytyy tietynlainen kunnollisuus ja nuhteettomuus. Esimerkiksi *Helsingin Sanomien* haastattelu on kuvitettu lähikuvalla kirjailijan sivuprofiilista. Kuvassa Itkonen nojaa leukaansa käteensä ja katsoo silmälasiansa takaa pohtivan näköisenä kaukaisuuteen. Samassa henkilöjutussa on kuva Itkosesta makaamassa meditointiasentoa muistuttavalla tavalla lattialla kotonaan Helsingin Arabianrannassa loft-asunnossa, josta aukeavat seinänkokoiset ikkunat Vanhankaupunginlahdelle, kuten toimittaja myös jutussa kirjoittaa. (Laari 5.3.2023.) Kummastakin kuvasta huokuu seesteisyyttä, hillittyttä ja kunnollisuutta. Kuvien voi tulkita pyrkivän ilmentävän paitsi keskiluokkaisuutta ja menestyneisyyttä myös tietynlaista käsitystä kirjallisesta älyköstä ja luovasta poikkeusyksilöstä.

Itkosen ja *Ihmettä kaikki* -romaanin tapauksessa myös jo edellä käsittelemäni kirjailijakutsumus ja kaupallisuus siis punoutuvat toisiinsa saaden modernin keskiluokaisen miehen ja tasa-arvoisan hahmon. Romaanin markkinoinnissa ja Itkosen kirjailijabrändissä on havaittavissa, kuinka romantiikan aikana kehkeytyneeseen tekijäkäsitykseen ja taiteilijakutsumukseen yhdistyvät kirjallisuuden ja kirjailijoiden nykyaikainen brändääminen ja tuotteistuminen. Toisin kuin voisi luulla, kaupallisuus ja kutsumus eivät myöskään suinkaan näytä olevan keskenään ristiriidassa. Romanttinen kirjailijäkäsitys erottuu Itkosen imagosta, ja myös johdannossa avaamani julkkiskirjailijuus liittyy tähän olennaisesti. Julkkisuudessa julkkiskirjailijasta tehdään kiinnostava yksilönä, ja hänen tuotantonsa voi kiinnostaa julkisuutta eniten silloin, kun hänen voidaan sanoa olevansa teostensa näköinen – silloin teokset kertovat myös hänestä, josta ensisijaisesti ollaankin kiinnostuneita (Hypén 2015, 30). Juuri tällä tavoin Itkosen voidaan nähdä menettelevän hänen ammentaessa romaaneihinsa paljon omasta (perhe)elämästään, josta media on tällöin valmiiksi kiinnostunut, ja joka myös poikii runsaasti mediakirjoituksia. Näin romanttinen kirjailijäkäsitys on kytköksissä myös julkkiskirjailijailmiöön (mt., 30).

Myös Joe Moranin (2000, 9) mukaan romanttinen kirjailijäkäsitys on perustana julkkiskirjailijailmiölle. Tämä näkyy siinä, kuinka julkkiskirjailijaa ja hänen teostaan kuvataan superlatiivein, ja muutoin hyötyä tavoittelevassa rationalistisessa yhteiskunnassa julkkiskirjailija mystifioidaan edustamaan toiseutta – yksilöllisyyttä, riippumattomuutta ja luovuutta (mt., 9). Romantiikan tekijäihannetta, jossa taiteilija nähtiin poikkeusyksilönä, voidaankin näin yhtäältä pitää myyttinä, toisaalta ennakointina käsityksestä, joka on muuntunut nykyiseksi vallitsevaksi työn ja arvonmuodostuksen muodoksi (Käkelä-Puumala 2011, 98–99). Akseli Virtasen (2006, 236) mukaan biopoliittisessa taloudessa “[–] ihmisen ymmärryksestä, tunteista, herkkyydestä, kokemuksesta ja hänen kokonaispersoonallisuudestaan tulee työväline, joka ottaa kiinteän pääoman paikan.” Subjektiviteetista tulee siis pääomaa, kun koko ihmisen elämän kokonaisuus joutuu töihin ja sisään tuotantoon. Modernissa tietotaloudessa romaanista on tullut brändäyksen väline, ja myös Barthesin kuolleeksi povaama tekijä on herännyt henkiin (Käkelä-Puumala 2011, 98–99; ks. myös Hirvonen, 30.1.2020). Kuten Käkelä-Puumala (2011, 99) toteaa, “[p]öiesis, tekemisen taito, on osa taloutta alusta lähtien.” Pyrkimys kaiken aineettoman – kuten ajattelun – tuotteistamiseen toistuu usein nykyisessä markkinapuheessa (ks. esim. Arminen 2018, 295). Kuten Käkelä-Puumala (2011, 94) kuvailee Frederic Jamesonin esseeseen ”Postmodernism, or, the Cultural Logic of Late Capitalism” (1984) viitaten, myöhäiskapitalismiksi kutsutussa talousmuodossa tavarantuotannon rinnalle on noussut representaatioiden tuotanto, josta media ja informaatioteknologia kokonaisuudessaan toimivat esimerkkeinä.

Itkosen nykyisessä julkisuuskuvasa ja kirjailijabrändissä sekä *Ihmettä kaikki* -romaanissa ja sen markkinoinnissa romanttinen kutsumus yhdistyy nykyaikaiseen liiketoimintamaisuuteen ja lisäksi amerikkalaistyyppiseen hyväntekijyyteen romaanista saatujen tuottojen lahjoittamisen myötä. Kuten olen jo edellä tuonut esiin, romaanista ja Itkosen pariskunnasta kertovat mediakirjoitukset huokuvat uusliberalistisia ihanteita. Rankoista kokemuksista huolimatta henkilöjutuista paistavat menestys, keskiluokkainen hyvinvointi, työteliäisyys ja yrittäjämäisyys – jopa tietynlainen luksus. *Ilta-Sanomien* ja *Ilta* ovat esimerkiksi kumpikin kuvittaneet henkilöjuttunsa otoksilla, joissa pari poseeraa Linnan juhlissa vuonna 2016 (Åkman 30.8.2018; Lehtikanto 30.8.2018). Lisäksi *Ilta-Sanomien* artikkelissa on suuri lähikuva Maija Itkosesta, ja kuvatekstissä kerrotaan, kuinka hänet “[–] tunnetaan muun muassa menestyksekkään nyhtökaurayrityksen *Gold & Green Productsin* perustajana” (Åkman 30.8.2018).

Viimeistellessäni tätä tutkielmaa keväällä 2024 silmiini osui myös Itkosen Instagramiin tekemä päivitys, josta käy ilmi, että Tampereen Teatterissa esitetään syksyllä 2024 teatterisovitus *Ihmettä kaikki* -romaanista:

Näin on: *Ihmettä kaikki* -romaanin näyttämösovitus nähdään ensi syksynä Tampereen Teatterin Frenckell-näyttämöllä. Itse en rehellisesti sanoen olisi osannut tällaista edes ajatella. Omakohtainen kirja oli mielessäni nimenomaan sitä: sekä omakohtainen että kirja.

Mutta kun ohjaaja-dramaturgi Hilka-Liisa Iivanainen sitten heitti tällaisen ajatuksen ilmaan, se tuntuikin pian aivan mahdolliselta. Jo kirjaa kirjoittaessani tajusin kyllä, että elämä oli heittänyt eteeni sekä dramaattisia tapahtumia että selkeämmän draaman kaaren kuin fiktiivisissä teoksissani olen pystynyt kuvittelemaan. Mikseipä se siis ammattilaisen käsissä taipuisi teatteriksikin. Tärkeää oli myös Hilin henkilökohtainen kiinnostus kirjaan ja omat kokemukset, joiden pohjalta hän teosta lähestyy. (Instagram 6.2.2024.)

Näytelmäadaptaatio toimii myös yhtenä osoituksena jo johdannossa esiin nostamastani Itkos-ilmion ja -brändin transmediaalisuudesta – siitä, miten omakohtainen tarina jatkaa kulkuaan vielä kuusi vuotta romaanin julkaisun jälkeenkin uusiin mediumeihin siirtyen. Pelkkä kirja ei tosiaankaan riitä. Instagram-päivitykseen sisältyy samankaltaista pohdintaa kuin *Ihmettä kaikki* -romaanin ja myös Itkosten medialle antamiin haastatteluihin Itkosen kirjoittaessa elämän eteen heittämistä dramaattisista tapahtumista ja selkeästä draaman kaaresta kokemustensa yhteydessä. Romaanissa kertoja tuumii myös kuin käsillä olevan romaanin syntyä enteillen, kuinka hänen ja Rosen perhettä kohdannut viimeaikainen tapahtumien sarja on ”[käsikirjoituksena] niin kirkas, ettei välinpitämätön universumi saisi sellaista aikaan” (IK, 282). Tähän romaanista paikoin ilmenevään hengellisyyteen ja uskonnollisten asioiden pohtimiseen palaan vielä uudelleen seuraavassa omaelämäkerrallisuutta käsittelevässä tutkielmani luvussa.

3 Omaelämäkerrallisuus ja autofiktio

Tässä luvussa tarkastelen *Ihmettä kaikki* -romaanin sekä Itkosesta ja romaanista kirjoitettuja mediatekstejä vasten autofiktion lajipiirteitä ja tunnustuksellisen kirjallisuuden konventioita. Aluksi käsittelen autofiktiivisyyttä, kokemuksellisuutta ja tunteita alaluvussa 3.1. Tarkastellessani omaelämäkerrallisista aineksista kirjoittamista sivuan jo edellä tutkielmassa esiin nostamani romaanista ilmenevää kokemuksellisuutta. Lisäksi tarkastelen romaanin ja sitä kehystävää mediajulkisuutta läpäisevää tunnepitoisuutta. Toisessa alaluvussa 3.2 tarkastelen romaanista esiin nousevia tunnustuskirjallisuuden piirteitä tarkemmin.

Paikannan tässä luvussa Itkosta ja romaanin käsittelevistä mediakirjoituksista sekä itse romaanista ilmeneviä monenlaisia tunteita ja niiden kuvauksia. Esimerkiksi juuri runsaan tunteiden kuvailun myötä romaanista nousee esiin myös tunnustuksellisen kirjallisuuden piirteitä. Kokemuksellisuus taas liittyy paitsi tunneasiaan myös tarinatalousilmiöön. Omakohtaisuus, kokemuksellisuus ja tunteiden korostuminen ovat kytköksissä myöhäiskapitalismille tunnusomaiseen lukemiskulttuuriin ja kirjallisessa elämässä tapahtuneisiin muutoksiin, kuten tulen tässä luvussa osoittamaan.

3.1 Autofiktio, kokemuksellisuus ja tunteet

Autofiktiotrendin on nähty vauhdittaneen 2020-luvun vaihteessa kehitystä, jossa tekijä etualaistuu kirjallisuuden vastaanotossa ja nousee kirjallisuuskeskusteluiden keskiöön kirjailija-brändinä ja persoonana. Tekijyys on ylipäättään korostunut niin nykyisessä kirjallisessa elämässä kuin taidekentällä yleisemminkin, ja siihen liittyvät kysymykset ovat voimakkaasti politisoituneet. Puhe kirjailijan etualaistumisesta on kiinnittynyt aikalaiskeskusteluun autofiktiosta ja omaelämäkerrallisesta kirjallisuudesta. (Roiha 2023, 34–35.) Maria Mäkelä (2020b, 265) näkee autofiktion suosion ja kirjailijoiden kokemustarinoiden hallitseman kirjallisen julkisuuden eräinä merkittävänä osina myöhäiskapitalistisen tarinatalouden ja kertomakirjallisuuden suhteessa. Omaelämäkerrallisella kirjallisuudella on kuitenkin vuosikymmeniä vanhat perinteet suomalaisessa kirjallisessa elämässä. Tutkimuksessa autofiktion lajia edustavat uudemmat teokset onkin nähty herkästi jatkumona 1960–70-lukujen tunnustus- ja dokumenttikirjallisuudelle. Ensimmäinen tunnustuksellisen kirjallisuuden aalto sijoittuu 1960–70-luvuille,

mutta on syytä muistaa, että omaelämäkerrallisuus on ollut jatkuvasti eräs linja kotimaisessa kirjallisuudessa. (Koivisto 2011, 21.) Tunnustuskirjallisuuden lajipiirteisiin syvennyn vielä tarkemmin seuraavassa alaluvussa 3.2.

Tulkitsen *Ihmettä kaikki* -romaanin edustavan autofiktion kirjallisuudenlajia, sillä romaanista nousee esiin lajin keskeisiä tunnuspiirteitä, joita erittelin johdannossa. Romaanilla on selkeä ja keskeinen viittaavuussuhde kirjailija Itkoseen ja hänen lähipiiriinsä, kerronta on minämuotoista ja siitä on havaittavissa muitakin autofiktion genrelle ominaisia konventioita. Itkonen ei myöskään vastustanut romaanista tehtyjä henkilöiviä tulkintoja sitä puffaavissa mediakirjoituksissa: "[e]n halua lähteä selittelemään tai kiistämään kirjan suhdetta totuuteen. Kirja perustuu tositapahtumiin. Siinä on meidän kaltaisemme pariskunta ja perhe", kirjailija totesi *Ilta-lehden* haastattelussa (Lehtikanto 30.8.2018). Aiheesta kirjoittamista ja romaanin julkaisua kuvattiin parin yhteisenä päätöksenä: "[--] ajatus tekstin julkaisemisesta piti käydä läpi yhdessä vaimoni kanssa", Itkonen totesi (Lehtikanto 30.8.2018). "[k]irjan julkaiseminen oli pariskunnan yhteinen päätös", *Ilta-Sanomien* puolestaan kirjoitti henkilöjutussa (Åkman 30.8.2018). Itkonen huomautti kuitenkin kummassakin keltaisen lehdistön henkilöjutussa, että kyseessä on romaani: "– Kirja ei ole päiväkirja, vaan romaani, hän [Itkonen] linjaa teoksen suhdetta elettyyn elämään" (Lehtikanto 30.8.2018). Näin kirjailijan voi nähdä paitsi antavan vastaanottajille eräänlaisen lukuohjeen romaania varten myös etäännyttävän itseään ja perhettään romaanin tapahtumista. Koiviston (2007, 132) mukaan autofiktion voikin genrenä nähdä mahdollistavan kirjailijalle myös tämältyyppisen hajuraon ottamisen ja ikään kuin palauttavan siten osan vallasta takaisin tekijälle.

Monien kirjailijoiden tuotannosta löytyy autofiktion piirteitä sisältäviä ja lajiin kuuluvaksi luettavia teoksia. Autofiktiivisistä ja tunnustuksellisista teoksistaan tunnettuja suomalaisia 1960–70-lukujen kirjailijoita ovat muun muassa Christer Kihlman, Henrik ja Märta Tikkanen sekä Pentti Saarikoski. Kotimaisista nykykirjailijoista taas autofiktion lajia edustavia teoksia ovat Itkosen ohella julkaisseet esimerkiksi Pirkko Saisio, Pentti Holappa, Kari Hotakainen, Anja Kauranen (nyk. Snellman), Kreetta Onkeli, Ossi Nyman, Antti Rönkä, Sisko Savonlahti, Emmi-Liia Sjöholm sekä *Hävitys – tapauskertomus* (2022) -teoksestaan hiljattain Finlandia-palkittu Iida Rauma. Omaelämäkerrallinen kirjallisuus äityi 1990-luvulla todelliseksi buumiksi suomalaisessa kirjallisuudessa, ja Finlandia-ehdokkaiden joukkoon on 1990-luvun keskivaiheilta lähtien päätynyt lähes joka vuosi ainakin yksi autofiktiivinen romaani. Toisinaan omaelämäkerrallinen

teos on myös vienyt voiton, kuten esimerkiksi Pentti Holapan romaani *Ystävän muotokuva* vuonna 1998. (Rojola 2002, 71, 77; Koivisto 2007, 106; Koivisto 2013, 97.)

Lea Rojolan (2002, 70; 78–80; ks. myös Koivisto 2013, 97) mukaan autofiktion nousun voi nähdä eräänä vastauksena paitsi nykyihmistä piinaavaan identiteetin pirstaloitumiseen myös jo aiemmin tutkielmassa alaluvussa 2.1 mainitsemani terapiakulttuurin nousuun, jossa itsen analysointia pidetään välttämättömänä. (Itse)reflektio, sen pohtiminen miten elämää tulisi elää ja millaisia meidän tulisi olla, jotta elämä olisi merkityksellistä ja mielekästä, on kasvattanut merkitystään nyky-yhteiskunnassa 1990-luvulta alkaen. Tuolloin ihmisille alkoi tarjoutua lukemattomasti erilaisia identiteettejä, joista he joutuvat valitsemaan valmiiden mallien sijaan. Ihmisen on siis aktiivisesti pohdittava, mitä tahtoo, ja tämä pohdinta tehdään usein julkisesti. (Rojola 2002, 78–80; 91–92.) Omaelämäkerrallisen kirjallisuuden suosiota on myös hahmotettu osana laajempaa yhteiskunnallista kehitystä, jota on nimitetty yksityistyväksi julkisuudeksi. Ilmiö on kytköksissä tunteiden ja autenttisuusretoriikan kautta psykopuheen ja -kulttuurin kasvuun, julkisen ihmisen häviämiseen ja yhteiskuntaa jäytävän intimitteetin korostumiseen. Persoonattomat julkisuuden asiat eivät kiinnosta ihmisiä ellei niitä käsitellä yksityisyydestä tutun tunnemallin pohjalta, ja yhteiskunnalliset ilmiöt palautuvat näin psyyken tason ilmiöihin. (mt., 84–85.)

Kustantamo *Otavan* kirjatiedote *Ihmettä kaikki* -romaanista ei ole aivan yhtä paljastava kuin sensaatiolehdistön romaania markkinoivat henkilöjutut sen julkaisupäivänä, mutta lukijalle valkenee joka tapauksessa, että ”yllätysromaani” on tosipohjainen. Tiedotteesta ilmenee myös, että romaani on perhe- ja vauva-aiheinen, ”koskettava” ja että siinä ollaan suurien teemojen äärellä. Huomio kiinnittyy tiedotteessa myös eri tunteiden nimeämiseen ja tunnepitoiseen sävyyn. Tunteilla, niiden kuvailulla ja voimakkaan tunnepitoisella kielellä onkin keskeinen merkitys sekä *Ihmettä kaikki* -romaanin markkinoinnissa että itse romaanissa. Tunnepitoisuus punoutuu Itkosen ja romaanin tapauksessa tiiviisti kokemuksellisuuteen, johon palaan tässä alaluvussa vielä myöhemmin uudelleen:

Juha Itkosen tänään ilmestytävä romaani *Ihmettä kaikki* on kertomus surusta, ilosta ja elämän sietämättömästä arvaamattomuudesta.

Kirjassa nelihenkisen perheen elämä on asettunut uomiinsa. Iltatähden ilmaantuminen ei suju odotetulla tavalla, vaan vanhemmat joutuvat mahdottoman päätöksen eteen.

Yllätykset eivät lopu senkään jälkeen, sillä seuraavaksi he löytävät itsensä vastasyntyneiden teho-osastolta. Elämä on arvaamaton ja heiveröinen, mutta silti vahva ja ainutkertainen.

Ihmettä kaikki on Juha Itkosen koskettava ja omakohtainen romaani siitä, miten poikkeustilojenkin keskellä arjen on jatkuttava ja siitä, miten erilaisina äiti ja isä voivat vastaan tulevat tilanteet kokea. (Otava 30.8.2018)

Itkonen ei oikein voi menestyneiden nykykirjailijoiden tapaan välttyä julkisuudelta ja sen vaikutuksilta, kuten olen edelläkin tuonut esiin, ja tämän kirjailijan ammattiin sisältyvän puolen kanssa on jollakin tapaa luovittava. Usein julkkiskirjailijoilla onkin tarve käsitellä julkisuuden vaikutuksia kirjallisessa tuotannossaan juuri autofiktion avulla. Tämä toimii niin keinona työstää julkisilmiötä kuin käsitellä tekijyyden säilymiseen liittyvää huolta, joka julkkiskirjailijoita monesti mietityttää. (Moran 2000, 3–4, 60–70; ks. myös Hypén 2012, 10.) Kirjailijantyöhön liittyvän kaupallisuuden ja julkisuuden herättämien tunteiden käsittely näkyy myös *Ihmettä kaikki* -romaanissa, kuten edellisessä alaluvussa 2.3 myös toin jo esiin. Myös seuraavasta katkelmasta ilmenee julkisuuden pohdintaa kertoja sadatellessa harmistuneena sitä, että heti keskoskaksosten syntymän jälkeen Rose on "[...] mennyt tekemään Facebookiin ilmeisen morfiininhuuruisen päivityksen", johon *Iltalehti* on välittömästi tarttunut (IK, 197):

Ajoin työhuoneelle ja avasin koneen. Jokseenkin samalla hetkellä puhelin soi. Se oli kiinteistönvälittäjä, jonka kauppaamaa kesäpaikkaa olimme aiemmin toukuussa käyneet katsomassa. Hänkin oli jo kärryillä kuulumisistamme. Hän oli sattunut käymään *Iltalehden* nettisivuilla ja nähnyt siellä iloisen uutisen. Onnea!

Voi vittu. Vilkaisin jutun itse välittäjän kanssa puhuessani, se oli lyhyt ja otsikko sinänsä paikkansapitävä: kirjailijasta suurperheen isä. Mitä väliä sillä oli? Mutta oli sillä, ahdistukseni tuplaantui. Olin idiootti, munasilleen riisuttu. Julistin maailmalle onnea, jota minulla ei ollut.

Se oli Rosen syytä. Vielä viimeisenä tekonani edellisenä iltana, ennen kuin lähdin poikien luo ja jätin hänet osastolle nukkumaan kipuaan pois, olin sanonut että miettisimme tiedotuspolitiikkaa myöhemmin yhdessä. (IK, 197.)

Autofiktion genren ja Itkosen yhteydessä on syytä mainita myös norjalainen kirjailija Karl Ove Knausgård, jolla on Itkosen itsensä mukaan ollut suuresti vaikutusta hänen kirjoitustyölleen. 2010-luvun mittaan ilmestyneestä järkälemäisestä autofiktiivisestä *Taisteluni* -romaanisarjastaan kuuluisuuteen noussut, suitsutettu ja palkittu Knausgård on innoittanut Itkosen kirjallista työskentelyä, mikä selviää jo Itkosen *Suomen Kuvalehteen* vuonna 2016 kirjoittamasta artikkelista:

Ehkä Knausgårdille olisi voinut olla kateellinen. Tai jopa kiukkuinen hänen suurtyöstään – kirjasta, joka totaalisuudellaan tuntuu toisinaan tekevän kirjojen kirjoittamisen tarpeettomaksi. Silti sekä ihailen Knausgårdia että tunnen kiitollisuutta häntä kohtaan. Hänen proosansa auttaa minua ymmärtämään omaa elämäni ja inspiroi kirjoittamaan. (Itkonen 11.12.2016.)

Helsingin Sanomien haastattelussa Itkonen kertoo Knausgårdin vaikuttaneen hänen kirjoittamiseensa kaikkein eniten. Henkilöjutussa kirjoitetaan autofiktio lajiin kiinnostavan Itkosta sekä lukijana että tekijänä. Kirjailija toteaa haastattelussa, kuinka haluaa tästä huolimatta kuitenkin puolustaa myös fiktiota, ja selittää omasta elämästään kirjoittamista ajanhengen vaikutteilla:

Nykyään perusajatus alkaa olla se, että jokainen kertoo oman tarinansa ja poikkeus on, jos joku kuvittelee itsensä jonkun toisen mielen sisään. Itse uskon fiktion ja haluan puolustaa sitä, vaikka totuus on, että ajassa elävänä ihmisenä olen itsekin kirjoittanut yhä enemmän itsestäni.” (Laari 5.3.2023.)

Imagen kolumnissa keväällä 2024 Itkonen tosin kirjoittaa autofiktio tulleen kylläntymispisteeseensä ja kuvailee, kuinka hänen ohimoillaan ”[--] jyskyttää jonkinlainen knausgårdiaanimen krapula” (Itkonen 25.3.2024). Kolumnissa hän kirjoittaa Saara Turusen *Hyeenan päivät* -romaanista (2024), joka on neljäs osa Turusen autofiktiivistä sarjaa, jonka tämä aloitti *Rakkauten hirviö* -romaanillaan (2015). Itkosen mieltä ei ylennä bongata itseään Turusen teoksesta: ”Klaustrofobinen tunteeni pahenee, kun törmään itseeni, ”kuuluisaan kirjailijaan, joka kertoo lehdessä, miten ihanaa elämä on suurperheen isänä.” (Itkonen 25.3.2024.) Näin Itkonen ja hänestä kirjoitetut henkilöjutut matkaavat jopa kirjailijakollegojen tuotantoon ja jatkavat transmediaalista tarinaa uusien kansien välissä. Itkonen myös mainitsee kolumnissa itsekin kirjoittaneensa lisääntymisen kysymyksiin liittyvästä arvaamattomuudesta Turusen tapaan: ”Se on kuitenkin miehen kirjoittama kirja ja siksi ajatuksia sen kuilun toiselta puolelta, jonka erityisesti raskausaikana olen kokenut avautuvan miehen ja naisen välille. Kyse on nimenomaan vain toisen osapuolen kokemuksen ruumiillisuudesta [--]” (mt.,). Itkonen kirjoittaa kolumnissa raskauden aikaansaamasta kuilusta vanhempien välille hyvin samaan tapaan kuin *Ihmettä kaikki* -romaanissa todella useaan otteeseen. Palaan tähän vielä tutkielmani neljännessä luvussa vanhemmuuden mallitarinoiden käsittelyn yhteydessä.

Knausgård mainitaan myös *Ihmettä kaikki* -romaanissa. Kertoja pohdiskelee kansainväliseen julkisuuteen nousseen kirjailijan perhe-elämää, autofiktioin kirjoittamisen etiikkaa ja julkisuutta. Yhtäältä kertoja kuvailee samastuvansa lähes kaikkeen, mitä Knausgård kirjoittaa *Syksy*-teoksessaan (2016), toisaalta hän kuvaa kateuden ja ärtymyksen tunteita, joita teos ja kirjailija hänessä aiheuttavat. Kertoja lukee *Syksyä* toista kertaa, ja mainitsee kirjoittaneensa siitä myös kolumnin. Tällainen metafiktioitasen avaava huomio ilmentää myös julkiskirjailijuuutta sekä transmediaalisuutta.

Syksyn keskiössä on perhe, sen pieni arkinen elämä, perheen muodostama mikrokosmos – tuntuu kuin Knausgård uskomattoman, mielenterveyttä uhkaavan menestysensä jälkeen pyrki kaikkiin voimin juurruttamaan itsensä tähän kaikkein todellisimmalta tuntuvaan todellisuuteen. Perhe liittoutuu ulkomaailmaa vastaan, [--] (IK, 121–122.)

En tiedä miten he ovat selvinneet Karl Oven kansainvälisestä julkisuudesta ja siitä tosiasiasta, että tämä julkisuus on saavutettu kirjoittamalla niin avoimesti heidän elämästään, joka tietenkin jatkuu julkisuuden jälkeenkin, pienenä ja yksityisenä julkisuuden ulkopuolella niin kuin ihmisten elämät aina. En sitä paitsi tiedä heidän raskauksistaan, teen vain johtopäätöksiäni oman suruni sumentamana. (IK, 123.)

Lainauksessa on havaittavissa samankaltaista itsestä ja oman perheen yksityiselämästä kirjoittamisen ja julkisuuden välisen suhteen problematisointia, jota romaaniin sisältyy muissakin kohdin, kuten edellä olen jo tuonut ilmi. Autofiktioon ja yksityisyyden jakamiseen liittyvien ongelmien pohtiminen onkin eräs autofiktioin piirre (Koivisto 2013, 98). Viittaavuussuhde kirjailija Itkoseen nousee jälleen esiin, kun Itkosen voi tulkita käsittelevän autofiktioon liittyviä eettisiä kysymyksiä, kirjailijantyön julkista luonnetta ja siihen liittyvää pulmallisuutta paitsi romaanin kertojan myös idolinsa Knausgårdin kautta. *Helsingin Sanomien* haastattelussa Itkonen on myös kertonut haaveilleensa tulevana ”[--] kansainväliseksi menestyskirjailijaksi” (Laari 5.3.2023). Tämä näyttäytyy kiinnostavana sen valossa, että Itkonen on avoimesti kertonut Knausgårdin, kansainvälisen menestyskirjailijan, inspiroivan itseään kirjoitustyössään, ja kuinka hän on ihailnut ja toisaalta kadehtinut tätä jopa kiukkuisuuteen asti.

Romaanissa lääkärikäynnin jälkeen Rose harmittelee automatkalla myös, kuinka ei ”[--] voi olla iloinen edes siitä toisesta jutusta” (IK, 58). Katkelmassa on kyse Maija Itkosen nyhtökaurafirman fuusiosta, josta myös Itkosista ja romaanista kertovissa mediateksteissä kirjoitetaan. Lainauksessa kuvattu kohta, jossa yritys on fuusioitumassa, saa näin myös metafiktiivisen sävyn:

Tiedän tietenkin heti mistä hän puhuu. Koko kesän ajan käynnissä on ollut kaksi jännittävää prosessia, molemmat pääosin Rosen kannettavana mutta minuunkin syvästi vaikuttavia. Ne eivät liity millään tavalla toisiinsa, mutta olen silti ajatellut niiden liittyvän. Toinen niistä menee hyvin. Jompikumpi, ei voi tietää. Molemmat eivät mene.

Sikiökalvon puhkeamisesta alkaen jouduin pari viikkoa pelkäämään vieläkin pahempaa vaihtoehtoa. Totuushan on, että *kummatkin* asioista olisivat voineet mennä pieleen. Miten Rose olisi kestänyt sen, jos fuusio ei olisi toteutunutkaan ja puolentoista vuoden työ olisi valunut hukkaan? Jos hän tässä tilanteessa joutuisi kokoamaan itsensä pettymyksen jälkeen ja ryhtymään uuteen ja entistä raivokkaampaan yritykseen rahoituksen hankkimiseksi, kannattelemaan muita omalla optimismillaan, sillä sehän olisi hänen osansa, sekä hänen luonteensa että asemansa puolesta? Edes Rose ei olisi jaksanut sitä. Me emme olisi jaksaneet. Luojan kiitos sentään edes toinen prosesseista päättyi nyt toivotulla tavalla. (IK, 58–59.)

Tunteet ja jo aiemmin alaluvussa 2.2 sivuamani kokemuksellisuus ovat *Ihmettä kaikki* -romaanissa, siihen liittyvässä kirjallisessa julkisuudessa ja Itkosen julkisuuskuvassa keskeisessä osassa. Tunteisiin ja tunnevaikutuksiin vedottiin voimakkaasti ja omakohtaisuutta painotettiin romaanin markkinoinnissa ja sen saamassa mediajulkisuudessa, kuten edelläkin on käynyt jo ilmi. Sensaatiolehdistön lisäksi myös *Me Naiset* -lehdessä kirjoitettiin, kuinka romaani "[--] kertoo koskettavan tarinan [--]" (Koivisto 30.8.2018). Jo aiemmin mainitsemassani *Helsingin Sanomien* kirja-arvostelussa romaanista lukijalle luvataan vahvaa tunnekokemusta: "Kirjan keskuhenkilöiden avoimesti esitetty avuttomuus ja hätä järkyttävät" (Majander 30.8.2018). Juoni esitellään arviossa pääpiirteittäin ja kritiikki sisältää sentimentaalisia lainauksia romaanista sekä kriitikon tunteikkaita ajatuksia teoksesta. "[k]irjailijan rooliksi jäi kirjaajan tehtävä kokemuksista täysin arvaamattoman elämän kyydissä, pelkääjän paikalla", Majander (mt.,) kirjoittaa. Arvostelu vilisee voimakkaita tunneilmaisuja: "Siinä kyydissä mies murenee monta kertaa" (mt.,).

Kulttuurituotteena romaanin voi myös nähdä tuottavan ja rakentavan osaltaan tietynlaista kulttuurista tunnerepertuaaria, sillä ympäröivän yhteiskunnan ohella myös kulttuuri vaikuttaa siihen, mitä ja miten tunnetaan, sekä miten on soveliasta tuntea (vrt. Eerola & Pirskanen 2018, 11). Tunteet hahmotetaan yhteiskuntatutkimuksessa sosiaalisena ilmiönä (mt., 9), ja kaunokirjallisen teoksen välittämiä tunteita tutkiessani hahmotan ne myös siten. Kirjallisuuden tutkiminen tunteiden ja tuntemusten näkökulmasta on ylipäätään lisääntynyt Suomessa viime

vuosina (Helle & Hollsten 2016, 8). 2000-luvun alusta tunteet, emootiot ja affektit ovat kaikkiin nousseet uudella tavalla esiin filosofiassa ja ihmistieteissä affektiiviseksi käänneeksi kutsutun suuntauksen myötä (Karttunen 2011, 79; Helle & Hollsten 2016, 7–9).

Niin *Ihmettä kaikki* -romaanin kuin Itkosia ja romaania käsittelevän mediajulkisuuden voi nähdä pyrkivän puhuttelemaan lukijoita eräänlaisella intiimin retoriikalla, jonka keskiössä on kokija, aidon tunteen subjekti (ks. Koivunen 2012, 200). Karkulehto ja Leppihalme (2018, 276) kirjoittavatkin, että myynnin takaamiseksi taiteilijan työn oheen on liitettävä jonkinlainen yleisölle julkistettava intiimi, henkilökohtainen taso. Voidaan tulkita, että mediatekstien Itkosista kertovilla tunnekylläisillä otsikoilla koetetaan usuttaa lukijoita niin ostamaan lehti kuin lukemaan Itkosen tuore romaani. Mieleen nousee tällaisen markkinoinnin tapojen yhteydessä kuitenkin myös kysymys, kiinnostaako suurta yleisöä välttämättä enää edes lukea itse romaania, kun Itkosen haastatteluista ja muista mediakirjoituksista ilmenee tarvittava informaatio ja kirjailijan yksityiselämä kiinnostaa muutenkin enemmän (vrt. Koivisto 2007, 132). Kirjailijan ja teoksen rajat ovat autofiktion suosion myötä joka tapauksessa huokoistuneet, joten moni romaaniin tarttunut lukija lienee siivilöinyt lukemaansa pitkälti romaanin markkinoinnin ja median kehystyksen mukaisesti. (vrt. Roiha 2023, 26–27). Tämä on tapa ja järjestys, jolla nykyisessä markkinaisessa mediayhteiskunnassa tapaamme teokset useimmiten kohdata.

Tarkastelemani mediatekstiaineiston joukosta erottuu *Sanomalehti Karjalaisen* kirja-arvostelu, joka poikkeaa muista mediakirjoituksista. Saara Harju (14.9.2018) asennoituu arviossaan romaaniin huomattavasti analyyttisemmin kuin muut kriitikot ja toimittajat, eikä arvio ole yhtä kehumista. Harjun fokus on selvästi enemmän itse romaanissa ja hän lukee sitä vastakarvaan tarkastellessaan romaania puhtaammin kirjallisuutena ja autofiktion lajiin kuuluvana, romaania ympäröiviä tapahtumia kuitenkin sivuuttamatta. Näin Harjun tarkastelu poikkeaa muista eikä siis ole pelkän mediarepresentaation ja Itkosten tosielämän kokemusten varassa hänen ottaessa paremmin huomioon kokonaisilmiön:

Otetaan neljä tämän ajan takuuvarmaa hittiä: lunastuskertomukseksi puettu yksittäisen ihmisen kokemus, julkisuuden henkilön perhe-elämän varjojen paljastaminen, mies joka puhuu isyydestään sekä julkinen hyväntekijyys (kirjan tuotto lahjoitetaan vastasyntyneiden teho-osastolle). Paketoidaan ne yllätyskirjaksi ja sanotaan, että kirjailija ei anna haastatteluita, vaikka antaa sitten kuitenkin.

Mitä saadaan? Ainakin erinomaista kirjamarckkinoitia ja arvokasta huomiota tärkeälle aiheelle. Mutta millaista kirjallisuutta syntyy omakohtaisesta kokemuksesta? [--] (Harju 14.9.2018.)

Tunnepitöisuus, kokemuksellisuus ja vilpittömyys näyttäytyvät joka tapauksessa voittopuolisesti hyvin merkittävinä *Ihmettä kaikki* -romaanin vastaanoton kannalta. Kun Itkosen tarinan kerronta levittäytyy edellä kuvaamalla tavalla varsinaisen romaanin ulkopuolelle ja omakohtaisuus määrittää reseptiota näin vahvasti, romaani vaikuttaa sulautuvan saumattomasti osaksi tarinataloutta (vrt. Mäkelä tulossa, 3–4). Tarina- ja huomiotalouden käsitteillä viitataan nykyisin etenkin sosiaalisen median kautta voimistuneeseen ilmiöön, jossa erilaiset tarinat kilpailevat huomiosta ja jonka ytimessä ovat erityisesti voimakkaan kokemukselliset ja autenttisuudelta vaikuttavat yksilötarinat. Kertomusbuumissa yksilölähtöiset kokemustarinat välineellistyvät ja muuttuvat herkästi edustaviksi, lopulta normatiivisiksi. (Mäkelä et al. 2020, 17, 21; Mäkelä 2020b, 263, 266.) Myöhäiskapitalismissa romaanin roolina näyttää olevan mukautuminen, ja tämä murros on kytköksissä tekijyyden korostumiseen ja kustannusalan muutoksiin. Ennen kaikkea se liittyy kuitenkin muuttuneisiin lukemisen tapoihin, kuten esimerkiksi lukemisen self-helpiytymiseen, josta kirjoitin jo edellä alaluvussa 2.2 (vrt. Mäkelä 2020b, 263.)

Ihmettä kaikki -romaanin päätöstä voi luonnehtia raastavien käännteiden jälkeen onnelliseksi: ”Minulla oli onnellinen loppu”, kuten kertojakin toteaa (IK, 291). ”[t]iesin, miten tarina päättyisi, siitäkin huolimatta ettei se tietenkään oikeasti ollut päättynyt. Mutta se oli päättynyt sen verran, että sen pystyi kertomaan”, kertoja pohtii kirjallisuudentutkija David Hermanin (2009) määrittelemiä prototyypin kertomuksen piirteitä noudatellen (mt., 291). Tarinatalousilmiössä avainsanana on yksilön kokemuskertomuksen mukaansatempaavuus, *compelling*, jonka myötä tällainen mukaansatempaava tarina tulee hyvin lähelle kognitiivisen narratologian määrittelemää kertomuksen kokemuksellista prototyyppiä (Mäkelä 2020b, 266, 270). Tämän Hermanin (2009, 14) prototyypimääritelmän mukaan kertomukseksi tunnistetaan helpoiten esitys, joka tapahtuu tietyssä tilanteessa, on kausaalinen ja ajallinen tapahtumaketju, rakentaa tarinamaailman, joka sisältää yksityiskohtia, sisältää jonkin tarinamaailmaa horjuttavan tapahtuman ja kertoo, miltä tuntuu kokea tämä horjunta. Erityisen tehokkaasti kerronta välittää läpi romaanin juuri tätä *kvaliaa*, eli kokemusta siitä, millaista on olla henkilö X tietyssä tilanteessa, miltä tuntuu elää ja kokea romaanissa kuvatut kokemukset (mt., 14; Mäkelä 2019,

5). Toisaalta romaanin omakohtaisuuden myötä mieleen herää myös kysymys siitä, onko henkilö pätevä arvioimaan kertomustaan uskottavasti, jos on vielä kovin lähellä sitä.

Mediatutkija Anu Koivunen (2012, 198) on käyttänyt monissa eri yhteyksissä ilmenevästä miesten tunnekokemuksiin keskittymisestä termiä miesintiimi. Jo 1960–70-luvulta alkaen avautuva mies oli tyyppillinen ilmestys ajanvietelehdissä. Tuolloin eritoten *Hymy* antoi runsaasti palstatilaa miesten tunnustukselliselle tunnepuheelle, joka käsitteli usein muun muassa liiallista alkoholinkäyttöä. (mt., 197.) *Ihmettä kaikki* -romaanin sisältöön sisältyy joitakin alkoholinkäytön kuvauksia, joihin palaan tarkemmin seuraavassa alaluvussa 3.2. Itkosen julkisuuskuvaan ei kuitenkaan sisälly päihdehuuruisia tai muullakaan tapaa elostelevia piirteitä. Sen sijaan Itkonen näyttäytyy mediakirjoituksissa modernina ja keskiluokkaisten ideaalien mukaisena nykymiehenä ja -isänä, joka ei epäröi avautua kipeistäkään kokemuksistaan ja tunteistaan romaanissa ja julkisuudessa. Tällainen tunteistaan puhuvan modernin miehen profiili on myös epiteetti ja tärkeä osa Itkosen kirjailijabrändiä, josta kirjoitin tutkielmassa jo edellä kirjailijabrändiä käsittelevässä alaluvussa 2.4.

Tunteet painottuvat *Ihmettä kaikki* -romaanin vastaanoton lisäksi myös itse romaanissa. Kerrotaan sisältyä todella runsaasti tunteiden kuvausta, mikä tulee esiin kertojan tajunnankuvauksissa. Esimerkiksi lääkärikontrollikäyntiin liittyvää jännitystä kertoja kuvaa voimakkaan ruumiillisuuden kautta: ”Jännittää niin helvetisti. Voisin oksentaa tomaattikeittoni bussin lattialle” (IK, 30). Tunteiden kuvauksissa ilmenee läpi romaanin rutkasti ruumiillisuutta. Surua esimerkiksi kuvataan usein jonkinlaisena rintakehän päälle laskeutuvana painavana asiana. Surun kuvailua esiintyy esimerkiksi kohdassa, jossa kertoja, Rose ja lapset käyvät Loviisassa katsomassa mökkiä, ja raskaudenkeskeytyksestä on kulunut vasta vähän aikaa:

Olen usein tuntenut ahdistusta. Suruakin tietysti. Mutten tällaista surua: tarkkarajaista, tietystä peruuttamattomasta menetyksestä aiheutuvaa. Se tuntuu erilaiselta. Siltä, että sillä on muoto ja olemus. Että se voi asettua tällä tavalla päälleni makaamaan ja tukahduttaa minut ja tehdä niin milloin tahtoo, en edes tiedä kuinka kauan. Pääsenkö siitä ikinä yli? (IK, 153.)

Kertoja tuntee suurta surua vauvan menetyksen takia, mutta tekee samalla kovasti tunnettyötä, jotta suru ei näkyisi hänestä ulospäin. Kertoja ajattelee, ettei saa olla vaimoan surullisempi, ja myös lasten vuoksi tunteita on kontrolloitava ja toimintaa säädeltävä:

En tiedä, miltä Rosesta tuntuu. Ehkä tältä samalta, poikien takia en voi juuri nyt kysyä. Hän kyllä näyttää kohtuullisen normaalilta, tosin väsyneeltä. Hänen silmissään on sumua. Maanantaina hän on menossa töihin, niin hän ainakin sanoo, hän ei aio pitää sairauslomaa sillä siitä ei ole mitään hyötyä. En tiedä pystyykö hän siihen. Ehkä autopilotti ohjaa häntä edelleen, toivon niin. Näkeekö Rose, että jättimäinen ihmis-hahmoinen suru makaa päälläni eikä minulla ole voimia työntää sitä pois?

En halua hänen näkevän. Hän ei saa nähdä. En saa olla surullisempi kuin hän. (IK, 154.)

Kun Uudessa-Seelannissa lomamatkalla perheen kanssa Rose taas tekee suureksi yllätykseksi positiivisen raskaustestin, kertoja ja Rose ovat häkeltyneitä. Runsaan tunnekylläistä kuvailua ilmenee seuraavassa katkelmassa, jossa kertoja poikkeaa kesken juoksulenkin Wakatipu-järveen pulahtamaan ja sulattelee juuri kuulemaansa raskausuutista:

Tämä mitä minä tunsin, oliko se iloa? Ei ehkä. Iloksi se oli liian sekavaa, liian monisyistä, liian ailahtelevaa. Liian lähellä pelkoa. Jotain ilon tapaista se silti oli, ja minä olisin halunnut kertoa sen Roselle mutta tiesin ettei se ollut mahdollista, hän ei ollut siinä, hotellille palattuani tuntisin joka tapauksessa jo jotain muuta, ja jos sen uuden tunteen vallassa yrittäisin selittää hänelle tätä melkein iloani, valitsisin kuitenkin sanani väärin ja tulisin jopa mahdollisesti sanoneeksi jotain täysin päinvastaista. (IK, 163.)

Keskuskaksosten syntymän jälkeen kertoja pohtii hyvin samaan tapaan tunteitaan ja tuntemuksiaan: ”Mitä minä tunsin? Mitä minun olisi pitänyt tuntea? Iloa tietenkin. Iloa heidän olemassaolostaan. [--] Olin vain niin helvetin hämmentynyt, minussa oli monta tunnetta päällekkäin eikä mikään ollut selkeää [--]” (IK, 192.) Tunteet näyttävät vaikeasti määriteltävinä, mutta kertoja pohdiskelee niitä rutkasti läpi romaanin ja yrittää saada niistä selkoa.

3.2 Tunnustuksellisuus

Edellisessä alaluvussa 3.1 esittelin Koivusen (2012, 198) miesintiimin käsitteen ja kirjoitin 1960–70-lukujen tunnustuskirjallisuudesta autofiktion käsittelyn yhteydessä. *Ihmettä kaikki* -romaanista nousee esiin myös joitakin tunnustuskirjallisuuden konventioita, joita tarkastelen tässä alaluvussa. Kuten edellä olen tuonut esiin, Itkosesta kirjoitetuista henkilöjutuista välittyy käsitys modernista, uusliberalististen ja erittäin keskiluokkaisten ideaalien mukaisesta unelmävynomaisesta miehestä ja isästä, mutta *Ihmettä kaikki* -romaanista sitä vastoin ilmenee tunnustukselliselle kirjallisuudelle leimallisia rivouksia. Esimerkiksi seuraavassa katkelmassa kertoja tuottaa tällaista puhetta Rosen halatessa häntä lääkärikäynnin jälkeen:

Alkaa saman tien seistä. En mahda sille mitään, minulla seisoo nyt pienimmästäkin läheisyydestä, asioiden tilan sanelema pakollinen selibaatti on palauttanut minut takaisin seitsemäntoistavuotiaan tilaan. Penis on todellakin idioottimainen elin. Se ei tajua mitään eikä välitä mistään. Se on aina valmis. Se ei tunne murheita eikä kannu vastuuta aiheuttamistaan ongelmista, esimerkiksi tällaisista. Peniksestä on kuitenkin myös iloa. Tälläkin kertaa se auttaa omalla tavallaan. Rosea hymyilyttää jatkuva himoni. Välillä, esimerkiksi nyt, onnistun huvittumaan siitä itsekin. Seisomme toisissamme kiinni vielä kesänvihreiden lehmusten alla, kivikova penis välissämme, ja Rose halaa minua ja katsoo minua silmiin ja näyttää vilpittömältä ja hivenen epätoivoiselta, joko minun takiani tai meidän molempien, en ole varma. (IK, 74.)

Koivisto (2007, 132) on todennut, kuinka autofiktio vaikuttaa olevan lajina suosittu esimerkiksi seksuaalisuudesta kirjoittamiseen. Tunnetuista nykykirjailijoista esimerkiksi Antti Rönkä on kirjoittanut hiljattain romaanin *Nocturno 21:07* (2021), jossa seksuaalisuusteema on vahvasti esillä. *Ihmettä kaikki* -romaanissa kertoja palaa myös kesäiseen Pori Jazz -muistoonsa. He ovat Rosen kanssa olleet katsomassa keikkaa, josta kumpikaan ei niin välittänyt. Kertoja muistelee Rosen kauneuden lumonneen hänet, ja kuinka se suutelivat kertakäyttösadetakeissaan keskellä tuulista ja sateista festivaalia aivan kuin olisivat vastikään tavanneet. Seksuaalisuusaihe erottuu vahvasti seuraavasta lainauksesta, jossa kertoja kuvaa festivaalipäivän jälkeistä iltaa:

Ja myöhemmin samana iltana, sen erikoisen miljonäärin omistamassa asunnossa keskustassa riisuimme molemmat märät vaatteemme ja makasimme vuoteella, hän pelkäsi sitä hematoomaa emmekä voineet rakastella, se ei haitannut, niin oli ehkä vain parempi, oli tajuttoman kiihottavaa pelkästään katsella häntä. ”Anna mä vaan katselen sua”, minä sanoin hänelle. ”Saanko?” Häntä hymyilytti. ”Saat.” Ja niin minä istuin hajareisin hänen yllään varoen kuitenkin istumasta hänen vatsansa päälle ja katselin, kovaa paisuneita rintoja, sinertäviksi muuttuneita nännejä, kaikkialle ihanan tasaisesti levittynyttä erilaista pehmeyttä hänessä joka muutenkin on ihanan pehmeä, ja minä olin lumoutunut, mikään naisvartalo ei ikinä ollut silmissäni ollut kauniimpi. ”Saat kirjoittaa tämän johonkin kirjaasi”, Rose sanoi minulle ennen kuin nukahdimme. ”Mä annan luvan.” (IK, 134–135.)

Tällaisten *Ihmettä kaikki* -romaanin sisältöjen roisimpien kuvausten voi nähdä olevan hieman ristiriidassa edellä käsittelemäni mediajulkisuuden tuottaman käsityksen kanssa Itkosesta kiiltokuvamaisena ja kunnollisena nykymiehenä ja -isänä. Takavuosikymmenten tunnustuskirjallisuudelle ominaisia paljastelun piirteitä sisältyy myös katkelmaan, jossa kertoja juo itsensä humalaan koulujen päätöstä juhlistaneen sushi-illallisen päätteeksi ja avautuu rintapumpulla pikkukeskosille maitoa talteen pumpaavalle Roselle:

Lopulta tyhjensin melkein koko pullon, se tuntui hyvältä, oikeastaan tarpeelliselta, itse asiassa välttämättömältä, Kungfu Girl puudutti aivoni, ja kun ne olivat kylliksi puutuneet makasin yläkerran työhuoneen sohvalle ja puhuin Roselle asioita jotka muuten olisivat jääneet puhumatta. Puutuneet aivot olivat yllättäen tavallista kirikkaammat. Olin totuuden äärellä. (IK, 206.)

Katkelma muistuttaa tyylillisesti hieman 1960–70-lukujen omaelämäkerrallista tunnustuksellista kirjallisuutta. Esimerkiksi jo edellä tutkielmani toisessa luvussa mainitsemani runolijakääntäjä Saarikoski kirjoittaa tuon ajan tunnustuksellisissa proosateoksissaan ja monissa päiväkirjoissaan tunnekylläiseen tapaan niin seksuaalisuuteen kuin ihmissuhteisiin liittyvistä asioista.⁵ Samankaltaista tunteellista kerrontaa ilmenee *Ihmettä kaikki* -romaanistakin kertojan kuvatessa perheenjäseniään ja muita tuttaviaan. Sen lisäksi, että autofiktiossa kerronta on minämuotoista, ovat kertoja, päähenkilö ja kirjailija usein samannimisiä (Koivisto 2011, 9). *Ihmettä kaikki* -romaanissa keskeisimpien henkilöihahmojen nimet on kuitenkin vaihdettu toisiin. Vain muutamilla henkilöillä, jotka mainitaan romaanissa vain ohimennen, kuten esimerkiksi Miikalla [kirjailija Miika Nousiainen], on sama nimi kuin romaanin ulkopuolisessa elämässä.

Vaikka *Ihmettä kaikki* -romaanin kerronnasta nousee esiin joitakin edellä mainitun katkelman kaltaisia seksuaalisuuden ja alkoholinkäytön kuvauksia, värittää kertojan tunnepuhetta useimmiten kuitenkin hyvinvointi, pyrkimys huolenpitämiseen itsestä ja moderni tasa-arvoisuus:

Vien Korpun päiväkotiin ja jatkan siitä lenkille. En ole varma pidätkö juoksemisesta, olenko ikinä pitänyt – toisinaan se tuntuu enemmänkin ilottomalta omatoimiterapialta, jota harjoitan pitääkseni pääni kasassa ja pysyäkseeni toimintakykyisenä. Tänä minun on tietenkin pakko juosta. (IK, 99.)

Rosea kuvaillaan romaanissa useaan otteeseen synnynnäiseksi optimistiksi. "[--] hänen optimisminsa oli synnynnäistä [--]" (IK, 213) kun taas kertoja ei osaa heti iloita kaksosuutisestaan, sillä katsoo, että huolta on aivan liikaa. Vielä myöhemminkin tämä ilmenee eräänlaisena hybrisen kartteluna, kun hän kieltää itseään iloitemasta ennen aikaisesti (IK, 278). Sen lisäksi,

---

⁵ Tunnustuksellisuuden ja autofiktio teemat ja lajipiirteet tulevat ilmi esimerkiksi Saarikosken proosateoksista *Aika Prahassa* (1967), *Kirje vaimolleni* (1968) ja *Asiaa tai ei* (1980) sekä Pekka Tarkan postuumisti toimittamista Saarikosken päiväkirjateksteistä *Nuoruuden päiväkirjat* (1984), *Prahan päiväkirjat* (1998), *Juomarin päiväkirjat* (1999) ja *Toipilaan päiväkirjat* (2001), H.K. Riikosen ja Janna Kantolan toimittamasta päiväkirjateoksesta *Suomentajan päiväkirjat* (2012) sekä Tommi Liimatan toimittamasta *Pohjois-Haagan ja Keravan päiväkirjat* -teoksesta (2019).

että kertoja ajattelee itsekkyydestä rangaistavan, hänellä on myös kiusaus hahmottaa tapahtumat deterministisesti, eräänlaisen henkisyiden kautta: ”Mistä tässä oli kyse ja kuka tätä kaikkea ohjasi? Ei voinut olla niin, että asiat tapahtuivat sattumalta, tiesin että niin ilmeisesti oli mutta se tuntui minusta mahdottomalta” (IK, 282). Uskonnollinen tulkintakehys avautuu aiemmin tutkielmassa mainitsemieni piirteiden lisäksi kertojan tämäntapaisesta pohdiskelusta. Romaanissa kertoja uumoilee myös hengellisiin ilmiöihin viitaten, kuinka ”[y]htä kuolemaa seurasi kaksi elämää – käsikirjoitus oli niin kirkas, ettei välinpitämätön universumi saisi sellaista aikaan” (IK, 282). Näin kertoja tulee ilmentäneeksi henkistä puoltaan ja uskoa korkeampien voimien olemassaoloon.

Hengellisten asioiden pohdintaa ilmenee myös esimerkiksi seuraavasta katkelmasta, jossa kertoja mieltää raskaudenkeskeytykseen päätyvän keskuskaksosia edeltävän raskauden olevan jonkinlainen rangaistus synneistä ja itsekkyydestä. Tunnustuksellisuus hahmottuukin tällä tavoin hyvin monimerkityksisenä, myös romaanissa, kun kertoja kuvaa esimerkiksi kokevansa keskeytykseen johtavan raskauden ylempien voimien langettamana rangaistuksena synneistään. Seuraavasta lainauksesta nousee uskon pohdinnan ohella esiin myös voimakasta perhekeskeisyyttä, johon kertoja romaanissa hyvin useaan otteeseen päätyy palaamaan jonkin tuskallisen tai vaikean asian kuvaamisen päätteeksi.

Miksi tämä tapahtuu meille? Sattumaa vain, tiedän, muttei sattumaan voi uskoa. Ja uskoa minä haluaisin.

Jos uskon, olen tehnyt syntiä. Tämä on rangaistus pahoista teoistani. Mitä paha minä olen tehnyt?

Kaikenlaista tietenkä. Pyrin ehkä hyvään, kuvittelen pyrkiväni, mutta teen kovin vähän hyviä tekoja. Enimmäkseen ajattelen itseäni ja perhettäni, sen ulkopuolella tapahtuvat asiat tuntuvat aina toissijaisilta ja toisinaan kokonaan merkityksettömiltä.

Olen itsekäs. Itsekkyydestä rangaistaan. (IK, 97.)

Tunnustuskirjallisuuden keskeinen lajipiirre on arkaluontoisten asioiden paljastelu lajiin kuuluvissa teoksissa, hieman samaten kuten oikeuden edessä tunnustetaan ja julkistetaan tehdyt rikokset tai ripittäytyessä tunnustetaan synnit, rikkomukset jumalaa tai yhteisöä kohtaan (Koivisto 2011, 22). Ajatus paljastumisesta on esillä ja mainitaan *Ihmettä kaikki* -romaanissa, kun kertoja kokee esimerkiksi auringonsäteiden vertautuvan kurjalla tavalla paljastumiseen vaikeassa tilanteessa, kuten edellä alaluvussa 2.3 kirjoitin. Lisäksi romaanissa on useita mainintoja valosta ja valoisuudesta:

Mitä minä nyt tekisin? Miten selviäisin tästä? Edes tästä aamusta, en ollut valmis, en todellakaan ollut, miten ikinä olin uskaltanut, miksi, miksi, ja tässä minä nyt olin, kevätaamun kirkkaudessa, toukokuun valo syöksyi sisään asuntoon ja teki tiittäväksi ettei paluuta edellisiltään ollut. (IK, 173.)

Tunteellisuus ja tunnustuksellisuus korostuvat romaanissa, kun kertoja toistelee ja hokee ajatuksiaan runsaasti kysymysmuotoa käyttäen. Tekstiin syntyy kiihtynyt rytmi ylläolevan lainauksen kaltaisista pitkistä tajunnankuvauksista, joihin sisältyy kertojan lyhyitä ja paikoin tajunnanvirtaa muistuttavia lauseita, jotka erotetaan toisistaan pelkin pilkuin.

Myös kirjoittamisen ja kirjailijantyön emotionaalinen käsittely on tunnustuksellisissa teoksissa tavallista. Esimerkiksi edellä mainitulla Saarikoskella on tapana kirjoittaa tunnepitoisesti siitä, minkälaisena hän kulloinkin kokee työkuuntansa, sekä arvioida aikaansaannoksiaan. Työkyky ja mielialat ovat tyypillisesti vaihtelevia sekä itsetunto ja tunnelmat ailahtelevia. Myös *Ihmettä kaikki* -romaanin kertoja kuvailee tunteita ja tuntemuksia, joita kirjoitustyöhön hänellä liittyy. Kertojalla on kirjoituskyvystään pääsääntöisesti perin valoisa käsitys, mutta tunteet ja usko omaan pystyvyyteen heittelevät väliin arvaamattomasti. Jo edellä alaluvussa 2.3 esiin nostamissani kohdissa, joissa kertoja kuvaa ajatuksiaan kirjoitustyöstä, ilmenee näitä myös autofiktiolle tyypillisiä lajiipiirteitä, kuten pohdintaa kirjoittamisen vaikeudesta: ”Ammattini muutumattomiin puoliin kuuluva jokapäiväinen yksinäisyys tuntuu sekin tavallista pahemmalta” (IK, 66). Kertoja toteaa katkelmassa tunnustukselliseen tyyliin taistelevansa pahenevan työkyvyttömyytensä kanssa, ja kuvailee, kuinka kirjailijantyöhön kuuluva yksinäisyys tuntuu kuormittavassa elämäntilanteessa tavallistakin kurjemmalta.

Tunnustuksellista tunnepuhetta valuu *Ihmettä kaikki* -romaanin ja Itkosen tapauksen yhteydessä myös mediajulkisuuden puolelle, kun kirjailija jakaa terveysaiheisessa aikakauslehdessä samoja hengitysohjeita kuin romaanissaan. *Hyvä terveys* -lehdessä kerrotaan kuinka ”Juha Itkonen oppi palleahengityksen hyödyn, kun hän kävi vähän aikaa laulutunneilla” (Suominen, 16.4.2022). Hengittelyvinkit nimettiin artikkelissa terveystunnustuksiksi, ja Itkonen kertoo haastattelussa myös liikuntatottumuksistaan. Romaanissa kertoja muistelee, kuinka odotteli sairaalassa leikkaussalin ulkopuolella hermostuneena keskuskaksosten syntymistä, ja yritti rauhoittaa itseään kaikin keinoin: ”Yritin meditoida. Keskittyä hetkeen, hengittää niin kuin laulutunnilla olin oppinut. Se oli parempi vaihtoehto kuin Facebook muttei hyvä. Hyvää vaihtoehtoa ei ollut” (IK,186). *Hyvä terveys* -lehdessä Itkonen kertoo samasta hengitysharjoituksesta

näin: ”– Se auttaa stressaavissa tilanteissa niin esiintyessä kuin perhe-elämässä. Hengitän hitaasti sisään ja ulos niin, että palleakin liikkuu – kuin laulaisin, mutta yritän tehdä sen ääntä pitämättä, hän kertoo.” (Suominen, 16.4.2022.) Kirjailijan alustalta toiselle vaeltavat ”terveys-tunnustukset” ovat jälleen yksi esimerkki jo edellä tutkielmassa esiin nostamastani transmediaalisuudesta.

Romaanista nousee esiin myös runsaasti huudahduksia, kiroilua ja kysymysmuotojen käyttöä kertojan kuvatessa tuntemuksiaan ja ajatuksiaan epäselvissä ja vaikeissa tilanteissa. Tällaista kiihtynyttä kielenkäyttöä ilmenee esimerkiksi kohdassa, jossa kertoja saa tekstiviestin sairaalasta esikoistaan synnyttämässä olleelta pikkusiskoltaan, kertoja ei unenpöpperöisenä herätessään saa heti koko tekstiviestiä näkyviin puhelimen lukituksen vuoksi, ja viesti näytöllä katkeaa ”valitettavasti”-sanaan: ”Ei. Ei, ei, ei, mitä ikävää nyt, ei pikkusiskolle ja vävyille heidän ensimmäisen lapsensa kanssa! Valitettavasti, mitä helvetin valitettavasti, pulssini kohoaa heti” (IK, 52). Tällainen jo edellä esiin nostamani kiihtynyt hokeminen, huudahdukset ja kiroilu korostavat tunteellisuutta ja tunnustuksellisuutta romaanin kerronnassa: ”Jatkan järkeilyäni. Saan voimaa omasta orastavasta rohkeudestani. Jumalauta, enhän minä mikään pelkuri ole!” (IK, 77.) Kertoja pohtii tuskastuneena lääkärin sanoja veden vähyyden vaikutuksista kohdussa olevaan sikiöön. Kun keskuskaksoset ovat syntymässä, kertoja kiroaa myös viljalti: ”Ei jumalauta. Ei helvetti. Ei saatana. Ei nyt vielä! (IK, 172.) Seuraavassa lainauksessa esiintyy myös vahvan toisteista kiroilua:

Ne syntyisivät nyt. Ne olisivat voineet syntyä jo aikaisemminkin. Mutta ne eivät olleet ja minä olin alkanut ajatella että pääsisimme pidemmälle, kenties kesäkuun loppuun tai heinäkuun alkuun, jo melkein turvallisille viikoille. Kohtalo on sen meille velkaa. Tai Jumala, Jumala on. Olinko ajatellut niinkin? Ehkä minä olin. Helvetti. Helvetin helvetin helvetti. Miten minä saatoin olla tässä? (IK, 173.)

Myös romaanin alussa ensimmäisen vaikean raskauden kuvauksen yhteydessä ilmenee vuolasta kiroilemista, ja kertoja pohtii, haluaako hän enää enempää lapsia ylipäätään. Lisäksi katkelmasta nousee esiin samankaltainen näkökulma rangaistavuudesta ja uskosta, jonka mainitsin jo edellä tutkielmassa. Kiroilun ja rankaisuuspektin ohella lainauksessa on jälleen pohdintaa myös jumalan olemassaolosta ja kerronnasta välittyä myös tarve tunnustukseen:

Ehkä minua rangaistaan tästä, omasta päättämättömyydestäni. Omasta vaillinaisesta halustani. Tai sitten hybriksestäni, yritin järjellä suunnitella asioita, jotka eivät ole suunniteltavissani. Tiesin ettei lapsia tilata, lapset saadaan. Ja silti ajattelin tällaisia.

Helvetti. Helvetin helvetin helvetti. Minun syytäni? Vai ei kenenkään syytä? Kumpi lopulta on vaikeampi ajatus, tekojamme tarkkaileva kaikkivoipa Jumala vai meistä täysin välinpitämätön universumi? (IK, 98.)

4 Vanhemmuuden kulttuuriset mallitarinat

Tässä luvussa tarkastelen, millaisia vanhemmuuden ja perhe-elämän esityksiä *Ihmettä kaikki* -romaanissa ja siihen liittyvissä mediakirjoituksissa tuotetaan. Tarkastelen vanhemmuuden representaatioita johdannossa esittelemäni vanhemmuuden mallitarinan käsitteen kautta. Vanhemmuuden mallitarinat ja representaatiot liittyvät keskeisesti myös Itkosen kirjailija-brändiin ja rakentavat hänen imagoaan, jota olen käsitellyt jo edellä tutkielmassa.

Seuraavissa alaluvuissa osoitan, millä tavoin nämä vanhemmuuden mallitarinat näkyvät romaanin kerronnassa ja romaania sekä Itkosia käsittelevissä mediakirjoituksissa. Alkuun esittelen jaetun vanhemmuuden ja hoivaavan isyyden keskenään hieman risteävät mallitarinat, minkä jälkeen tarkastelen romaanista ja mediateksteistä esiin nousevia jaetun vanhemmuuden tunnusmerkkejä alaluvussa 4.1. Tämän jälkeen erittelen hoivaavan isyyden piirteitä alaluvussa 4.2. Viimeiseksi tarkastelen aineistosta ilmeneviä äidin ensisijaisuuden mallitarinan piirteitä alaluvussa 4.3. Tukeudun analyysissä erityisesti Eerolan perhesosiologian alaan sijoittuvaan artikkeliin ”Tunteita herättävä lastenhoito” (2018), jossa perheaiheita ja isyyttä tutkinut Eerola erittelee pääasiassa keskiluokkaisessa kontekstissa esiintyviä vanhemmuuden mallitarinoita. Eerolan sosiologinen spesifi sovellus mallitarinan käsitteestä vanhemmuuden näkökulmasta sopii hyvin tarkasteluuni. Eerolan lisäksi sovellan ja hyödynnän myös muita yhteiskuntatieteellisiä perhettä ja vanhemmuutta käsitteleviä tutkimuksia.

Kaunokirjallisuus tuottaa representaatioita kuvaamista asioista ja rakentaa näin käsityksiä eri ilmiöistä. Tällä tavoin kirjallisuus saattaa vaikuttaa esimerkiksi yhteiskunnan asenneilma-
piiriin ja puhetapoihin – niin myös *Ihmettä kaikki* -romaanin kuvatessaan perheaiheita ja vanhemmuutta. Kirjallisuus voi paitsi vahvistaa ja uusintaa tiettyjä käsityksiä ja puhetapoja myös tuottaa uudenlaisia käsityksiä kuvaamista ilmiöistä. Nykyisin erittäin suosittuun autofiktio-
lajiin solahtamisen lisäksi *Ihmettä kaikki* -romaanin on siis lyönyt selvästi läpi aikana, jolloin monenlaiset perhe-elämään ja vanhemmuuteen liittyvät aiheet ovat tiuhaan esillä mediassa ja niistä käydään yhteiskunnallista keskustelua. Julkinen keskustelu perheaiheista, hyvästä vanhemmuudesta ja kasvatuksesta on nykyisin todella vilkasta. Perheasia on esillä monin tavoin perinteisessä mediassa ja esimerkiksi sosiaalisen median vaikuttajien tuottamissa sisällöissä, ja niin asiantuntijatietoa kuin kokempohjaisia kannanottojakin on esillä runsain määrin. Perhettä koskevissa näkemyksissä on myös runsaasti eroavaisuuksia ja julkisesta keskustelusta

perheaiheista on erotettavissa erilaisia diskursseja. Esimerkiksi lastenkasvatukseen liittyvä asiantuntijatieto on paikoin myös ristiriitaista. Lisäksi lisääntymisasiheet näkyvät muun muassa alhaista syntyvyyttä koskevana huolipuheena.

Tietyt sanat olivat alkaneet ärsyttää minua. Miksi aina puhuttiin lapsiperheen arjesta? Arkihan oli elämää. Itse asiassa sana lapsiperhekin oli turha, elämä oli elämää eikä mitään ruuhkavuosia ollut, vain vuosia, jotka kiitäisivät ohitse ja joita jälkikäteen muisteli ja todennäköisesti kaipasi. Oma aika, mitä sekään oli? Tai pariskunnan yhteinen aika, se jota lehtijutuissa aina kehoitettiin vaalimaan vaikka sitten lasten kustannuksella? (IK, 288.)

Itkonen on esittänyt yllä olevan romaanikatkelman kaltaisia väkevän familistisia ja gnoomisialkin piirteitä sisältäviä lausuntoja myös medialle antamissaan haastatteluissa sekä uusimmassa *Teoriani perheestä* -teoksessaan. *Aamulehden* arviossa teoksesta kirjoitettiin: ”Kiinnostavia oivalluksia on paljon, mutta yksi yksinkertaisuudessaan nerokkaimmista koskee lapsiperheiden ikuista riidan aihetta: vanhempien oman ajan tarvetta” (Järvelä 1.3.2023). *Helsingin Sanomien* kolmen vuoden takaisessa kohua aiheuttaneessa henkilöjutussa taas kerrotaan, kuinka kirjailija on “[–] aloittanut yhden miehen taistelun, jotta perhe-elämästä tulisi julkisuuteen myös positiivisempia puolia” (Syrjälä 12.2.2021). Julkkiskirjailijana Itkonen on runsaasti näkyvillä ja pystyy näin jakamaan ajatuksiaan transmediaalisesti eri areenoja pitkin, kuten olen aiemminkin tutkielmassa osoittanut. Tämä myös mahdollistaa Itkoselle yhteiskunnalliseen keskusteluun sekä omasta kirjallisesta tuotannostaan käytävään merkitysneuvotteluun osallistumisen (vrt. esim. Arminen 2018, 291).

4.1. ”Tasaisessa työnjaossa oli puolensa” – jaettu vanhemmuus

Jaetun vanhemmuuden mallitarina on nykyisin tärkeä ja kulttuurisesti arvostettu vanhemmuusideaali etenkin koulutetuilla nuorilla kaupunkilaisvanhemmilla (Eerola 2018, 303, 305). Tällaista mallitarinaa noudattelevassa kertomuksessa kumpikin vanhempi osallistuu lastenhoitotyöhön, erityisesti hoivaan, ja sukupuolten tasa-arvo toimii sille keskeisenä pontimena (mt., 301–302, 304). Jaetun vanhemmuuden mallitarinassa onkin rutkasti yhtymäkohtia hoivaavaksi tai osallistuvaksi isyydeksi nimetyn mallitarinan kanssa. Jos jaetussa vanhemmuudessa tasa-arvopyrkimys on keskiössä, hoivaavassa isyydessä merkittävää taas on isästä itseltään lähtevä halu hoitaa lasta. Hoivaavan isyyden ohella onkin puhuttu myös osallistuvasta tai aktiivisesta isyydestä. (mt., 302.)

Ihmettä kaikki -romaanista on havaittavissa eritoten jaetun vanhemmuuden mallitarina sekä hoivaavan isyyden mallitarina, jotka liittyvät Eerolan (2018, 302) mukaan keskeisesti nykykulttuurissa vallitsevaan miesihanteeseen ja ilmenevät pääasiassa keskiluokkaisessa kontekstissa, mikä näkyy romaanissakin kuvatun perheen kohdalla. Paikoin onkin vaikeaa erotella, kummasta mallitarinasta romaanin kuvaukset kulloinkin ammentavat – katson, ettei tällä tosin ole suurta merkitystä, sillä jaetulla vanhemmuudella ja osallistuvalla isyydellä on toden totta paljon yhteistä (mt., 302). Yritän kuitenkin erottaa jaetun vanhemmuuden osallistuvasta isyydestä muun muassa kiinnittämällä huomiota siihen, kuvataanko vanhemmuutta ja kodin askareita yhteisinä, jaettuina ja yhdessä tehtävinä asioina. Seuraavassa lainauksessa kertoja tuottaa selkeästi jaetun vanhemmuuden mallitarinan mukaista kerrontaa:

Pitäisi hakea Korppu päiväkodista. Käydä K-marketin kautta, ostaa ainakin maitoa, hedelmiä, vihanneksia ja leipää. Mennä kotiin ja kohdata Rose. Alkaa siivota yhdessä, minun osaltani siis imuroida ja pestä lattiat. [--] Lämmittää ehkä sauna. Syödä iltapala. En vieroksu näitä arkisia toimia, tavallisesti ne täyttäsivät minut sillä hiljaisella tyytyväisyydellä, jonka ehkä vain perhe-elämä kaikessa ennustettavuudessaan voi ihmiselle antaa. (IK, 38–39.)

Kertoja esittää katkelmassa siivoamisen vanhempien yhteisenä suorituksena. Perhe-arkeen kuuluu myös kosolti rutiineja, kuten mainittu iltapalahetki. Lisäksi kertoja kuvailee saavansa perhe-elämästä ja arkisista toimista tavallisesti tyydytystä – nyt vain Rose-vaimon vaikea raskaus aiheuttaa huolta. Puhe kotitöihin ja lastenhoitoon osallistuvasta miehestä onkin kulttuurissamme varsin tavallista (Sihto, Lahti, Elmgren & Jurva 2018, 283). Jo sosiologi Matti Kortteen, johon Jokinen (1996, 101) viittaa teoksessaan, hahmotteli *Lähiö* -klassikkotutkimuksessaan (1982) miehen pehmentyvän palkkatyöläistyneessä ja kaupungistuneessa elämänmuodossa. Tällainen mies saa merkityksellisyyttä elämäänsä lastenhoidosta ja kotitöistä ja kykenee lisäksi avoimeen tunneilmaisuun (mt., 101). Romaanissa kuvattu perhe asuukin kaupungissa ja edustaa keskiluokkaista ydinperheideaalia. Hyväosaisuus ja keskiluokkaisuus välittyvät muun muassa kerronnasta usein esiin nousevista matkustelun, mökkielämän, musiikkikonser-teissa käymisen ja ravintoloissa syömisen kuvauksista.

Kuten jo aiemmin olen tuonut esiin, kertoja ja Rose näyttäytyvät romaanissa paitsi kelpo vanhempina myös monin muin tavoin nykyisten uusliberalististen ihanteiden mukaisina yksilösubjekteina. Romaanissa kuvataan, miten kumpikin paiskii hommia kuormittavassa tilanteessa:

Hoidamme töitämme. Istun nojatuolissa sairaalasängyn vieressä ja yritän tehdä editointeja New Orleansista kirjoittamaani matkajuttuun. Rose vastailee loppumattoon sähköpostitulvaansa ja lukee läpi sopimusluonnoksia, joita juristit hänelle lähettävät. (IK, 20.)

Myös romaanista ja Itkosen pariskunnasta laaditut mediakirjoitukset huokuvat menestyksen ja työteliäisyyden ideaaleja. Esimerkiksi *Ilta-Sanomien* on kuvittanut juttunsa otoksella, jossa pari poseeraa Linnan juhlissa vuonna 2016 (Åkman 30.8.2018). Uusliberalistisiin ihanteisiin liittyy se, että ihmiseltä odotetaan sopeutuvuutta muuttuviin tilanteisiin sekä vastoinkäymisten sietämistä (Mustosmäki & Sihto 2019, 170). Tämä eetos välittyy kirkkaasti Maija Itkosen *Ilta-Sanomille* antamasta kommentista: ”Tajusin, että ei ole ihmistä, jolla ei olisi mitään vaikeuksia joko itsellään tai lähipiirissään. Vaikeuksien yli täytyy vain jatkaa ja mennä eteenpäin” (Åkman 30.8.2018). Tällaisen puhutavan voi tulkita myös hieman löysähkönä puheena resilienssistä, kun elämässään hyvin menestynyt ihminen peräänkuuluttaa elämän vaikeuksista selviytymistä ja ylipääsemistä. Romaanissa puolestaan on esimerkiksi seuraava katkelma, jossa kuvataan, miten kertoja lähtee lasten kanssa retkipäivää viettämään Rosen jäädessä kotiin töitä paiskimaan:

Kotiin palatessani olen onnistunut laatimaan toimintasuunnitelman. Ehkä Rose on odottanutkin sitä minulta, ainakin hän hyväksyy sen vastaan väittämättä. Pokémon-retkeä Suomenlinnaan on toivottu jo pitkään. Teen sen poikien kanssa tänään, Rose jää kotiin ja tekee työt jotka hänen on tehtävä. (IK, 42.)

Romaanissa Rosea kuvataan paitsi optimistisena myös erittäin työorientoituneena ihmisenä. Tämä ilmenee esimerkiksi seuraavassa katkelmassa, jossa kertoja miettii bänditreeneihin myöhässä saapuessaan arjessa ja töissä jaksamista vaikeuksien keskellä ja sen välittymistä muille ihmisille:

Näkykö minusta mitään päällepäin? Näkykö kenestäkään koskaan? Onhan Rosekin hoitanut näiden viikkojen aikana vaikka mitä, palavereita ja esiintymisiä, stressaavia neuvotteluita, ja selvinnyt siitä kaikesta saamatta mistään edes minkäänlaista psyykkistä apua kohtuuttomaan kuormaansa. Olemme niin helvetin taitavia peittämään sisimpämme, ainakin siihen asti kunnes romahdamme. (IK, 94–95.)

Rose ja tämän esikuva Maija ilmentävätkin uusliberalistisen boss lady-energian, startup-yrittäjyyden ja uranaisuuden ohella vahvan naisen ja äidin myyttistä trooppia (ks. Jokinen 1996, 189). Vahvuusretoriikka on tyypillisesti läpäissyt puhetta suomalaisesta naisesta (Markkola 2002, 90). Myös kaikenjaksava ja -kärsivä äiti on vanha myytti: ”äiti jaksaa aina”, kestää mitä

vaan eikä koskaan hylkää (Jokinen 1996, 16, 82; Mustosmäki & Sihto 2019, 160). Romaanissa ja sen ulkopuolisessa mediajulkisuudessa kuvattu kova bisnes- ja uranaisuus yhdistettynä äitiyteen tuottaa kuitenkin tällaisen kaikenkärsvän, uhrautuvan ja muut aina itsensä edelle asettavan äitimyytin kanssa ristiriidassa olevan äitiyskäsityksen. Rosen hahmo ja Maija Itkonen näyttäytyvät keskiluokkaisina yrittäjänaisina ja -äiteinä, jotka pyrkivät etenemään urallaan perheellistymisestä huolimatta. Tämän tyyppisestä työn ja vanhemmuuden (käytännössä useimmiten äitiyden) yhteensovittamisesta, vanhemmuuden intensivoitumisesta ja lastenkasvatuksen projektimaisuudesta onkin käyty viime vuosina yhteiskunnallista keskustelua. Viite tähän?

Vaikeasta elämäntilanteesta sekä kertojan ja Rosen vähentyneistä voimavaroista huolimatta Joonatanilla ja Korpulla on romaanissa kuitenkin rakastavat ja kannustavat vanhemmat sekä turvalliset kotiolut. Lisäksi lapsille on tarjolla tyyppillisesti keskiluokkaisiksi ja kehittäviksi miellettyjä harrastuksia, kuten soitto-opintoja musiikkiopistossa. Perhe-elämään liittyvän sisarus-ten keskinäisen nahistelun kuvaamisen ohella keskiluokkaisuutta ilmenee hyvin seuraavasta katkelmasta, jossa kuvataan perheen joulunviettoa ulkomaan matkalla Uudessa-Seelannissa:

Jouluaattoa vietimme Pictonissa, pienessä idyllisessä satamakaupungissa Eteläsaaren koilliskärjessä. Päivällä olimme käyneet etsimässä delfiinejä, olisimme Joonatanin kanssa saaneet uida niiden seassa, mutta delfiinejä ei ollut löytynyt. Se harmitti hiukan muttei pitkään, olimme syöneet neljän ruokalajin jouluaterian viehättävän ranskalaistyyppisen ravintolan sisäpihalla miellyttävässä parinkymmenen asteen lämmössä ja katselleet auringon laskevaa kaarta Cookinsalmen yllä. Ruokalajien välillä olimme pelanneet Unoä. Pojat olivat tapelleet. Olimme suuttuneet heille, he olivat lopettaneet hetkeksi ja aloittaneet sitten taas uudestaan. Se kaikki kuului asiaan, se oli perhe-elämää – jos emme välillä olisi ärsyttäneet toisiamme, emme olisi olleet läheisiä. (IK, 164–165.)

Romaanissa kuvatulla perheellä on myös läheiset suhteet isovanhempiin, jotka toimivat tarvittaessa lastenhoitoapuna. Itkonen kuvailee välejänsä lapsuudenperheeseensä ja vanhempiinsa lämpimiksi myös esimerkiksi *Eevassa*: ”Jos kysytään, kenen puoleen käännyin, kun kaipaan lohdutusta, niin alle kolmikymppisenä olisin vastannut, että äitini, ja monissa asioissa tietysti vaimoni (Wirtavuori 23.4.2023). ”Äidin kanssa olen aina puhunut paljon, eikä suhde isäänkään ole ollut etäinen” (mt.). Haastattelussa kirjailija pohtii myös omia ja vanhempiensa

arvoja, joiden hän näkee olevan ”yllättävän” lähellä toisiaan. ”Olemme keskiluokkaisen kunnollisia, eteenpäin pyrkiviä ja suvaitsevaisia. Joissakin asioissa varsinkin isä on toki konservatiivisempi.” (Wirtavuori 23.4.2023.)

Juuri isovanhempien kuvausten kautta romaanissa aukeaa kiinnostavia näkökulmia vanhemmuuteen liittyviin eroihin eri sukupolvien välillä. Kertoja esimerkiksi muistelee äitinsä kanssa lapsuuttaan ja pikkuveljelleen tehtyä leikkausta. Äiti on viettänyt aikaa pikkuveljen kanssa sairaalassa ja isä on mennyt siksi aikaa hiihtämään: ”Hiihtämään, minä ajattelin. Hiihtämään, voi helveti.” (IK, 262.) Kertoja äimistelee oman isänsä toimintatapoja silloisessa vaikeassa elämänvaiheessa ja peilaa tapahtunutta nykyhetkeen ja omaan tilanteeseensa:

Jos aika olisi ollut toinen, jos yhteiskunnan sosiaaliset normit olisivat olleet toisenlaiset, ehkä minäkin olisin käyttäytynyt samalla tavalla: jättänyt kolme kuukautta etuajassa syntyneet lapseni vaimon kontolle ja väistänyt kaiken tämän vaikean. [--] Mutta mistä olisin silloin jäänyt paitsi? Rintakehääni kenguruhoitossa raapivista pikkukynsistä. Suloisesta, puhtaasta pääläen tuoksusta, joka rauhoitti mieleni melkein aina sitä haistelllessani. Ihon kosketuksesta ihoa vasten, vauvan hennon mutta silti tasaisen hengityksen lämmöstä – muun muassa tästä ja paljosta muusta. En kadehtinut isäni sukupolven miehiä, jatkuvassa läsnäolossa ja tasaisessa työnjaossa oli puolensa, osasin asioita joita suurin osa heistä ei ikinä ollut oppinut eikä ehkä osannut edes kuvitella. Hehän eivät pidelleet lapsenlapsiaankaan vauvoina edes sylissä; poikamme olivat siirtyneet heidän maailmaansa ehkä siinä vaiheessa kun osasivat kävellä tai sanoivat ensimmäiset sanansa. (IK, 262.)

Kertoja vaikuttaa tyytyväiseltä nykyisiin jaetun vanhemmuuden ja osallistuvan isyyden ideoihin verratessaan niitä vanhempiensa sukupolven etäisempään isyyteen. Isyys näyttäytyy kohdassa sekä hyvin ruumiillisena ja tunteellisena että arkisena ja työntäyteisenä. Huomio kiinnittyy etenkin ruumiillisuuspuheeseen, jota kertoja tuottaa katkelmassa runsaasti. Kertoja kuvailee rintakehää raapivia vauvan pikkuisia kynsiä, pääläen tuoksuttelua, ihokosketusta ja hengityksen lämpöä. Isyyttä romantisoidaan voimakkaasti ja kerronnasta nousee esiin hyvin kokonaisvaltaisesti erilaisia aistihavaintoja.

Ruumiillisuuden ja hellien tunteiden lisäksi vanhemmuus ja erityisesti isyys hahmottuu lainauksessa käytännön työnä ja taitoina, konkreettisena asioiden osaamisena. Juuri kotitöiden ja lastenhoidon tasaisemmasta jakautumisesta johtuva tiettyjen asioiden osaaminen erottaa kertojan mukaan modernin tasa-arvoisyyden aiempien sukupolvien isyydestä. Lisäksi eroa eri

sukupolvien isyydessä kuvataan myös vahvasti sen kautta, miten kertojan vanhempien sukupolven isät ovat jääneet paitsi katkelmassa kuvatusta kokonaisvaltaisesta läheisyydestä.

Romaanista voi myös lukea eräänlaisen *korjaavan isyyden tarinan* soveltaen Jokisen (1996, 190) äitiyttä käsittelevässä tutkimuksessaan esittämää käsitettä *korjaavan äitiyden tarina*. Korjaavalla äitiydellä tarkoitetaan sitä, etteivät äidit tuomitse omien äitiensä käytöstä ja että he ymmärtävät näiden elämän kontekstia ja reunaehtoja. Naiset siis oivaltavat äitiensä tehneen parhaansa jaksamisensa, kykyjensä ja aikakautensa normien puitteissa. Korjaava äitiys oli yleisin Jokisen tutkimuksesta ilmenevä muistamisen tapa. (mt., 62, 190.) Samoin kertojan voi nähdä hahmottavan oman isänsä tavan toteuttaa isyyttä elinaikansa kontekstille tyypillisesti, ja tätä kautta kertoja myös suhtautuu siihen ymmärtävästi. Kertoja muistelee lapsuuttaan ja kuvailee suhdettaan vanhempiinsa:

Äiti meidät kaikki oli kasvattanut, minutkin. Ei toki yksin, isäkin oli ollut koko lapsuuteni omalla tavallaan johdonmukainen ja luotettava, hänkin oli minulle tärkeä, mutta päävastuu meidän hyvinvoinnistamme ja erityisesti tunteistamme, se joka nykyään jakaantui tasan, oli kuulunut itsestään selvästi äidille. Äiti oli istunut Helsinginbussissa pimeinä keskitalven aamuina 80-luvun alussa. Äiti oli päivystänyt pikkuveljen sängyn vieressä ja tukahduttanut oman huolensa, ehkä leikkinyt hänen kanssaan ja lukeut hänelle, yrittänyt selittää hänelle tilannetta niin että kohta kaksivuotias voisi sen ymmärtää. (IK, 262.)

Edellä olevassa lainauksessa isän rooli hahmottuu suurelta osin hänen poissaolonsa kautta, kun kertoja kuvailee, mitä kaikkea äidin kontolla on ollut. Kerronnassa myös alleviivataan vanhemmuuden ja eritoten tunnetyön jakaantumista tasan nykyajan normina. Tutkimusten mukaan naiset kuitenkin tekevät leijonanosan paitsi kotitöistä ja lastenhoidosta myös tunnetyöstä vielä tänäkin päivänä (Sihto, Lahti, Elmgren & Jurva 2018, 280). Arlie Hochschildin (1979) tutkimuksiin viitaten Eerola ja Pirskanen (2018, 21) mainitsevat käsitteen *emotion work*, jolla tarkoitetaan juuri tällaista arkisissa ihmissuhteissa tapahtuvaa tunnetyötä, minkä kertoja esittää jo jakautuvan nykyisin tasa-arvoisesti sukupuolten välillä.

Tunnetyö on perinteisesti länsimaissa sekä mielletty että painottunut naisten tehtäväksi. Viime aikoina on tosin ilmennyt viitteitä siitä, että tilanne olisi kehkeytyvässä toiseen suuntaan, kun myös miesten odotetaan kantavan tunnetyöstä vastuuta aiempaa laaja-alaisemmin. Tunnetyötä tehdessään yksilö pyrkii esimerkiksi edistämään muiden perheenjäsenten hyvinvointia, vastaamaan toisten tarpeisiin ja pitämään sopua yllä perhesuhteissa kontrolloimalla,

muokkaamalla ja vaikkapa tukahduttamalla omia tunteitaan ja tunnereaktioitaan. Todelliset tunteet saatetaan siis sysätä syrjään pyrittäessä sopuun ja kaikkia miellyttävään tunnelmaan. (Eerola & Pirskanen 2018, 21; Notko & Sevón 2018, 69.) Romaanista nouseekin esiin jonkin verran tunnetyön tasaisempaan jakaantumiseen viittaavaa kerrontaa. Seuraavassa alaluvussa syvennyn tähän tarkemmin.

4.2 ”Olin hyvä siinä” – hoivaava isyys

Romaanista erottuu myös hoivaavan tai osallistuvan isyyden mallitarinaa mukailevia kuvauksia, mistä ilmeni viitteitä jo edellä. Jaetun vanhemmuuden ja hoivaavan isyyden kertomukset risteävät kerronnassa esiintyen usein päällekkäisinä, kuten niillä Eerolan (2018, 302) mukaan onkin herkästi tapana. Seuraavassa katkelmassa kertoja tuottaa hoivaavaa isyyttä ja sen ohella jaettua vanhemmuutta:

Kun saisin vauvat kotiin, en valittaisi pikkujutuista. En yksinkertaisesti kehtaisi. Vaihtaisin vaipat. Syöttäisin soseet. Pukisin bodyt. Kaikki olisi tehtävä kahdesti luke-mattomia kertoja, mutta minä tekisin sen.” (IK, 288.)

Keskoskakoset ovat viettäneet kesän hoidossa vastasyntyneiden teho-osastolla. Tuore suurperheen isä tiedostaa tulevan koti- ja hoivatyön määrän valtavan kasvun verrattuna vanhaan, kahden lapsen kanssa elettyyn arkeen. Kertoja kuitenkin ajattelee, ettei tilanteessa sovi valittaa, vaan keskosvauvojen kriittisten vaiheiden jälkeen on huojentavaa päästä saman katon alle. Hoivaavan isyyden kertomusta noudattaen kertoja maalailee tulevaisuuttaan:

Ympärilläni olisi entistäkin enemmän elämää. Enemmän ääntä, enemmän hoidettavia asioita. Oli päivänselvää, että kaikki niistä eivät pysyisi näpeissäni.

Toisaalta haittasiko se? Rauha kumpusi kaaoksesta, tyyneys metelistä. Onni syntyi siitä, että suoritti vastaan kapinoimatta eteensä kaatuvat, välttämättömät tehtävät.” (IK, 288.)

Osallistuva isyys välittyy myös romaanin alkupuolella kohdasta, jossa kertoja kuvailee isän ”tavallista iltapäivää” ja arkisia toimia, jonka ylle kumppanin epävarma raskaus kuitenkin langettaa varjonsa: ”Joonatan tulee musiikkiopistolta viiden maissa, pian sen jälkeen kun olemme ehtineet Korpun kanssa kotiin. [--] Siivoan keittiöstä aamun sotkuja, ladon astioita koneeseen, tavallista taas, tavallinen iltapäivä [--]” (IK, 24–25). Romaanista nousee siis esiin kotitöitä tekevän miehen hahmo, joka esitetään kerronnassa tuiki tavallisena. Naiset kuitenkin tekevät

tutkimusten mukaan valtaosan kotitöistä vielä nykyisinkin (Sihto, Lahti, Elmgren & Jurva 2018, 280), vaikka jo 1960-70-lukujen tasa-arvoprojektin eräs tavoite oli niiden tasaisempi jako miesten ja naisten kesken (Jokinen 1996, 101). Kertoja myös kuvaa kehnona asiana, kuinka ”juuri tänään en tosin jaksa laittaa ruokaa vaan olen työntänyt uuniin pellillisen ranskalaisia ja kalapuikkoja. Joonatan ihmettelee sitä. Emmehän juuri koskaan syö näin, miksi nyt?” (IK, 24–25.) Tässäkin kohdassa huomio kiinnittyy perheen hyväosaaisuuteen – ruokaa on sentään tarjolla, vaikkakin tavallisesta poiketen einestä.

Hoivaavan isyyden mallitarinassa keskiössä on isän oma tietoinen pyrkimys läsnäoloon (Eerola 2018, 302, 305). Romaanissa kertoja sanoittaa tuntojaan tuoreena suurperheen isänä ja epäroï, miten läsnä olevuuden ideaali tulee toteutumaan ja aika riittämään kaikille neljälle lapselle: ”Neljä lasta oli aivan liikaa. Minulla ei ikinä riittäisi aikaa heille kaikille. Ei sitä riittänyt edes kahdelle, olisin halunnut huomata kaiken, muistaa kaiken, olla kaikessa läsnä, se ei ollut mahdollista [--]” (IK, 235). Läsnä olevuuden ja intensiivisen vanhemmuuden, etenkin äitiyden, ideaaleista on etenkin 2010-luvulla tullut näkyviä ja voimakkaita kulttuurisia ihanteita, jotka ilmenevät tyypillisesti keskiluokkaisessa kontekstissa (Mustosmäki & Sihto 2019, 158–159, 170). Myös seuraavassa lainauksessa kertoja pohtii isyyttä läsnä olevuuden ja edellä mainitsemani tunnetyön tekemisen kautta kuvaten samalla merkityksellisyyttään vanhempana ja viitaten tarpeellisuuteensa:

Minua tarvittiin. Joonatan ja Korppu tarvitsivat minua, heidän onnellisuutensa oli kiinni minun henkisestä tasapainostani. Vaikka en osaisikaan vielä olla vauvojeni kanssa, heidän kanssaan minun oli osattava. (IK, 219.)

Kertoja tuottaa puhetta, jossa lasten onnellisuuden ja vanhemman, tässä tapauksessa isän, henkisen hyvinvoinnin välille vedetään yhtäläisyysmerkit. Tällaista riskitietoisuutta esiintyykin rutkasti nykyisissä vanhemmuuskäsityksissä. Vanhemmuus hahmottuu näissä näkemyksissä ensiarvoisen tärkeänä, deterministisenä ja peräti lapsen loppuelämän hyvinvointia määrittävänä. (Mustosmäki & Sihto 2019, 168, 179.) Tällainen ymmärrys vanhemmuudesta kytkeytyy vahvasti myös edellä mainitsemaani uusliberalismiin, jossa ihmiseltä vaaditaan elämän- ja riskienhallintaa sekä sopeutuvuutta (mt., 170). Kertoja jatkaa arvioiden onnistumistaan isänä: ”Minä myös osasin. Olin hyvä siinä. Olin kohtuullisen hyvä isä. Ei se ollut vaikeaa jos ei vain kadonnut oman päänsä sisään, ja lapset tekivät kaikkensa ettei niin tapahtuisi [--]” (IK, 219).

Näin romaanista hahmottuu, kuinka kertoja kokee isyyden kohtuullisen helpoksi, mutta pikukeskosten vointi tahtoo vain vallata mielen alituisen. Kertojasta tuntuu kuitenkin, että isommat lapset Korppu ja Joonatan ”[--] kiskoivat minua sekä tahallaan että tahtomattaan takaisin elämään, jota oikeasti elimme” (mt.,).

Osallistuvan isyyden mallitarinan piirteitä nousee esiin myös muun muassa *Helsingin Sanomien* haastattelusta, jossa Itkonen kuvailee ottaneensa paljon vastuuta lastenhoidosta kotona Maija-vaimon luodessa rymisten uraa. Artikkelissa kirjoitetaan, kuinka Itkosta ”[--] otti välillä koviin, että hän vietti enemmän aikaa lastensa kanssa kuin hänen puolisonsa, joka matkusteli pitkin maailmaa kokouksesta toiseen” (Laari 5.3.2023). Itkonen tosin myös tunnustaa vaimonsa panoksen perhearjen sujuvuuden kannalta mainitessaan haastattelussa esimerkiksi perheen vaatetuksesta huolehtimisen Maijan alueena:

”[--] olin myös harhainen siinä ajatuksessa, että minä pyöritän tätä kaikkea, kun enhän minä pyörittänyt. Oli paljon asioita, joita Maija teki koko ajan taustalla. Hän esimerkiksi pyöritti koko nelilapsisen perheen vaatehuoltoa, jossa on valtava työ.” (Laari 5.3.2023.)

Itkosia käsittelevistä mediateksteistä nousee siis myös esiin samantyyppistä vanhemmuuden mallitarinoita noudattelevaa puhetta kuin romaanista. Yhdessä romaanin kanssa mediakirjoitukset osallistuvat myös Itkosen imagon ja brändin rakentumiseen. Kun toimittaja kirjoittaa *Helsingin Sanomien* artikkelissa sivulauseessa, miten Itkonen ”[--] täyttää kotonaan Arabianrannassa kannuun oman kesäpaikan marjoista tehtyä mehua”, se ikään kuin täydentää ja jatkaa samaa tarinaa omakohtaisen romaanin ja siinä kuvattujen asioiden kanssa (Laari 5.3.2023). Ja kun Itkonen esittää haastatteluissa samankaltaisia ajatuksiaan ja elämänohjelmaisia oivalluksiaan perhe-elämästä, kuin kertoja romaanissa, on tarinointi myös eheää niin itse romaanissa kuin sitä kehystävässä mediajulkisuudessa. Tällä tavoin jo aiemmin tutkielmassa mainitsemani monikanavainen brändin edistäminen välittyy Itkosen toiminnasta hänen hyödyntäessään monipuolisesti eri alustoja näkyvyytensä takaamiseksi: Perinteisessä mediassa julkaistujen Itkosesta kertovien henkilöjuttujen ja kirja-arvioiden lisäksi hän on itse aktiivinen sosiaalisessa mediassa, esiintyy televisio- ja keskusteluohjelmissa, toimii kolumnistina ja osallistuu ahkerasti erilaisiin kirja-alan kampanjoihin ja tapahtumiin.

Minulla oli Rose, Joonatan ja Korppu. Ja nyt, vaikka tuskin olin sitä vielä ehtinyt tajuta, minulla oli myös pikku tiikeri ja pikku karhu. Juuri muuta minulla ei ollut, ja heidän puolestaan olisin tehnyt mitä tahansa, luopunut ilomielin vaikka viimeisestäkin ystävästäni. (IK, 214.)

Edellisestä katkelmasta on mahdollista lukea perheelle omistautumisen ohella tyyppillisesti äitiyteen, ja miksei myös isänä oloon liitetty suojelevuuden ihanne – perinteisestihän suojelevuus on nähty sangen maskuliinisena ominaisuutena. Kun kyse on vanhemmuudesta, lapsen suojeleminen näyttää joidenkin käsitysten mukaan vanhemman velvollisuutena, joka edellyttää lisäksi omien tunteiden peittämistä (Mustosmäki & Sihto 2019, 167). ”[m]inun tehtäväni olisi suojella häntä. Peittää oma kurkkua kuristava kauhuni”, kertoja pohtii suojelevuuden tärkeyttä ja tunnetyön merkitystä korostaen havaitessaan poikansa Joonatanin joutuvaan paniikinomaisen huolen valtaan. (IK, 42.) Kertoja tuumii myös Korpun päiväkodin kevätjuhlassa lastenlorun innoittamana ja liikuttamana, miten olisi kernaasti ”[--] mitään pelkäämätön, rauhallinen tilanteessa kuin tilanteessa. Mutta minä halusin juosta karkuun ja alkaa parkua.” (IK, 201.) Nämä ajatukset, kuten kertojan suojelevuuskin, voidaan tulkita niin tietynlaisten maskuliinisuuden kuin isyyden ideaalien kautta, mutta välttämättä ne eivät liity toisiinsa. Kertoja myös kuvailee itseään romaanissa pelkuriksi ja pelleksi, ja pohtii ennen pikkukeskosten syntymää, mitä hyötyä on ”[--] tällaisesta miehestä: pelkurista?” (IK, 174, 188). Tällaisen pohdinnan voi myös nähdä liittyvän käsityksiin tietynlaisesta voimakkaasta, pystyvistä ja rohkeasta maskuliinisuudesta.

Seuraavassa lainauksessa romaanin kertoja kuvaa ajatuksiaan perheyksiköstä ja avaa perheen merkitystä itselleen ennen pikkukeskosten syntymää. Lainauksesta nousee myös esiin isän halu suojella ja pitää perhe turvassa. Lisäksi kohdasta on havaittavissa hieman samankaltaista haluttomuutta omien etuoikeuksien tai rakenteellisen yhteiskunnallisen eriarvoisuuden pohdintaa kohtaan, jota käsittelemme jo aiemmin kirjailijäkäsitysten tarkastelun yhteydessä:

Varmasti tiedän vain sen, että vahvemmin kuin koskaan tunnen olevani sitoutunut tähän yhtä aikaa sekä lujaan että hauraaseen yksikköön, jonka yhdessä muodostamme. Minä ja nämä kolme muuta, vain ja ainoastaan me. Haluan suojella meitä. Pitää meidät turvassa. Oikeastaan mikään muu ei tunnu millään tavalla merkitykselliseltä. Minua ei kiinnosta ydinperheen mahdollisesti etuoikeutettu asema yhteiskunnassa, ei vaivaa perhe-elämään jollain tavoin sisään kirjoitettu maailman pois sulkeminen ja sitä kautta itsekkyyks, ei ainakaan juuri nyt – minulla on tämä perhe ja paljon muuta minulla ei ole. (IK, 27–28.)

Jokisen (1996, 166) äitiyteen liittämiä näkemyksiä soveltaen voidaan ajatella, että vanhemmuudessa, josta modernit, jaettu vanhemmuutta ja osallistuvaa isyyttä edustavat nykyisätkin pääsevät osalliseksi, on paljon ajattomuuteen ja toistuvuuteen liittyvää. Tällä tarkoitetaan siihen kuuluvien tunteiden samankaltaisuutta ja eräänlaista monumentaalisuutta – vanhemmuutta saatetaan representoida sijoittamalla se vaikkapa jollain tapaa ikaikaiseen, kulttuurisesti kiteytyneeseen (mielen)maisemaan (mt., 27–29). Romaanistakin tällainen kuvaus löytyy:

Keitämme kahvit ja istumme kuistilla vierekkäisillä keinutuoleilla, villashaalit jalkoja lämmittämässä niin kuin vanhoilla ihmisillä. Korppu häseltää ympärillämme. Joonatan selaa Instagram-tiliään. Järvenselkä on iltapäiväaurion kiillottama ja täydellisen tyyni. (IK, 83.)

Huolten keskellä mökki-idylli tarjoaa vanhemmille seesteisen lepo hetken, jossa isäkin voi tunnelmoida perhe-elämän ja vanhemmuuden ihanuutta. Isyys, vanhemmuus ylimalkaan, näyttäytyy tuokiokuvassa rauhallisena ja auvoisana, ehkäpä jo jollain tapaa monumentaalisenakin.

4.3 ”Jos lopulta kaikki kuitenkin palaa biologiaan” – äidin ensisijaisuus

Romaanista ilmenevien jaetun vanhemmuuden ja hoivaavan isyyden kertomusten lisäksi kerronnasta on myös havaittavissa historiallisesti tunnettu, jopa myyttinen vanhemmuuden mallitarina, jossa äiti näyttäytyy erityisenä, ensisijaisena ja tunnetyön kannalta tärkeimpänä lapsen hoivaajana. Kertomuksia ja käsityksiä äidistä hoivaavampana vanhempana on tutkinut muun muassa Molly Andrews, johon Eerola viittaa artikkelissaan. Äidin ensisijaisuuden mallitarina tuo Eerolan (2018, 303) mukaan mieleen äitimyytin – näkemykset äidin ensisijaisuudesta pohjaavat muun muassa biologiaan ja ”luonnollisuuteen”, ja niitä perustellaan esimerkiksi synnyttämällä ja raskaudella, Eerola (2018, 303) esittää Vuoren tutkimuksiin viitaten. Tällainen näkemys äidin roolista ja ajatus sukupuolten ”luonnollisesta” työnjaosta on historiallisesti tarkastellen pitkälti antropologian, biologian ja psykologian kaltaisten tieteenalojen sanelema (Wardrop 2012, 37–38). Tässä mallitarinassa äidillä ja lapsella nähdään olevan aivan erityinen kiintymys- ja tunnesuhde, ja äidin ensisijaisuuden myötä jaettu vanhemmuus ja hoivaava isyys asettuvat kyseenalaisiksi (Eerola 2018, 303, 307).

Äidin ensisijaisuuden mallitarinan mukaista kerrontaa välittyy romaanista erityisen tehokkaasti kohdista, joissa kuvataan Rosen vaikeaa ensimmäistä raskautta ja pohdintoja sen keskeytyksestä sekä kertojan suhdetta omiin vanhempiinsa. Rosen raskaudenkeskeytystä kuvailaan lopulta naisen omana päätöksenä voimakkaasti biologista puolta painottaen:

Jos asiaa katsoo biologian näkökulmasta, asia on yksinkertainen. Päätös raskauden keskeyttämisestä, oli tilanne sitten millainen tahansa, on naisen oma ja syvästi henkilökohtainen. Olen koko ajan riehunut aivan turhaan.

Mutta mitä silloin lopulta merkitsee perhe? Mikä on minun osani siinä? Mitä on olla isä, vieläpä moderni pohjoismainen kaikkeen vähintäänkin tasavertaisesti osallistuva kaikesta huolehtiva isä, jos lopulta kaikki kuitenkin palaa biologiaan eikä isän mielipiteellä ole väliä?” (IK, 121.)

Kertoja reflektoi katkelmassa omaa rooliaan modernina ja kaikkeen tasavertaisesti osallistuvana isänä. “[--] lapsi on hänen sisällään, lopulta hän päättää mitä tapahtuu”, moderni isä tuumii tuskastuneena (IK, 121). Äidin ensisijaisuuden mallitarina perustuukin juuri ”luonnollisuuteen” ja biologiaan ja sitä oikeutetaan tyyppillisesti muun muassa raskauteen ja synnyttämiseen vedoten (Eerola 2018, 303). Myös sairaalapastorin mielestä “[p]äätös on perheen yhteinen, mutta toimenpiteeseen menee Rose, siinä mielessä äiti lopulta päättää” (IK, 119). Rosen kummitähdinkin mukaan “[s]e on äidin ratkaisu. Kenenkään muun ratkaisu se ei voi olla.” (IK, 126.) Rose taas kokee tullessa joka suunnasta painostetuksi raskaudenkeskeytykseen, ja että hänet on jätetty tilanteessa yksin: ”Sun päätös se on. Teidän. Sen papin. Niitten lääkäreitten. Teidän kaikkien. Mut on jätetty aivan yksin”, hän vastaa (IK, 130). Kertoja kuitenkin katsoo juuri raskauden aiheuttavan kuilun äidin ja isän välille:

Tiedän eron miehen ja naisen välillä, kaikesta rakkaudesta ja hyvistä aikomuksista huolimatta isän ja äidin väliin avautuvan parhaassa tapauksessa yhdeksän kuukauden mittaisen kuilun, jota mikään ammattini minussa mahdollisesti jalostama toisen ihmisen aivoihin asettumisen taito ei voi ylittää ja joka minun kokemukseni mukaan kuroutuu umpeen vasta ja täsmälleen sillä hetkellä, kun lapsi tulee kohdusta ulos ja on molempien yhtä lailla konkreettisesti kosketeltavissa. (IK, 13.)

Katkelmassa tuotettu puhe siitä, kuinka raskaus muodostaa vanhempien välille railon, ilmaisee äidin ensisijaisuuden mallitarinan mukaista kerrontaa. Myös kertojan ja Rosen ollessa sairaalassa keskoskaksosten tehdessä tuloaan maailmaan kertoja kuvaa nukkuneensa synnytystä edeltävänä yönä paljon paremmin kuin Rose, joka taas on valvonut koko kuluneen kevään: ”Ja minä nukuin. En niin kuin lapsi, en välillä heräämättä, en vailla ajatuksia, mutta ilman mitään fyysisiä kipuja, ruumiiltani samanlaisena kuin aina, [--]” (IK, 183). Tämänkin kertoja paikantaa

ruumiillisuuteen ja raskauteen, jonka vuoksi miehen rooli on olla "[--] yhtä aikaa osallinen ja sivullinen" (mt.). Itkonen muotoilee saman ajatuksen myös *Iltalehdeissä* näin: "Vanhemmuuden voi jakaa tasan, mutta raskautta ei. Raskaus tapahtuu vain naiselle. Se on itsestään selvä asia, mutta myös hätkähdyttävä." (Lehtikanto 30.8.2018).

Kiinnostavaa on myös, millä tavoin romaanin kertoja ounastelee yllä olevassa lainauksessa kirjailijantyön vaikuttavan oletettavasti suotuisasti kykyyn asettua toisten ihmisten "aivoihin". Viime vuosikymmeninä kaunokirjallisuuteen on nimittäin liitetty voimakasta hyötypuhetta, ja lukemisen yhteydessä on keskusteltu etenkin empatiavaikutuksista. Niin humanistit kuin neurotieteilijät ovat yhdistäneet empaattisten kykyjen kehittymisen lukemiseen, ja lukijan samastumista kirjallisuuden henkilöhahmoihin on pidetty näiden tunnevaikutusten edellytyksenä tai tuottajana. Tällaiset väitteet kirjallisuuden kognitiivisista ja moraalista hyödyistä ovat saaneet viljalti suosiota ja näkyvyyttä. (Isomaa 2016, 71; Mikkonen 31.1.2020; Mäkelä 2020b, 263.)

Artikkelissaan "Reading literary fiction improves theory of mind" (2013) sosiaalipsykologit Emanuele Castano ja David Comer Kidd esittivät korkeakirjallisuuden lukemisen jalostavan monella tapaa yksilöiden tunne-elämää. Empiirisiin koeasetelmiin perustuneesta tutkimuksesta uutisoitiin aikanaan näyttävästi. Tutkimuksen mukaan nimenomaan korkeatasoinen kirjallisuus vaikuttaa kehittävän mielen teoriaa, eli arkiymmärrystä toisten ihmisten mielentiloista ja aikeista. Kognitiivisessa psykologiassa tämä nähdään edellytyksenä empatiakyvylle, tunneälylle sekä sosiaalisille taidoille. Castanon ja Kiddin tutkimus laskeutui hedelmälliseen maaperään ja nosti viimeistään lukemisen empatiavaikutukset monien huulille, vaikka muitakin vastaavantyyppisiä tiedeuutisia julkaistiin samoihin aikoihin ja julkaistaan edelleen (Mäkelä 2013, 22–23; Björninen, Mikkonen, Yli-Juonikas 2020, 242, 247.) Tunteiden ja kirjallisuuden suhteiden monitieteinen tutkimus ei kuitenkaan ole aivan yksinkertaista, kuten Saija Iso-maa (2016, 65) huomauttaa. Tällaisten ilmiöiden kuvaustasot vaihtelevat eri tieteenaloilla reippaastikin tunteiden biologisesta pohjasta aina filosofiseen emotioiden analyysiin (mt., 65). Mitä juuri lukemisen tuottamiin tunnevaikutuksiin tulee, Laura Karttusen (2011, 79) mukaan aivotutkimus ei vaikuta tarjoavan riittäviä välineitä esimerkiksi mainitun empatian kaltaisten moniulotteisten tunteiden analyysiin.

Tunteita ja lukemista käsittelevien kokeellisten tutkimusten asetelmiin, aineistoihin ja käsitteisiin liittyikin siis kosolti ongelmia ja epämääräisyyttä. Taiteiden näkökulmasta vaikkapa kokeellisen psykologian tutkimusmenetelmät vaikuttavat varsin karkeilta (Björninen, Mikkonen, Yli-Juonikas 2020, 248). On esimerkiksi huomattava, että lukijoiden kognitiiviset kyvyt, empaattiset taipumukset ja elämänhistoriat poikkeavat toisistaan. (esim. Mikkonen 31.1.2020.) Muun muassa aika, paikka, kulttuuri, sukupuoli, luokka sekä etninen tausta vaikuttavat myös lukemiseen ja teosten tulkitsemiseen, kuten Annat Helle & Hollsten (2016, 12) kirjoittavat. Myös feministinen kirjallisuudentutkimus lähtee siitä oletuksesta, että tutkijan omat kokemukset, oma kulttuurinen ja sosiaalinen ympäristö sekä historia määrittävät aina lukuprosessia ja tekstin kontekstuaalistamista (Rojola 2004, 36). Näin ollen kirjallisuuden empatiavaikutuksiin ja lukemiseen kytkeytyvään hyötypuheeseen, joka myös on auttamattoman keskiluokkaista, kannattaakin suhtautua varauksella (esim. Ylikangas 22.8.2019). Itkonen myöntää itsekin ärtyneensä moiseen julkisessa keskustelussa nykyisin painottuvaan taiteen välinearvon korostamiseen. Kirjeessään Ville Hämäläiselle hän kirjoittaa: [--] realistisesti minussa ajattelee, että taistelussa yhteiskunnan aina niukoista resursseista ja niistä päättävien poliitikkojen huomiosta, hyötypuhe on vain pakko hyväksyä” (Hämäläinen & Itkonen 2020, 219).

Äidin ensisijaisuuden kertomusta myötäillen romaanissa kuvaillaan myös varsin tunteikkaaseen sävyyn äidin rakkautta ja äidin toivoa. “[ä]idinrakkaus huutaa hänen sisällään”, kertoja pohtii, kun hetki vaikeasta raskaudenkeskeytyspäätöksestä lähestyy (IK, 110). Myöhemmin Rose vielä innostuu löydettyään Internetistä miamilaisen klinikan, joka markkinoi hoitoa kohdun veden vähyyteen ja syyttää mieleen toivonkipinän. Kertoja kuvaa tilannetta hieman äitiyttä mystifioivaan sävyyn ja katkelmasta nousee esiin myös jo edellä tutkielmassa käsittelemääni gnoomisuuutta:

Ei ole mitään niin sydäntä särkevää kuin Rosen toivo. Se on äidin toivoa, toivoa, joka ei yksinkertaisesti suostu kuolemaan. *Äidit vain nuo toivossa väkevät* – niin kuin Viita kirjoitti ja perhepappimme kerta toisensa jälkeen on lausunut. Pelkään sitä mutta myös kunnioitan (IK, 127–128.)

Lisäksi kertoja puhuu Rosen ”äidinsurusta” ja pettymyksestä ”itseensä ja ruumiiseensa” (IK, 13). Tällaisesta kerronnasta välittyy äitiyteen liitettävää ruumiillisuutta, jota ilmenee myös edellä esiin nostamassani kohdassa, jossa kertoja mainitsee nukkuvansa sairaalassa Rosea paremmin. Biologian ja ruumiillisuuden kautta hahmotettuina mieheys ja naiseus sekä isyys ja

äitiys siis näyttäytyvät kerronnassa selkeästi erillisinä ja toisistaan poikkeavina kategorioina. Kertojan vastaillessa kiihtyneessä mielentilassa Rosen sentimentaalisiin sähköpostiviesteihin kohdussa vaikeuksissa olevan sikiön tilanteesta ja kummastellessa tämän käytöstä, hän paikantaa tilanteen jälleen ruumiiseen ja raskauteen:

Mitä helvettiä hän oikein ajattelee? Miksi hän kirjoittaa minulle tällaisia? En muista lainkaan olennaista eroa välillämme, sitä että uusi elämä on jo konkreettisesti hänen sisällään – en vaikka kirjeessäni vakuutin tämän kipeästi tajuavani. (IK, 96.)

Vanhemmuuteen kytkeytyvää luonnollisuus- ja biologiapuhetta esiintyy romaanissa myös kohdassa, jossa kertojan pikkusisko on juuri synnyttänyt esikoisensa ja kertoja perheineen suuntaa sairaalaan katsomaan vastasyntyntä.

Pikkusisko ei näytä millään tavalla rasittuneelta. Vuorokauden supistukset ja ponnistukset, sen jälkeen leikkaus, ja siinä hän silti on, aivan ennallaan, minun pieni sisareni. 80-luvun lopulla Hämeenlinnassa hain häntä balettitunneilta Lahdensivuntieltä. Kävelimme yhdessä kilometrin kotiin, laitoin hänelle kaakaota ja voileipiä jos äiti ei ollut vielä tullut.

Nyt hän on äiti itse. Se on sekä ihmeellistä että luonnollista. Asiat, joita kutsumme luonnollisiksi, ovat kaikkein ihmeellisimpiä.

Jokainen vastasyntynyt on tällainen asia. Kummallista kyllä, kaikesta arvaamattomuudesta huolimatta kaikki menee usein juuri niin kuin pitää. Hedelmöittyminen. Raskaus. Syntymä. Luonto hoitaa sen. Se on käsittämätöntä. (IK, 53.)

Kertoja pohtii myös oman kokemuksensa ja biologian sekoittaen ja voimakkaasti yleistäen vanhemmuusroolien jäsentymistä: ”Niin moderni isä kuin olenkin, niin läsnä oleva, ehkä roolit kuitenkin ovat biologian sanelemat: tiukan paikan tullen pojat turvautuvat äitiinsä niin kuin minä turvaudun omaani.” (IK, 76). Kertoja on juuri soittanut omalle äidilleen ja purkanut sydäntään vaikeassa tilanteessa. Hän kokee saavansa äidiltään lohdutusta, jota isä taas ei kykene pojalleen antamaan, ja katsoo asetelman pätevän kaikissa tilanteissa. Näin romaanissa tuotetaan varsin essentialisoivaa ja biologiaan pohjaavaa puhetta vanhemmuudesta ja sukupuolista. Äitiys hahmottuu edellisessä katkelmassa ensisijaisena, ja äitiyden kohdalla korostuu jo edellä esiin nostamani tunnetyön merkitys, kun kertoja uumoilee äideistä olevan isää enemmän henkiseksi tueksi tosipaikan tullen.

Kuten edellä olen alaluvuissa havainnollistanut, *Ihmettä kaikki* -romaanista sekä romaania ja Itkosta koskevista mediakirjoituksista nousee esiin piirteitä kaikista kolmesta edellä erittelemästani vanhemmuuden mallitarinasta – jaetusta vanhemmuudesta, hoivaavasta tai osallistuvasta isyydestä ja äidin ensisijaisuudesta. Sekä romaanista että Itkosesta ja romaanista kirjoitetuista mediateksteistä ilmenee käsitys modernista ja keskiluokkaisesta tasa-arvoisasta, joka osallistuu lastenhoitoon ja perhe-elämään tuottaen puhetta jaetusta vanhemmuudesta. Kuitenkin tämän modernin, tasa-arvoon pyrkivän ja tunteistaan avautuvan nykyisän mallitarinan läpi tihkuu myös perinteisempiä käsityksiä äidin ensisijaisuudesta sekä vahvaa biologiaan nojautumista. Kertoja muun muassa harmittelee, kuinka raskaus ja päätös sen keskeytyksestä on kuitenkin lopulta äidin. Romaanista sekä Itkosesta kirjoitetuista henkilöjutuista nousee myös esiin yleistäviä, essentialisoivia ja normatiivisia ajatuksia vanhemmuudesta, sukupuolista ja perhe-elämästä. Se, että Itkonen on vakiinnuttanut asemansa kirjallisuusinstituutiossa ja kirjallisessa elämässä julkkiskirjailijana, mahdollistaa tälle ”perheen puolustajalle” tällaisten kannanottojen esittämisen. Jo edellä tutkielmassa tarkastelemani miesintiimi ja puhe perheestä liittyvät keskeisesti myös Itkosen kirjailijakuvaan ja tämän kirjailijabrändin rakentumiseen tietynlaiseksi nykyajassa.

5 Johtopäätökset

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut kirjailijantyön ja vanhemmuuden esityksiä, kirjailijakuva, kirjailijabrändiä sekä vanhemmuuden kulttuurisia mallitarinoita Juha Itkosta ja hänen autofiktiivistä *Ihmettä kaikki* -romaaniaan esimerkkitapauksena käyttäen. Aineistonani hyödynsin paitsi *Ihmettä kaikki* -romaanin myös romaania ja Itkosta käsitteleviä mediatekstejä, jotka olen esitellyt tarkemmin johdannossa. Tutkin, millä tavoin kirjailijakutsumus ja kaupallisuus kietoutuvat toisiinsa Itkosen omakohtaisessa romaanissa ja sen tuotteistavassa kirjallisessa julkisuudessa. Erittelin erilaisia kirjailijäkäsityksiä ja tarkastelin, millaisia käsityksiä kirjailijatyöstä ja vanhemmuudesta *Ihmettä kaikki* -romaanissa ja siihen liittyvässä mediajulkisuudessa tuotetaan. Tarkastelin, miten nämä monenlaiset käsitykset kytkeytyvät Itkosen nykyiseen kirjailijakuvaan ja rakentavat hänen brändiään nykyisessä markkinaperustaisessa mediayhteiskunnassa myöhäiskapitalismin kontekstissa. Tarkastelin romaanissa tuotettuja representaatioita vasten mediateksteistä kumpuavia käsityksiä ja erittelin mediajulkisuudessa ja romaanissa tuotettujen käsitysten eroavaisuuksia ja yhteneväisyyksiä. Lisäksi analysoin autofiktiivistä romaania osana transmediaalisesti eri alustoille ulottuvaa omakohtaisuuden ilmiötä kattokäsittelenä käyttämäni julkkiskirjailijan käsitteen avulla.

Analyysini perusteella voidaan todeta, että romanttinen taiteilijakutsumus ja kirjailijantyöhön liittyvä kaupallisuus lyövät Itkosen ja *Ihmettä kaikki* -romaanin transmediaalisen kokonaisilmiön tapauksessa kättä. Itkosella on ilmaisussaan tietty ylevyys ja ylätyyli, mikä kietoutuu yhteen romanttisen kirjailijäkäsityksen kanssa. Romanttisuus ja ylevä tyyli puolestaan ovat yhteydessä kaupallisuuteen ja julkkiskirjailijailmiöön. Tällainen romanttinen käsitys kirjailijuudesta nousee voimakkaammin esiin Itkosta ja *Ihmettä kaikki* -romaanin koskevista mediateksteistä, kun taas itse romaanista syntyy arkisempi vaikutelma kirjailijantyöstä. Romaanista ilmenee enemmän kirjailijan työhön liittyvien ristiriitaisuuksien sekä julkisuudessa olemiseen liittyvien paineiden pohdintaa. Myös mediassa tunteista avautuminen, haastattelujen antaminen ja esillä oleminen osoittavat, kuinka kyse on samanaikaisesti tuotteistetusta ja brändätyistä kirjailijasta.

Romanttisen kaunokirjailijuuden ja Itkoseen liittyvän ylätyylisen mielikuvan myötä *Ihmettä kaikki* -romaanin tapauksen ympäriltä kuitenkin hälventyy se, että omakohtaisen romaanin markkinointi tai itse romaani tulkittaisiin sensaatiojulkisuutena. Toisin voisi olla monen muun

kirjailijan kohdalla. Lähestyinkin tutkielmassa Itkosta julkkiskirjailijana ja esitän tutkimustuloksenani, että hän yhdistää kirjailijakuvassaan markkinaisen brändityön ja kaupallisuuden edellä mainittuun romanttiseen luovaan (mies)neromyyttiin. Katson, että tämä näkyy erityisesti vanhemmuuden käsittelyssä ja kulttuurisissa vanhemmuuden mallitarinoissa, joita hän hyödyntää niin romaanissaan kuin sitä koskevissa mediateksteissä, sekä ollessaan esillä julkisuudessa eri alustoilla ja antaessaan perhe-elämään liittyviä lausuntoja. Itkosen kirjailijabrändissä ja -kuvassa yhdistyvätkin näin niin romanttinen kirjailijäkäsitys, myöhäiskapitalismin kokemusasi-antuntijatyypinen vapaa ammattikirjailija kuin tuotteistettu nykyaikainen julkkiskirjailija.

Analyysini perusteella Itkosen imagoon liittyy tiettyjä tunnistettavia piirteitä, jotka ilmentävät ja pitävät yllä hänen kirjailijabrändiään. Itkonen näyttäytyy julkisuudessa keskiluokkaisena ja menestyneenä modernina tasa-arvoisänä, joka välittää voimakkaan familistista eetosta puolustaessaan perheonnea ja pitäessään esillä perheaiheita eri areenoilla. Vanhemmuus- ja perheaiheiden ohella Itkosen kirjailijakuvasta ja -brändistä erottuu vahvaa tunnepitoisuutta ja miesintiimiä. Tunnekokemuksiin keskittyminen välittyy vahvasti sekä *Ihmettä kaikki* -romaanista että sen markkinoinnista ja liittyy keskeisesti myös Itkosen kirjailijabrändiin. Tutkielmani perustella *Ihmettä kaikki* -romaanin liittyvät mediakirjoitukset ja Itkosen mediaimago näyttävätkin näin solahtavan moniin nykyisiin yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin virtauksiin sekä kirjallisuudessa vallitsevaan autofiktiotrendiin. Itkonen käyttää kirjailijabrändinsä rakentamisessa monia kulttuurisia aineksia, jotka ovat nykyisin hyvin esillä ja tarjolla.

Kytkeyden tarkastelussani esiin nousevia ilmiöitä myös *Ihmettä kaikki* -romaanin yhteiskunnalliseen syntykontekstiin pohtien, kuinka romaani ja sen käsittely julkisuudessa heijastavat niin aikakautensa kulttuurisia kuin kirjallisiakin suuntauksia. *Otava*-kustantamon julkaisema sopivan salaperäinen ja uteliaisuutta herättävä tiedote, hyväntekeväisyyteen lahjoitettu romaanin tuotto, omakohtaisuus, tunteistaan julkisuudessa avautuva vahvan keskiluokkainen julkkiskirjailijaisä, perheaihe ja monin tavoin tunnepitoiset mediakirjoitukset kietoutuvat *Ihmettä kaikki* -romaanin ja Itkosen tapauksessa toisiinsa ja osallistuvat kaikki Itkosen kirjailijakuvan muotoutumiseen tietynlaiseksi. *Ihmettä kaikki* -romaanin kaltaiselle teokselle ja siitä siinelle speaktaakelille vaikuttaa olevan rutkasti sosiaalista tilausta nykyisessä yhteiskunnallisessa ilmastossa.

Tutkimuksessani ilmeni, että Itkonen tuottaa essentialisoivaa puhetta perheestä, vanhemmuudesta ja sukupuolista. Itkonen rakentaa yleisenä totuutena ja essentialisoi erittäin keskiluokkaisen ja cis-heteronormatiivisen käsityksen perheestä. Juuri julkkiskirjailijuus mahdollistaa hänelle tällaisen yleistävän tyylin, eivätkä monet muut kirjailijat kykenisi samaan. Lehdistö ja media on kiinnostunut Itkosesta asemansa vakiinnuttaneena julkkiskirjailijana jo valmiiksi, monikaan kirjailija ei ole samassa asemassa – tästä on kyse julkkiskirjailijudessa. Itkonen on esillä mediassa lukuisilla eri areenoilla, kuten tutkielmassani osoitin. Hänellä on monia kolumnipaikkoja ja hän osallistuu reality-tv-ohjelmiin sekä toimii panelistina podcasteissa. Lisäksi hän on toiminut lukulaitokampanjoiden airuena ja toimii nykyisin Lukukeskuksen hallituksen puheenjohtajana sekä Valtion taideneuvoston puheenjohtajana. Hän esiintyy myös erilaisissa kirja-alan tapahtumissa ja on aktiivinen sosiaalisessa mediassa. Kaikkien näiden eri väylien kautta hän saa kasvonsa esiin ja äänensä kuuluviin. Häntä myös haastatellaan mediajulkisuudessa ja häneltä pyydetään kannanottoja. Tällä tavoin Itkonen näyttäytyy myös yhteiskunnallisena keskustelijana ja vaikuttajakirjailijana, kuten tutkielmassani osoitin.

Tutkielmani tuotti kirjallisuudentutkimuksen ja kirjailijakuvan tutkimuksen kentälle uutta tietoa kohteestaan. Tutkielmassani tarkastelin kohdeaineistoa, jota ei ole aikaisemmin tutkittu, ja tämä tuo tutkimusalalle aina uutta pienimuotoista täydennystä aiempaan tehtyyn tutkimukseen. Itkosen useat romaanit ovat innostaneet pro gradujen tekijöitä, mutta kohteistani *Ihmettä kaikki* -romaanista tai siihen liittyvistä mediakirjoituksista ei ole aiempaa tutkimusta. Tutkin, minkälaisen aineksen kautta Itkosen kirjailijakuva ja brändi rakentuvat tämän kohdeaineiston perusteella, ja mikä on tuotetun kirjailijakuvan ja vanhemmuuden representaatioiden merkitys nykyisessä markkinayhteiskunnassa ja yhteiskunnallisessa perhepoliittisessä ilmastossa.

Vaikka tutkinkin tutkielmassani ensisijaisesti kirjailijakuvaa, julkkiskirjailijailmiötä ja Itkosen ja *Ihmettä kaikki* -romaanin tapausta ilmiönä itsessään, on tutkielmaani sisältyvän teosanalyysin merkitys myös arvokas osana tutkimuskenttää. Jatkotutkimuksen kannalta voisi olla hedelmällistä tarkastella narratologisesti vielä tarkemmin itse romaania. Esimerkiksi hengellisten ja uskon liittyvien elementtien analysointi jäi tutkimuksessani vähemmälle, vaikka havaitsin romaanista rutkasti tällaisia aineksia tutkielmaa tehdessäni ja lopun jo häämöttäessä. Romaaniin sisältyvien hengellisten piirteiden tarkemman analyysin kautta saattaisi avautua uudenlaisia

merkityksiä romaanin kytköksistä tunnustukselliseen kirjallisuuteen ja tunnustamisen monimerkityksisyyteen, jota käsittelin tutkielmassani hieman.

Erityisen käyttökelpoiseksi tutkielmani kannalta osoittautuivat Tarja-Liisa Hypénin, Joe Moranin ja John Englishin sekä John Frow'n teoretisoinnit julkkiskirjailijuudesta, Maria Mäkelän transmediaalisuutta käsittelevät tutkimukset (tulossa), Päivi Koiviston autofiktiosta tehdyt tutkimukset sekä Elina Jokisen ja Elina Armisen tutkimukset kirjailijan työstä ja asemasta. Vanhemmuuden esityksiä ja kulttuurisia mallitarinoita tarkastellessani hyödylliseksi osoittautuivat Petteri Eerolan ja Henna Pirskasen perhesosiologiset teoretisoinnit kolmesta keskeisestä nykyculttuurissa vallitsevasta vanhemmuuden mallitarinasta, joita analysoin tutkielmani loppupuolella omissa alaluvuissaan.

Lähteet

Kohdeteos

Itkonen, Juha 2018. *Ihmettä kaikki*. Helsinki: Otava.

Mediakirjoitukset

Gustafsson, Miia 2021. Hanna Brotheruksen avoimesta esikoisromaanista tuli vuoden kirjahitti – autofiktion suosiolle ei näy loppua, vaikka määrittely on vaikeaa. *Yle* 29.12.2021. <<https://yle.fi/a/3-12247547>> (Haettu 17.3.2024)

Harju, Saara 2018. Juha Itkonen tarttui autofiktion vaikeaan lajiin – eikä täysin onnistunut. *Sanomalehti Karjalainen* 14.9.2018. <<https://www.ksml.fi/paikalliset/2422857>> (Haettu 18.3.2020)

Itkonen, Juha 2016. Knausgård kirjoitti Taisteluni ja elämä muuttui – ”Olenko sama mies kuin silloin, niinkö sinä kysyit?” *Suomen kuvalehti* 11.12.2016. <<https://suomenkuvalehti.fi/kulttuuri/knausgard-kirjoitti-taisteluni-elama-muuttui-olenko-sama-mies-sil-loin-niinko-sina-kysyit/>> (Haettu 23.3.2023)

Itkonen, Juha 2021. Perheen Monopoli-sessio pisti miettimään koronan jälkeistä taloutta – olemmeko reiluja niille, joita kriisi kurittaa eniten? *Anna* 17.2.2021. <<https://anna.fi/i ihmiset-ja-suhteet/kolumnit/juha-itkosen-kolumni-perheen-monopoli-sessio-pisti-miettimaan-koronan-jalkeista-taloutta-olemmeko-reiluja-niille-joita-kriisi-kurittaa-eniten>> (Haettu 5.4.2024)

Itkonen, Juha 2021. Onko lapsi korvatulehduskone vai ajattelua rikastava arvoitus? *Anna* 10.3.2021. <<https://anna.fi/i ihmiset-ja-suhteet/kolumnit/juha-itkosen-kolumni-onko-lapsi-korvatulehduskone-vai-ajattelua-rikastava-arvoitus>> (Haettu 5.4.2024)

Itkonen, Juha 2021. Toivoin ikkunaa, josta näkisin omaan lapsuuteeni – neljävuotiaan ratkaisuehdotus kuvaa pienen pojan ajatusmaailmaa. *Anna* 24.11.2021. <<https://anna.fi/i ihmiset-ja-suhteet/kolumnit/juha-itkosen-kolumni-toivoin-ikkunaa-josta-nakisin-omaan-lapsuuteeni-neljavuotiaan-ratkaisuehdotus-kuvaa-pienen-pojan-ajatusmaailmaa>> (Haettu 5.4.2024)

- Itkonen, Juha 2021. Teinipoikani mielestä U2-lempilevyyni on roskaa – nyt mietin, onko hän kenties oikeassa. *Anna* 24.12.2021. <<https://anna.fi/i ihmiset-ja-suhteet/kolumnit/teinipoikani-mielesta-u2-lempilevyyni-on-roskaa-nyt-mietin-onko-han-kenties-oikeassa>> (Haettu 5.4.2024)
- Itkonen, Juha 2022. Kun kaksi pientä istuu sylissäni ja kuuntelee minun lukevan, tiedän, että tulemme muistamaan tämän aina. *Anna* 23.2.2022. <<https://anna.fi/i ihmiset-ja-suhteet/kolumnit/juha-itkosen-kolumni-kun-kaksi-pienta-istuu-sylissani-ja-kuuntelee-minun-lukevan-tiedan-etta-tulemme-muistamaan-taman-aina>> (Haettu 5.4.2024)
- Itkonen, Juha 2022. Kun seuraan kaksosiani, olen alkanut sääliä yksin syntyviä lapsia. *Anna* 25.5.2022. <<https://anna.fi/i ihmiset-ja-suhteet/kolumnit/juha-itkosen-kolumni-kun-seuraan-kaksosiani-olen-alkanut-saalaa-yksin-syntyvia-lapsia>> (Haettu 5.4.2024)
- Itkonen, Juha 2023. Kun hävisin pojalleni kädenväännössä, tunsin olevani väistytävä leijonauros. *Anna* 18.1.2023. <<https://anna.fi/i ihmiset-ja-suhteet/kolumnit/juha-itkosen-kolumni-kun-havisin-pojalleni-kadenvaannossa-tunsin-olevani-vaistyva-leijonauros>> (Haettu 5.4.2024)
- Itkonen, Juha 2023. Kaksosistani toinen ei saa kutsuntakirjettä, vaikka yhteiskunta muuten häivyttää sukupuolieroja. *Anna* 20.4.2023. <<https://anna.fi/i ihmiset-ja-suhteet/kolumnit/juha-itkosen-kolumni-kaksosistani-reippaampi-on-tytto-mutta-han-ei-saa-tata-kirjetta>> (Haettu 5.4.2024)
- Itkonen, Juha 2024. Klassikkosatu sai lapseni tolaltaan – en silti kaipaa sisältövaroituksia taiteeseen. *Anna* 21.3.2024. <<https://anna.fi/i ihmiset-ja-suhteet/kolumnit/juha-itkosen-kolumni-klassikkosatu-sai-lapseni-tolaltaan-en-silti-kaipaa-sisaltovaroituksia-taiteeseen>> (Haettu 5.4.2024)
- Itkonen, Juha 2024. Instagram-päivitys 6.2.2024.
- Itkonen, Juha 2024. Törmäsin itseeni Saara Turusen uudessa kirjassa ja ajattelin, että kirjallisuus on pilalla. *Image* 25.3.2024. <<https://www.apu.fi/artikkelit/hyeenan-paivat-saara-turusen-uutuus-ja-juha-itkosen-krapula-ajattelin-etta-kirjallisuus-on-pilalla>> (Haettu 25.3.2024)
- Järvelä, Kaisa 2023. Juha Itkonen ymmärsi vasta keski-iässä, mitä olisi nuorena vanhempana tarvinnut, kun luuli kaipaavansa omaa aikaa – Nyt hän jakaa nerokkaat oivalluksensa lukijoille. *Aamulehti* 1.3.2023. <<https://www.aamulehti.fi/kirjat/art-2000009369147.html>> (Haettu 8.3.2024)

- Koivisto, Susanna 2018. Juha Itkonen kirjoitti omakohtaisen romaanin vauvan kuolemasta – ”Jokainen kokee olevansa tilanteessaan täysin yksin. *Me Naiset* 30.8.2018. <<https://www.menaiset.fi/artikkeli/ihmiset-ja-ilmiot/ihmiset/juha-itkonen-kirjoitti-omakohtaisen-romaanin-vauvan-kuolemasta>> (Haettu 27.3.2020)
- Laari, Susanna 2023. Kun vaimo kiersi maailmaa, Juha Itkonen hoiti kotona lapsia – neli-kymppisyys mullisti kaiken, hän sanoo nyt. *Helsingin Sanomat* 5.3.2023. <<https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000009391872.html>> (Haettu 18.3.2024)
- Lehtikanto, Katariina 2018. Juha Itkonen kirjoitti vanhemmuuteen liittyvistä kipeistä kokemuksista omakohtaisen romaanin: ”En osaa niistä puhua, mutta osasin kirjoittaa”. *Iltalehti* 30.8.2018. <<https://www.iltalehti.fi/viihdeuutiset/a/201808302201157874>> (Haettu 19.3.2020)
- Majander, Antti 2018. Pitääkö oman lapsen kuolla? Juha Itkonen joutui kohtaamaan kysymyksestä kaikkein vaikeimman. *Helsingin Sanomat* 30.8.2018. <<https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000005808863.html>> (Haettu 30.4.2020)
- Melender, Tommi 2023. Pyhä perhe. *Suomen Kuvalehti* 2.3.2023. <<https://suomenkuvalehti.fi/paajutut/paljon-muuta-kuin-seksittomytta-ja-korvatulehduksia-kirjailija-juha-itkonen-haluaa-puhetta-siita-etta-perhe-elamaan-sisaltyy-onnea/>> (Haettu 18.3.2024)
- Nuorgam, Emmi 2021. Instagram-tarinat 13.2.2021
- Otava, tiedote 30.8.2018 <<https://otava.fi/juha-itkoselta-omakohtainen-yllytysromaanii/>> (Haettu 20.3.2020)
- Pajunen, Ilpo 2016. Kirjailija Juha Itkonen sanoo urheilleensa tarpeeksi, ettei tarvitse viisikymppisenä hurahtaa. *Yle* 9.1.2016. <<https://yle.fi/a/3-8579404>> (Haettu 6.4.2024)
- Suominen, Emma 2022. Kirjailija Juha Itkonen: ”Palleahengitys helpottaa stressaavissa tilanteissa” *Hyvä terveys* 16.4.2022. <<https://www.hyvaterveys.fi/artikkeli/mieli/kirjailija-juha-itkonen-palleahengitys-helpottaa-stressaavissa-tilanteissa>> (Haettu 28.3.2024)
- Syrjälä, Hanna 2021. Onnellinen perhe. Ovatko vanhemmat ikuisessa univelassa? Harrastaako kukaan vanhempi mitään? Pilaako vanhemmuus parisuhteen? Kirjailija ja neljän lapsen isä Juha Itkonen vastaa kymmeneen väitteeseen vanhemmuudesta. *Helsingin Sanomat* 12.2.2021. <<https://www.hs.fi/perhe/art-2000007796502.html>> (Haettu 18.3.2024)

Wirtavuori, Sanna 2023. Isän vakava sairastuminen kirkasti Juha Itkoselle elämän arvon: ”Olen kiitollinen siitä, että saan vielä toistaiseksi olla molempien vanhempieni poika”. *Eeva* 23.4.2023. <<https://www.eeva.fi/jutut/juha-itkonen>> (Haettu 18.3.2024)

Åkman, Erika 2018. Juha Itkonen kirjoitti koettelemuksestaan kirjan – joutui päättämään lapsensa kohtalosta: ”Ajauduin elämän ja kuoleman kysymysten äärelle”. *Ilta-Sanomat* 30.8.2018. <<https://www.is.fi/viihde/art-2000005808894.html>> (Haettu 19.3.2020)

Lähdekirjallisuus

Abbott, H. Porter 2008. *The Cambridge introduction to narrative*. Cambridge: Cambridge University Press.

Arminen, Elina 2013. Kirjailijat ja brändäys. *Suomen nykykirjallisuus 2: Kirjallinen elämä ja yhteiskunta*. Toim. Mika Hallila, Yrjö Hosiaisuus, Sanna Karkulehto, Leena Kirstinä & Jussi Ojajärvi. Helsinki: SKS. 165–166.

Arminen, Elina 2018. Jussi Siirilän Historia on minut vapauttava ja satiirin vaikuttamiskeinot 2000-luvun kulttuurikapitalismissa. *Kirjallisuus nykykapitalismissa. Suomalaisen kirjallisuuden ja kulttuurin näkökulma*. Toim. Jussi Ojajärvi, Erkki Sevänen & Liisa Steinby. Helsinki: SKS. 286–312.

Arminen, Elina 2020. Tunnustuksia ja somehulinaa. Blogit kirjailijoiden ammatillisen itsemäärittelyn paikkana. *Kirjallinen elämä markkinaperustaisessa mediayhteiskunnassa*. Toim. Elina Arminen, Anna Logrén & Erkki Sevänen. Tampere: Vastapaino. 83–113.

Björninen, Samuli, Mikkonen, Jukka & Yli-Juonikas, Jaakko 2020. Pitääkö kaunokirjallisuudesta olla hyötyä? *Kertomuksen vaarat. Kriittisiä ääniä tarinataloudessa*. Toim. Maria Mäkelä, Samuli Björninen, Ville Hämäläinen, Laura Karttunen, Matias Nurminen, Juha Rapolainen & Tytti Rantanen. Tampere: Vastapaino. 241–253.

English, James F. & Frow, John 2006. Literary Authorship and Celebrity Culture. *A Concise Companion to Contemporary British Fiction*. Toim. James F. English. Malden, MA, Oxford, Carlton: Blackwell, 39–57.

Eerola, Petteri & Mykkänen, Johanna 2014. Isyyskokemusten jäljillä. *Isän kokemus*. Toim. Petteri Eerola & Johanna Mykkänen. Tampere: Gaudeamus. 7–18.

Eerola, Petteri & Pirskanen, Henna 2018. Johdanto: tunteet perhe- ja läheissuhteissa. *Perhe ja tunteet*. Toim. Petteri Eerola & Henna Pirskanen. Tallinna: Gaudeamus. 7–27.

- Eerola, Petteri 2018. Tunteita herättävä lastenhoito. *Perhe ja tunteet*. Toim. Petteri Eerola & Henna Pirskanen. Tallinna: Gaudeamus. 299–315.
- Grönlund, Mikko 2018. Kirjailijoiden taloudellinen asema Suomessa 2017. Turku: Turun yliopisto.
- Helle, Anna & Hollsten, Anna 2016. Tunnetko kirjallisuutta? Johdatus suomalaisen kirjallisuuden tutkimukseen tunteiden ja tuntemusten näkökulmasta. *Tunteita ja tuntemuksia suomalaisessa kirjallisuudessa*. Toim. Anna Helle & Anna Hollsten. Helsinki: SKS. 7–33.
- Herman, David 2009. *Basic Elements of Narrative*. Oxford and Malden, MA: Wiley Blackwell.
- Hypén, Tarja-Liisa 2002. Kirjailija mediatuotteena. *Kurittomat kuvitelmat. Johdatus 1990-luvun kotimaiseen kirjallisuuteen*. Toim. Markku Soikkeli. Turun yliopisto, Turku. 29–45.
- Hypén, Tarja-Liisa 2012. Julkkiskirjailijan ja bestselleristin brändi: Jari Tervon tapaus. *Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti Avain 2/2012*. 5–18.
- Hypén, Tarja-Liisa 2015. *Minä olen imagoni: Jari Tervon tuotanto, brändi ja kirjailijuus*. Helsinki: SKS.
- Hyvärinen, Matti & Mäkelä, Maria 2020. Oman elämänsä kertojat. *Kertomuksen vaarat. Kriittisiä ääniä tarinataloudessa*. Toim. Maria Mäkelä, Samuli Björninen, Ville Hämäläinen, Laura Karttunen, Matias Nurminen, Juha Raipola & Tytti Rantanen. Tampere: Vastapaino. 89–107.
- Häggman, Kai 2013. Kustannusala – tienhaarassa vai vapaassa pudotuksessa. *Suomen nykykirjallisuus 2: Kirjallinen elämä ja yhteiskunta*. Toim. Mika Hallila, Yrjö Hosiaisuus, Sanna Karkulehto, Leena Kirstinä & Jussi Ojajärvi. Helsinki: SKS. 179–189.
- Hämäläinen, Ville & Itkonen, Juha 2020. Kirjailija tarinataloudessa. *Kertomuksen vaarat. Kriittisiä ääniä tarinataloudessa*. Toim. Maria Mäkelä, Samuli Björninen, Ville Hämäläinen, Laura Karttunen, Matias Nurminen, Juha Raipola & Tytti Rantanen. Tampere: Vastapaino. 209–223.
- Isomaa, Saija 2016. Tunteet ja kirjallisuudenlajit. Lajien emotionaalisesta vaikuttavuudesta. *Tunteita ja tuntemuksia suomalaisessa kirjallisuudessa*. Toim. Anna Helle & Anna Hollsten. Helsinki: SKS. 58–81.
- Jallinoja, Riitta 2006. *Perheen vastaisku. Familistista käännettä jäljittämässä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Jokinen, Eeva 1996. *Väsynyt äiti. Äitiyden omaelämäkerrallisia esityksiä*. Tampere: Gaudeamus.

- Jokinen, Elina 2010. *Vallan kirjailijat: valtion apurahoituksen merkitys kirjailijoille vuosituhan-
nen vaihteen Suomessa*. Helsinki: Avain.
- Jokinen, Elina 2013. Kirjailijoiden yhteiskunnallinen asema. *Suomen nykykirjallisuus 2: Kirjalli-
nen elämä ja yhteiskunta*. Toim. Mika Hallila, Yrjö Hosiaislouma, Sanna Karkulehto,
Leena Kirstinä & Jussi Ojajärvi. Helsinki: SKS. 159–176.
- Kantokorpi, Mervi 2013. Kritiikki ja kirjallisuuspalkinnot osana kirjallista julkisuutta. *Suomen
nykykirjallisuus 2: Kirjallinen elämä ja yhteiskunta*. Toim. Mika Hallila, Yrjö Hosiais-
louma, Sanna Karkulehto, Leena Kirstinä & Jussi Ojajärvi. Helsinki: SKS. 194–207.
- Karkulehto, Sanna & Leppihalme, Ilmari 2018. Työtä töiden joukossa? Seksuaalisuus, kaupalli-
suus ja toimeentulon pakko kotimaisessa nykykirjallisuudessa. *Kirjallisuus nykykapita-
lismissa. Suomalaisen kirjallisuuden ja kulttuurin näkökulma*. Toim. Jussi Ojajärvi, Erkki
Sevänen & Liisa Steinby. Helsinki: SKS. 261–285.
- Karttunen, Laura 2011. Sorron akselit ja sentimentaalisuuden anti. Feminististen ja queer-ker-
tomusteorioiden symposiumi Columbuksessa 10–12.5.2011. *Kirjallisuudentutkimuk-
sen aikakauslehti Avain 4/2011*. 78–80.
- Karvonen, Erkki 1999. *Elämää mielikuvayhteiskunnassa. Imago ja maine menestystekijöinä
myöhäismodernissa maailmassa*. Tampere: Gaudeamus.
- Kekäle, Jari & Eerola, Petteri 2014. Isyyden tarinamarkkinoilla. *Isän kokemus*. Toim. Petteri
Eerola & Johanna Mykkänen. Tampere: Gaudeamus. 19–31.
- Kivimäki, Sanna 2002. Kirjallisuuden järjestykset, suomalaisuus ja tunteet. *Suomineiton hei!
Kansallisuuden sukupuoli*. Toim. Tuula Gordon, Katri Komulainen & Kirsti Lempiäinen.
Tampere: Vastapaino. 56–74.
- Klein, Naomi 2001. *No logo. Tähtäimessä brändivaltiaat*. Suom. Liisa Laaksonen & Maarit Till-
man. Helsinki: WSOY.
- Koivisto, Päivi 2007. Tunnustaa ja valehdella. Tunnustamisen ongelmat Ystävän muutoku-
vassa. *Tunnustus ja todistus. Näkökulmia kahteen elämän esittämisen tapaan*. Toim.
Heikki Kujansivu & Laura Saarenmaa. Helsinki: Gaudeamus. 104–133.
- Koivisto, Päivi 2011. *Elämästä autofiktioksi. Lajitradition jäljillä Pirkko Saision romaanisarjassa
Pienin yhteinen jaettava, Vastavalo ja Punainen erokirja*. Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Koivisto, Päivi 2013. Oman romaaninsa sankarit. *Suomen nykykirjallisuus 1: Lajeja, poetiikkaa*.
Toim. Mika Hallila, Yrjö Hosiaislouma, Sanna Karkulehto, Leena Kirstinä & Jussi Ojajärvi.
Helsinki: SKS, 97–106.

- Koivunen, Anu 2012. Mies ja ääni. *Maailman paras maa*. Toim. Anu Koivunen. Helsinki: SKS.
- Käkelä-Puumala, Tiina 2011. Talous kirjallisuudentutkimuksessa. *Kirjallisuus ja talous antiikista nykyaikaan*. Toim. Sari Kivistö & Tiina Käkelä-Puumala. Helsinki: Avain. 77–101.
- Logrén, Anna 2020. Vartijoita ja vuoron vaihdoksia. Keskustelua hyvästä kirjallisuudesta kirjallisuuskritiikin muuntuvalla kentällä. *Kirjallinen elämä markkinaperustaisessa mediayhteiskunnassa*. Toim. Elina Arminen, Anna Logrén & Erkki Sevänen. Tampere: Vastapaino. 115–142.
- Markkola, Pirjo 2002. Vahva nainen ja kansallinen historia. *Suomineiton hei! Kansallisuuden sukupuoli*. Toim. Tuula Gordon, Katri Komulainen & Kirsti Lempiäinen. Tampere: Vastapaino. 75–90.
- Moran, Joe 2000. *Star Authors. Literary Celebrity in America*. Virginia: London & Sterling, Pluto Press.
- Mustosmäki, Armi & Sihto, Tiina 2019. Äitiyden katuminen intensiivisen äitiyden kulttuurissa. *Sosiologia* 2/2019. 157–173.
- Mäkelä, Maria 2013. Nyt hän ymmärsi. *niin&näin* 4/2013. 22–23.
- Mäkelä, Maria 2016. Kotini on tekstini. Romaanitradiatio, itsestä kertominen, gnoomisuus ja doksa sisustusteksteissä. *niin&näin* 3/2016. 53–58.
- Mäkelä, Maria 2019. Totuuksia ja politiikkaa tarinallistuvassa mediaympäristössä. *Tieteessä tapahtuu* 3/2019. 3–9.
- Mäkelä, Maria, Björninen, Samuli, Hämäläinen, Ville, Karttunen, Laura, Nurminen, Matias, Raipola, Juha & Rantanen, Tytti 2020. Johdanto: #varokertomusta! *Kertomuksen vaarat. Kriittisiä ääniä tarinataloudessa*. Toim. Maria Mäkelä, Samuli Björninen, Ville Hämäläinen, Laura Karttunen, Matias Nurminen, Juha Raipola & Tytti Rantanen. Tampere: Vastapaino. 13–21.
- Mäkelä, Maria 2020a. Aikamme mallitarinoita. *Kertomuksen vaarat. Kriittisiä ääniä tarinataloudessa*. Toim. Maria Mäkelä, Samuli Björninen, Ville Hämäläinen, Laura Karttunen, Matias Nurminen, Juha Raipola & Tytti Rantanen. Tampere: Vastapaino. 23–39.
- Mäkelä, Maria 2020b. Kertomakirjallisuus myöhäiskapitalistisessa tarinataloudessa. *Paperinen avaruus. Näkökulmia kirjaesineen ja kirjallisuuden materiaalisuuteen*. Toim. Kaisa Ahvenjärvi, Juri Joensuu, Anna Helle & Sanna Karkulehto. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylän yliopistopaino. 263–289.

- Mäkelä, Maria [tulossa]. Jakamaton ja jaettava. Tekijän transmediaalinen eetos tarinataloudesta, esimerkkinä Meri Valkama ja *Sinun, Margot. Metamodernismi Suomessa*. Toim. Mika Hallila, Heta Marttinen & Kasimir Sandbacka
- Niemi, Juhani 2000. *Kirjallinen elämä. Kirjallisuuden yhteiskuntasuhteiden kartoitusta*. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.
- Notko, Marianne & Sevón, Eija 2018. Konfliktit lasten perhesuhteissa. *Perhe ja tunteet*. Toim. Petteri Eerola & Henna Pirskanen. Tallinna: Gaudeamus. 67–87.
- Ojajärvi, Jussi, Sevänen, Erkki & Steinby, Liisa 2018. Kapitalismi ja sen tutkiminen suomalaisen kirjallisuuden näkökulmasta. *Kirjallisuus nykykapitalismissa. Suomalaisen kirjallisuuden ja kulttuurin näkökulma*. Toim. Jussi Ojajärvi, Erkki Sevänen & Liisa Steinby. Helsinki: SKS. 7–52.
- Rodden, John 1989. *The Politics of Literary Reputation. The Making and Claiming of 'St. George Orwell*. New York, Oxford: Oxford University Press.
- Roiha, Taija 2023. *Luokan varjoista. Kirjailijuuden, tekijyyden ja yhteiskuntaluokan jäsenyyksiä 2010-luvun kotimaisen kirjallisuuden kentällä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Rojola, Lea 2002. Läheisyyden löyhkä käy kaupaksi. *Kurittomat kuvitelmat. Johdatus 1990-luvun kotimaiseen kirjallisuuteen*. Toim. Markku Soikkeli. Pieksämäki: Turun yliopisto, Taiteiden tutkimuksen laitos, Sarja A n:o 50. 69–99.
- Rojola, Lea 2004. Sukupuolieron lukeminen. Feministinen kirjallisuudentutkimus. *Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta*. Toim. Marianne Liljeström. Tampere: Vastapaino. 25–43.
- Sevänen, Erkki 2013. Nykykirjallisuuden yhteiskunnallinen kehys. *Suomen nykykirjallisuus 2: Kirjallinen elämä ja yhteiskunta*. Toim. Mika Hallila, Yrjö Hosiaisuus, Sanna Karkulehto, Leena Kirstinä & Jussi Ojajärvi. Helsinki: SKS. 11–23.
- Sihto, Tiina, Lahti, Annukka, Elmgren Heidi & Jurva, Raisa 2018. Naisvalitus ja parisuhteen epätasa-arvot. *Perhe ja tunteet*. Toim. Petteri Eerola & Henna Pirskanen. Tallinna: Gaudeamus. 279–297.
- Virtanen, Akseli 2006. *Biopoliittisen talouden kritiikki*. Tutkijaliitto, Helsinki: Tammer-Paino Oy.
- Wardrop, Stephanie 2012. Mommy Nearest: TV for Preschoolers and the Search for the Good Enough (Working) Mother. *Mediating moms: mothers in popular culture*. Toim. Elizabeth Podnieks. Montréal: McGill-Queen's University Press. 35–52.

Wernick, Andrew 1993. Authorship and the supplement of promotion. *What is an author?*
 Toim. Maurice Biriotti & Nicola Miller. Manchester, New York: Manchester University
 Press. 85–103.

Muut lähteet

Alueviesti, toimitus 8.9.2016. Juha Itkonen kahveilla Pukstaavissa.
[<https://www.google.fi/amp/s/alueviesti.fi/2016/09/08/juha-itkonen-kahveilla-pukstaavissa/amp/](https://www.google.fi/amp/s/alueviesti.fi/2016/09/08/juha-itkonen-kahveilla-pukstaavissa/amp/) > (Haettu 21.4.2020)

Hirvonen, Iida Sofia 2020. Rakasta minua. Autofiktio on influensseriajan realismia. *Ylioppilaslehti* 30.1.2020 [<https://ylioppilaslehti.fi/2020/01/rakasta-minua/](https://ylioppilaslehti.fi/2020/01/rakasta-minua/)> (Haettu 19.3.2020)

Mikkonen, Jukka 2020. Kiinteytä takamustasi lukemalla – Vierailijablogissa Jukka Mikkonen. *Kertomuksen vaarat vierailijablogi* 31.1.2020 [<https://kertomuksenvaarat.wordpress.com/2020/01/31/kiinteyta-takamustasi-lukemalla-vierailijablogissa-jukka-mikkonen/](https://kertomuksenvaarat.wordpress.com/2020/01/31/kiinteyta-takamustasi-lukemalla-vierailijablogissa-jukka-mikkonen/)> (Haettu 1.4.2020)

Ylikangas, Maaria 2019. Jokin lukuinnossa ärsyttää. *Nuori Voima* 22.8.2019. <https://nuori-voima.fi/lue/blogi/jokin-lukuinnossa-arsyttaa>> (Haettu 29.1.2020)